

జాన యోగం

సనత్సు జాతీయము

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాబాజ

గురు గౌతమీ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు విరభ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు వైలింగ్ స్వామి

గురు లాహీరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస అమ్మ శారదా దేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయిబాబా

గురు అరబింద్

గురు రమాణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళ స్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

Free Gurukul

“ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో భాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో భాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్థ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul

Help Line / WhatsApp: 9042020123

“ మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికీ అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc x

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) | [Problems](#) | [Missing links or Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	--------------------------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పౌరమార్గిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవనంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ సనత్కు జాతీయము

అనువాదం

R. సుబ్బరత్నమ్మ

నివేదన

శ్రీ శిరోమణి సముద్రాల లక్ష్మణయ్య, M. A.

Retd. కార్యదర్శి ధర్మ ప్రచారపరిషత్.

తి.తి.దే. తిరుపతి.

"యదిహస్తి తదన్యత్ర యన్నేహస్తి న తత్కవిత"

అన్న సూక్తి మహాభారతం పట్ల అక్షరాలా నిజం అందులో మానవ జాతి గ్రహించ వలసిన అన్ని విషయాలూ నిరూపింపబడ్డాయి.

తెలుసుకో దగిన అంశాలన్నింటిలోనూ తలమానిక మనదగింది అధ్యాత్మతత్వం అందుకే శ్రీ కృష్ణుడు గీతలో "అధ్యాత్మ విద్యా విద్యానాం" "విద్యలలో నేనధ్యాత్మ విద్యను" అని చెప్పాడు భారతాం తర్గతమై సమస్త వేదార్థసారసంగ్రహంగా రూపొందిన భగవద్గీత అతి విస్తృత వ్యాప్తి పొందింది అది భీష్మ పర్వంలోని భాగం.

ఉద్యోగ పర్వంలో నిబద్ధమైన సనత్సుజాతీయం కూడా తత్వార్థ ప్రతి పాదకమే. ఇక్కడ శ్రోత ధృతరాషుడు, వక్త సనత్సుజాతుడు ఏరికువురి సంవాదరూపంగా కొనసాగిన ఆరు అధ్యాయాల గ్రంథ భాగమే సనత్సుజాతీయం.

విదురుడు తాను బోధిస్తే తత్వం ధృతరాష్ట్రునికి చక్కగాపట్టదు అని భావించి కాబోలు తాను శూద్రయోనిజుడనన్న వ్యాజంతో తప్ప కొని బ్రహ్మయోనిజుడైన సనత్సుజాతుని ద్వారా తత్వం బోధింప జేశాడు. అయినా ఈ ప్రబోధం దృతరాష్ట్రుణ్ణి సమగ్రంగా స్పందింప జేయలేక పోయిందనడానికి తరువాతి అతని చరిత్ర నిదర్శనం.

మానవుణ్ణి అన్నింటికంటే ఎక్కువగా భయపెట్టేది మృత్యువు మృత్యు రహితమైన ఆత్మ తత్వాన్ని వివరించడానికే కరోపనిషత్తు. భగవద్గీత మొదలైన గ్రంథాలు చెలువడ్డాయి. ఆత్మతత్వం బోధపడితే మృత్యుతత్వం కూడా బోధపడినట్లే.

అసలు మృత్యువనేదే లేదని, ప్రమాదమే మృత్యువన్న పేరుతో చలామణి అవుతున్నదని, అప్రమాదమే అమృతత్వమని ననత్సు జాతుడు ఈ గ్రంథంలో ప్రబోధించాడు పెద్దపులిలాగా మత్స్యపువవరినీ భజించడు, దానికి రూపమే లేదని కూడా చెప్పాడు.

అయిన ఈ తత్త్వం వివరించినప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు దీనికను బంధంగా ఎన్నోవిషయాలు అడిగాడు. బ్రహ్మమానస పుత్రుడు అన్నింటికీ ఉచితమైన సమాధానా లిచ్చాడు

ననత్సుజాతుని ప్రబోధం చాలా ఆర్థవంతమయింది. అందులో ఎన్నో మార్మికమైన విషయాలున్నాయి విపుల వ్యాఖ్య లేకుండు అందలి తత్త్వం గోచరించదు అందుకే శ్రీ శంకర భగవత్పాదుల వంటి మహా మహులు ఈ గ్రంథానికి ఖాస్సాఖా వ్రాశారు.

ననత్సుజాతీయం గీతలాగా బహుళ ప్రచారం పొందలేదు. అందలి జటిలత్వమే ఇందుకు కారణం కావచ్చు ముఖ్యంగా తెలు గులో ఈ గ్రంథాన్ని వివరిస్తూ వచ్చిన వ్యాఖ్యల సంఖ్య అతి స్వల్పమే

మాతృశ్రీ సుబ్బరత్నమ్మ గారు ఈ గ్రంథ గౌరవాన్ని గుర్తించి దీన్ని అనువదించడం ముదావహం అనువాదంతో పాటు తగినంత వివ రణ కూడా వారు వ్రాశారు, నాతి విస్తరంగా ననత్సుజాతీయకల్త్యాన్ని గ్రహించగోరేవారికి ఈ గ్రంథం ఎంతో ఉపయోగపడుతుంది దీని ఉప యోగాన్ని గ్రహించి తిరుమల-తిరుపతి దేవస్థానం వారు ఈ గ్రంథ ము ద్రణకు ఆర్థిక సహాయం చేశారు.

మాతృశ్రీ సుబ్బరత్నమ్మగారి వంశం పరమపావనమైనది వారికి ఆశ్వాత్మకం వెన్నతో బెట్టిన విద్య. ఆ విద్యను సఫలం చేస్తూ వారి గ్రంథాన్ని పాఠకులకు ప్రసాదించారు. అమ్మగారి కృషికి జిజ్ఞాసువులైన పారకులందరూ హస్తీస్తాడనడంలో సందేహం లేదు.

తిరుపతి

ఇం దు లో

మృత్యువు కలదా? లేదా? : మృత్యువు పెద్దవులి వంటిదా? పరమాత్మ
జగత్తును సృష్టించి, అందులో ఆతను ప్రవేశించె నేని, ఆతనికి కలుగు
లాభమేమి? : పాపకర్మలు పుణ్య ఫలముల పరిహరించునా లేక పుణ్య
కర్మలు పాప ఫలముల పరిహరించునా? మౌనమనగా నేమి? వేదపఠన
ము వల్ల పాపాత్ముడు రక్షింప బడతాడా? తపస్సు ఎన్ని విధములు? -
మదదోషములేవి? దమ దోషములేవి? బ్రాహ్మణుడెవరు? బ్రహ్మ విద్య
అనగా నేమి? - బ్రహ్మ చర్యమెట్లు కలుగును? - బ్రహ్మమనగా నేమి?
దాని నెట్లు పొంద వచ్చును? -

ఇటువంటి ధృతరాష్ట్రుని ప్రశ్నలకు
సన్నతుజాతుల వారి సమాధానాలిందు గలవు :-

శ్రద్ధగా చదవండి.

మహాత్ముల నాశ్రయించి, వారిని సేవించి,
సందేహముల నివర్తిచేసుకొని

శాంతిని పొందండి.

పవని వేణుగోపాల్

కృతజ్ఞతలు

భక్తానామభిలేషదం । కలియుగప్రత్యక్షదైవేత్తమమ్ ॥
 కారుణ్యామృతవారిరాశిమనిశం । శ్రీ వేంకటేశంభజే ॥

తిరుమల - తిరుపతి దేవస్థానము వారు రచయితల కొసగు అర్థిక సహాయపథకము ప్రకారము ఈ గ్రంథ ముద్రణకు సహాయము నందించి.

T.T.D. కార్యనిర్వహణాధికారి శ్రీ M.K.R. వినాయక్, IAS గారికి, సప్తగిరి సంపాదకులు శ్రీ N.S. రామమూర్తి M.A. గారికి కృతజ్ఞతాంజలులు.

అర్థించిన వెంటనే తమ ఆమూల్య అభిప్రాయముల నంద జేసిన రూపుదాల్చిన శ్రీరామకృష్ణ బోధామృతానందులు శ్రీశ్రీశ్రీ స్వామి అమృతా నంద మహారాజ్, రెక్కార్ - రామకృష్ణమిషన్ - వివేకానంద కళాశాల, మైలాపూర్ మద్రాస్ గారికి, అధ్యాత్మ విద్యావినయసంపన్నులై బహు భాషా పండితులై, ధర్మప్రచార బద్ధకంఠులైన శ్రీ శిరోమణి నము దాల లక్ష్మణయ్య గారికి, ఈ గ్రంథ రచనకు ఆమూలాగ్రము సహాయసహకారాలు అందించి, మార్గదర్శిగా రచన చేసి చేయించిన మా శ్రీవారు శ్రీ పవని వేణుగోపాల్ గారికి ఈ గ్రంథము యొక్క వ్రాతప్రతిని వ్రాసి పెట్టిన గాయకురాలు, పక్క, శ్రీ విద్యాపాసకురాలు అయిన నా కుమార్తె శ్రీమతి A.S. జ్ఞానప్రసూనకూ, ముఖచిత్రమును నుండరంగా చిత్రించి యిచ్చిన నవయువ దంపతులు రూపాజగదీష్ గార్లకూ వి ఇబ్బంది కలుగకుండా, అనక్తితో, భక్తిశ్రద్ధలతో ఈ గ్రంథ ముద్రణ అతి త్వరగా పూర్తిచేసిన శ్రీ మంజునాథ ప్రెస్ సోదరులు శ్రీ B. వేణుగోపాల్ శ్రీ B. లక్ష్మీప్రసాద్లకు మా మనః పూర్వక కృతజ్ఞతలు

బుధజనవిధేయురాలు
 సుబ్బరత్నమ్మ

ప్ర మో ద ము

శ్రీమహాభారతము విజ్ఞాన మహాసాగరము, దీనియందు గల సనత్సుజాతీయము, భగవద్గీత, విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రము భీష్మస్తవ రాజము, అనుగీత-ఇవి పంచరత్నములు. ఇవి బ్రహ్మవిద్యా ప్రతిపాదక ము లు, భారతీయతత్వశాస్త్రసారములు, శ్రీశంకరభగవత్పాదుల వారు మొదటి మూటికి ఖాప్యాన్ని వ్రాసి యున్నారు. దానిని బట్టి సనత్సుజాతీ యము యొక్క విలువ ఎంతటిదో ఎరుగ వచ్చును.

శ్రీ సనత్సుజాతీయము వ్యాసభారతము నందలి ఉద్యోగ పర్వము నందలిది, ప్రజాగర పర్వము తరువాత వచ్చు సనత్సుజాత పర్వముగా యున్నది సంజయుడు పాండవుల కడకు రాయబారము పోయివచ్చి పాండవుల గొప్పదనమును క్షాఘించి, ధృతరాష్ట్రుని నిందించి, మర్నాడు రాయబార విషయమంతయు చెప్పెదనని పోయెను. ధృతరాష్ట్రుని ఆపరాధము వలననే కురువంశము క్షయము కాగలదని తీవ్రముగా హెచ్చరించెను. అమాటలు వినిన రాజుకు నిద్రపట్టలేదు. హృదయమున భయము జొరబడినది. విదురుని పిలిచితనవ్యధను పోగొట్టు ధర్మమును భోదింపుమనెను.

విదురుడు పెక్కుధర్మముల బోధించెను. అయి నను మనశ్శాంతి కుదర లేదు. బ్రహ్మ విద్యవేతనే గాని మనశ్శాంతి కుదురదు. అందు చేత శంఖంతో పోస్తేనే తీర్థమవుతుందని అనుకొన్నదేమో బ్రహ్మమానస పుత్రుడైన సనత్సుజాతుల వారు నీ శంకల దీర్చగలడు. ఆయన దేవ తలకును పూజ్యుడు" అని చెప్పెను. సనత్సుజాతుల వారిని ధ్యానించెను విదురునికి ఆమహర్షి సాక్షాత్కరించెను. ఆయనను పూజించి, ధృత రాష్ట్రుని సందేహముల నివర్తింపజేయ వలసినదిగా ప్రార్థించెను. ధృత రాష్ట్రుడు "మృత్యువువున్నదా? లేదా? అను ప్రశ్నతో ప్రారంభిస్తాడు.

ధృతరాష్ట్రుడు పండితులలో మహా పండితుడు పామరులలో మహా పామరుడు విశ్వరూపాన్ని సందర్శించ బోవువాడు. వ్యాసపుత్రుడుకాని దుర్యోధనునికి తండ్రి, పుట్టండుడు పదివేల ఏనుగుల బలము కల వాడు. సనత్సుజాతునిది ఒకే ఒక మహా సిద్ధాంతము "ప్రమాదం వై మృత్యుమహం బ్రవిమి, తథా అప్రమాదా దమృతత్వం బ్రవిమి" = ప్రమాదము గలవారికి మృత్యువు, ప్రమాదము లేనివారికి అమృతత్వం ప్రమాదమనగా అజ్ఞానము, అహంకారము, మోహము, కామము, క్రోధము, లోభము, శోకము, తమస్సు, ఆవిద్యమున్నగునవి. అట్టి ప్రమాదముగల వారికి సంసారము తప్పదు. దేహమే ఆత్మ అనుకొను వారికి సంసారము తప్పదు, నిరంతర బ్రహ్మను సంధాన మందున్న వారికి ప్రమాదములేదు. వారు మృత్యువునకే మృత్యువులు, బ్రహ్మను సంధానము చేయకపోవుటయే మృత్యువు. అపైన కర్మాచరణము, యజ్ఞములు, ధర్మములు, ధ్యానము, యోగము, సృష్టిక్రమము, జీవేశ్వరులు, పరమాత్మ జన్మ, మోక్షము, స్వర్గ నరకములు. — మున్నగు విషయములను గూర్చి ఆక్షత్రియశ్రేష్ఠుడు, మనీషి, మహాత్ముడగు ధృతరాష్ట్రుడు, ఆమహర్షిని తలకువేస్తే మొలకు, మొలకువేస్తే తలకు వంటి ప్రశ్నల బాణాలను వదిలెను వాటన్నిటిని ఓపికగా పరిహరిస్తాడు సనత్సు జాతుడు

నేను పుట్టి పెరిగిన వాతావరణము ఒక యిష్టాశ్రమము వంటిది అచట జపతపాదులు నైషిక కర్మాచరణము, విద్వద్గోష్ఠులు, వేదాంత చర్చలు, ఎడతెగక సాగుచుండెడివి. నాకుజన్మనిచ్చిన తల్లి ఈ శతాబ్దపు పూర్వార్థంలో ఆంధ్రలోకంలో మహాకవయిత్రిగా గుర్తింపుపొందిన శ్రీమతి కర్రా నుబ్బలక్షమ్మ గారు, వారు దివంగతులైనపదప మావితృపాదులు మహాపండితులు శ్రీ కర్రా. రామశర్మగారు (పూర్వాశ్రమమున) శృంగేరి వీరమున సన్న్యాసాశ్రమమును స్వీకరించి శ్రీశ్రీవ్రీవిమలానందతీర్థులుగా బ్రహ్మీభూతులైరి. వీరిని సేవించిన భాగ్యమున నాకు కొంత వేదాంత

పరిచయమేర్పడినది. అప్పుడు చదివినవీ, విన్నవీ, నేర్చుకొనిన వాటిలో ఈ సనత్కుజాతీయ మొకటి.

నేను చాలా అల్పజ్ఞుడాలను, సనత్కుజాతీయము మహాజటిల మైనది, దీనిని స్పృశించుటకు మహాపండితులు కూడ జంకెదరు అంగ్లలో ఒక సామెతవుంది, దేవతలు కూడా ప్రవేశించుటకు జంకు ప్రదేశమునకు ముద్దులు ధైర్యంగా వెడలెదరు. అట్లు నేను ఈ గ్రంథమును అనువదించుటకు సాహసించితిని మా మాతాపితల ఆశీస్సులు న్నంతవరకూ నాకు ప్రమాదములేదు సదాప్రమోదమే.

వినయపూర్వకప్రణామములు.

ఋ సుబ్బరత్నమ్మ

మంగళాచరణము

1. ఓం శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజం
ప్రసన్నవదనంద్యాయేత్ నర్వవిఘ్నావ శాంతయే॥
2. వ్యానం వనిష్ఠనస్తారం శక్తేః పాత్రమ కల్మషం
పరాశరాత్మజం వందే శుకతాతం తపోనిధిమ్॥
3. వ్యాసాయ విష్ణురూపాయ, వ్యాసరూపాయ విష్ణవే
నమోవై బ్రహ్మసిద్ధియే వాసిష్ఠాయ నమోనమః॥
4. ఆచతుర్వదనో బ్రహ్మ ద్విబాహురపరోహరిః
అఫాలలోచనః శం భుర్భగవాన్ బావరాయణః॥
5. కృష్ణం కమలపత్రాక్షం పుణ్ణశ్రవణ కీర్తనం
వానుదేవం జగద్యోనిం నౌమినారాయణం హరిమ్॥
6. పారాశర్యవచస్స రోజమమలం గీతార్థగంధోత్కృటం
నానాఖ్యానకళేసరం హరి కథా సంబోధనా బోధితమ్
లోకేనజ్ఞన షట్పదైరహరహః పేపీయమానంముదాత్
ఘాయాద్భారత పంకజం కలిమల ప్రధ్వంసి నశ్శేయనే
7. శ్రుతి స్మృతి పురాణా నామాలయం కరుణాలయం
నమామి భగవత్పాదం శంకరం లోకశంకరం॥
8. ఓం నమో బ్రహ్మదిభ్యో బ్రహ్మ విద్యా సంప్రదాయ
కర్తృభ్యోవంశ ఋషిభ్యో నమోగురుభ్యః॥
9. సర్వతత్త్వజ్ఞులు నమస్త శాస్త్రవిదులు
అమృత సిద్ధులు యోగీంద్రులగు సనకన
నందన సనత్కుమార సనత్సుజాత
పరమ దివ్యరులంగొల్తు భక్తి యుక్తి॥

శ్రీ సనత్పు జాతీయము

ప్రథమాధ్యాయము

సనత్పుజాత సమాగమము

హరిః ఓమ్

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ అనుక్తం యదితే కించిత్ వాచా విదుర విద్యతే
తస్మైశుశ్రూషతో బ్రూహి విచిత్రాణిహి భాషసే ॥ 1

ధృతరాష్ట్రుడు బ్రహ్మతత్త్వమును గూర్చి విదురుని తో నిట్లనియె
“విదురా! సాధన సంపత్తియే బ్రహ్మ విద్యాధి కారము నొపగునని నిరూ
పించితివి, నీప్రసంగమున మధ్య మధ్య బ్రహ్మ విద్యకూడ సూచింప
బడినది దానిని వివగోరుచున్నాను నీవింకను చెప్పని దేమైన యున్నచో
నీశుశ్రూషచేయునా కెరింగింపుము. నీవు విచిత్రములైన వానిని చెప్పు
చున్నావు”

విదుర ఉవాచ -

శ్లో॥ ధృతరాష్ట్ర కుమారోవైయః పురాణస్సనాతనః
సనత్పుజాతః ప్రోవాచ మృత్యుర్నా స్తితి భారత॥ 2

సతే గుహ్యం ప్రకాశంశ్చ సర్వాన్ హృదయ సంశ్రయాన్
ప్రవక్ష్యతి మహారాజ సర్వబుద్ధి మతాం వరః॥ 3

ధృతరాష్ట్రా! ననాతనుడును, పురాణపురుషుడును యగు సనత్పుజాతుడు
ఉత్తముడు. జనన మరణాత్మక సంసారము లేదనియూ, ఎట్టివారి కది
వుండదో, ఆసనత్పుజాతుని వల్ల తెలిసి కొనదగి యున్నది సనత్పుజాతు
డు బుద్ధి మంతులలో శ్రేష్ఠుడు. మహారాజా! అతడే నీకు గోప్యములైన

యోగ కళాదులను, ప్రకాశము లైన శమాదులను, హృదయాశ్రయము లైన ధర్మములను చెప్పగలడు.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

కిం త్వం నవేద తద్భూయోయన్మే బ్రూయాత్ సనాతనః
త్వమేవ విదుర బ్రూహి ప్రజ్ఞాశేషోస్తీ చేత్తవ ॥ 4

ధృతరాష్ట్రుడిట్లనియెను "విదురా! నీవు మహాప్రజ్ఞాకాలివి. నీవు ఎరుగని దేమున్నది? సనాతనుడు చెప్పవిషయమును నీవే సవిస్తరముగా చెప్పము.

విదుర ఉవాచ :-

శూద్రయోనావహంజాతో నాఽతోఽన్యద్వక్తుముత్సహే
కుమారస్యతు యా బుద్ధిర్వేదజాం శాశ్వతీమహమ్ ॥ 5

బ్రాహ్మింహి యోనిమాపన్న స్సగుహ్యమపియోవదేత్
సతే నగర్హ్యోదేవానాం తస్మాదేతత్ బ్రవీమితే ॥ 6

విదురుడిట్లు చెప్పెను, "రాజా! నేను శూద్రయోనిలో జన్మించితిని. అందుచే బ్రహ్మ విద్యావిషయములు చేప్పటకుత్సహించను. బ్రహ్మ యోనిజాతుడైన సనత్కుమారుని బుద్ధి శాశ్వతమని నే నెరుగుదును. అందుచే అతడు చాలా గోప్యమైన బ్రహ్మ విద్యను చెప్పగలడు. అతడు దేవతలకును గర్హ్యుడు కాడు. అందుచే నీకా సంగతని చెప్పితిని.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

బ్రవీహి విదురత్వం మేపురాణం తం సనాతనం
కథమేతే న దేహిన స్యాదిహైవ సమాగమః ॥ 7

ధృతరాష్ట్రుడిట్లనియెను, "విదురా! మానవదేహముతో నున్ననాకు సనాతనుడు, పురాణపురుషుడు నగు అతనితో సమాగమమెట్లైర్పడునే చెప్పమా!"

వై శంపాయన ఉవాచ -

చింతయామాస విదురస్తమ్భపిం శంసిత్ప్రతం
నచతచ్చింతితం జ్ఞాత్వాదర్మయామాస భారత ॥ 8

సచై నం ప్రతిజగ్రాహ విధిర్బుష్టిన కర్మాణా
సుఖోపవిష్టం విక్రాంతమధై నం విదురోబ్రవీత్ ॥ 9

వై శంపాయనుడు చెప్పమన్నాడు—సత్యవ్రతుడయిన సనాతన ఋషిని విదురుడు ధ్యానించెను. ననత్సుజాతుడు వెంటనే ప్రత్యక్షమాయెను, విదురుడు తోడనే అమ్మహర్షిని పూడించెను పిమ్మట ఆ ముని విక్రాంతి తీసుకొని, సుఖముగా నుండగా విదురుడాతనితో నిట్లనియెను.

భగవన్ సంశయః కశ్చిత్ ధృతరాష్ట్రస్యమానసే
యోనశక్యోమయావత్తుం త్వమస్మైవక్తు మర్హసి ॥ 10

యంశ్రుత్వాయం మనుష్యేంద్ర స్సర్వదుఃఖాతిగోభవేత్
లాభాలాభో ప్రియాద్వేషోయధై నం నజరాన్తికౌ ॥ 11

విషహేత భయామర్షౌ క్షుత్తిపాసే మదోద్భవౌ
అరతిశ్చైవ భ్రంద్రీచ కామక్రోధేక్షయాదయౌ ॥ 12

భగవాన్! ఈ ధృతరాష్ట్రుని మనస్సులో ఒక సందేహము కలిగినది. దానిని తీర్చుటకు నాకు సాధ్యము కాదు. మీరే దానిని తీర్చుటకు నమ ర్దులు, మీరు చెప్పిన ఆ విషయమును విని ఈ మహారాజు సర్వదుఃఖ ములను దాటగలడు. లాభాలాభములను, మిత్రులను, శత్రువులను, జరామరణములను, భయము, ఆసహనము, ఆకలి, దప్పలు, ఐశ్వర్యము, అనాసక్తి, నిద్ర, కామము, క్రోధము, నాశము, అభివృద్ధి-వానికి హేతువులయిన పుణ్యపాపములను నహింపగలడు.

ద్వితీయాధ్యాయము

వైశంపాయన ఉవాచ -

తతోరాజా ధృతరాష్ట్రామనీషి
సంపూజ్యవాక్యం విదురేరితం తత్
సనత్సుజాతం రహితే మహాత్మా
పప్రచ్ఛబుద్ధిం పరమాంబు భూషన్

1

వైశంపాయనుడు చెప్పచున్నాడు. తర్వాత రాజగు ధృతరాష్ట్రుడు విదురుని హితబోధవే విద్వాంసుడై, అతడు చెప్పిన వాక్యమును చక్కగా అదరించి అంగీకరించెను, తర్వాత ఆ మహారాజు సనత్సుజాతుని ఒక రహస్య స్థలమునకు కొని పోయి జ్ఞానము పొందవలయునని ఈక్రింది విధముగ ప్రశ్నించెను. (రహితే = జనవర్జిత మైన రహస్యస్థలమందు)

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

సనత్సుజాతయ దివం శృణోమి, సమృత్యురస్తితి తవప్రవాదం
దేవాసు రాహ్య చరన్ బ్రహ్మచర్యం, అమృత్యుపేతత్ కతరం
సునత్యమ్॥ 2

ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పెను. - సనత్సుజాతా! మృత్యువు లేదని తమరు చెప్పితిరని వింటిని దేవాసురులు (ఇంద్రుడు, రావణుడుము॥) మృత్యువు లేకుండా చేసి కొనుటకై బ్రహ్మచర్యమాచరించిరని వింటిని. మృత్యువు కలదు-లేదు, అనువాదములలో ఏది నత్యమో తెలుపుము.

సనత్సుజాత ఉవాచ - వనత్ = సనాతనబ్రహ్మ = హిరణ్య గర్భుని మనసు నుంచి జన్మించిన వాడు.

అమృత్యుః కర్మణా కేచిత్ మృత్యుర్నాస్తితి చాపరే
శ్రుణుమే బ్రువతో రాజన్ యథై తన్మా విశం కిథాః॥ 3
(మావిశంకిథాః = శంక పెట్టుకొవలదు)

రాజా! కొందరు కర్మలు చేయుటవల్ల మృత్యువును జయించవచ్చుననియు, మరికొందరు అసలు మృత్యువే లేదనియు చెప్పెదరు, వాటిలో

ఏది సత్యమనియే గదా నీవు నన్ను ప్రశ్నించితివి. నా సమాధానము వినినచో నీకు సందేహము తొలగును.

మృత్యు స్వరూప నిరూపణము ఉభేనత్యేకీతి యాద్యప్రపృతే
మోహో మృత్యుస్సమ్మతోఽయంకపీనాం ప్రమాదంవై
మృత్యుమహం బ్రవీమి తథాఽప్రమాదమమృతత్వం బ్రవీమి 4

ఓ క్షత్రియా! మృత్యువు కలదు-లేదు-అను రెండు వాదములు సత్యమే మోహము వల్లనే మృత్యువు కలుగుచున్నదను వాదము కొందరు కవులకు నమ్మతమైనది, కాని నేను మాత్రము ప్రమాదమునే మృత్యువుగను, అప్రమాదమునే మోక్షముగను చెప్పచున్నాను.

విశేష :- మోహము = మిథ్యాజ్ఞానము = అత్యుక్తాని దేహదులందు అత్యయను అభిమానము కలిగియుండుట నా మతమున మోహము మృత్యువు కాదు. ప్రమాదమే మృత్యువు స్వాభావికమగు బ్రహ్మభావమునుండి వేరగుటయే ప్రమాదము ప్రమాదము వలన మిథ్యాజ్ఞానము కలుగుచున్నది. అవిద్యావస్థలో ప్రాణికి కర్మబంధము కలుట సత్యము, దాని వలన మృత్యువు కలుగుచున్నది, విద్యావంతుడయిన వానికి బంధము రజ్జువునందు స్పృశ్రాంతివలె నుండును. నిజముగ కాలత్రయమందు మృత్యువు లేదు. మోహముచే వున్నదని అనిపించినను అ బంధము జ్ఞానముచే తొలగును. మోహము లేని వారికి మృత్యువు లేదు. మోహము ప్రమాదము మోహము లేకుండుట అప్రమాదము.

ప్రమాదాద్వైహ్యనురాః పరాభవన్నప్రమాదాత్ బ్రహ్మభూతాభవన్తి
నవై మృత్యుర్వ్యాః ఘో ఇవాత్తి జంతూననహ్యస్వరూప

ముపలభ్యతేహి 5

రాక్షసులు ప్రమాదము వల్లనే పరాభవము పొంది మరణించిరి. దేవతలు అప్రమాదము వల్లనే బ్రహ్మభూతులై ముక్తులయిరి. పరికింపగా జంతువులను భక్షించు పెద్దపులికి వలె మృత్యువునకు రూపమునునది ఒకటి లేదుకదా!

విశే - ను = అత్యయండు రతులై రమింకుట వలన సురలు, అను
 రులు = అజ్ఞాన స్వరూపమయిన అనాత్మ విదులై దేహమునే అత్యగా
 భావించి, అనువులండు = ప్రాణములు, ఇంద్రియములు, కామ, క్రోధ
 భలో, మోహ, మదమాత్స్వర్యములండు రమించు వారే అను + ర + లు
 వారు పశు పక్ష్యాది యోనులను పొందుచున్నారు. నురులు సర్వ లోక
 ములను సర్వకామములనుపొంది విజ్ఞానపంతులై, సచ్చిదానంద
 స్వరూపమగు అత్మనుధ్యానించి, బ్రహ్మభూతులగుచున్నారు. "తంవా
 ఏతం దేవా అత్మానముపాసతే । తస్మాచ్చ తేషాం సర్వేచ కామాః ॥"
 రజ్జువునందు సర్పబ్రాంతి వంటిదే శానీ నిజముగా మృత్యువు లేదు.
 జీవులను చంపే పెద్దపులి వంటిది కాదు

యమంత్యేకే మృత్యునుతోఽన్యమాహు రాత్మావసాన మమృతం

బ్రహ్మచర్యం

పితృలోకే రాజ్యమను శాన్తిదేవః శివశివనామ

శివోఽశివానామ్ ॥ 6

కొందరు యమునే మృత్యువని చెప్పుచున్నారు. అది పొర
 దాటు యముని కంటే వేరుగా మృత్యువు కలదు. అదియే ప్రమాదము.
 బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నులై యుండుటయే అమృతత్వము అనగా మోక్షము
 అదియే బ్రహ్మచర్యము. పితృలోకమున రాజ్యము నేలు దేవుడు
 యముడు అతడు పుణ్యాత్ములకు శివుడు గాను, పాపాత్ములకు
 అశివుడుగాను యుండును

విశే .- యముడు సాక్షాత్తుగా మృత్యువుకాదు. రూపము లేని మృత్యు
 నకే ప్రమాదమనియు, అజ్ఞానమనియు పేర్లు "మృత్యులై తమో
 జ్యోతిరమృతం"- తమన్ను మృత్యువు జ్యోతి అమృతము. అనగా
 మోక్షము, విషయవిషోండులును, అవిద్యాము ధులుననీ, కొందరు
 యముని మృత్యువుగా తలచుచున్నారు. యముడు ఎక్కడో లేడు.
 మన అత్మలోనే, మన ఋద్ధిలోనే కలదు.

“యమోవైవన్వతో రాజాయంతనై పహృదిస్థితః
తేన చే దవివాదస్తే మాగంగాం మాకురూస్గమః

యమయతీతి యమః” = జీవులను నియమించువాడు. శిక్షించువాడు యముడు.

అస్యాదేషనిస్సరతేనరాణాం । క్రోధః ప్రమాదో లోభరూపశ్చమృత్యుః
అహంకతేనైవచరన్ విహర్గన్చాత్మనో యోగముపైతికశ్చిత ॥ 7

ఆ యముని అజ్ఞవలన నరుల హృదయములలో మృత్యువు క్రోధ, ప్రమాద, లోభరూపములుగా వుట్టుచున్నది వానివలన అహంకారము కలుగుచున్నది. అహంకారులయిన మానవులు వేదశాస్త్రవిరుద్ధములయిన మార్గములలో సంచరించుచున్నారు. అందుచే యెవడును పరమాత్మకు చెందిన యోగమార్గమును చెందకున్నారు.

తేమోహితాస్తద్వశేవర్తమానా । ఇతఃప్రేతాస్తత్రపునఃపతంతి
తతస్తాన్ దేవా అనువిప్లవన్తే । అతోమృత్యుర్మరణాభ్యాముపైతి ॥ 8

మానవులు అహంకారరూప మృత్యువుచే మోహితులై మృత్యు వశమున మెలగుచున్నారు. పిమ్మట వారు ప్రేతములై ధూమాది మార్గమున బోయి స్వర్గమున కొంతకాలముండి మరల భూమిపై మాతృ గర్భమున పడుతున్నారు. నేలపై దేహము నొందిన అవస్థలో నున్నప్పుడు దేవులు-అనగా ఇంద్రియములు జీవుల నాశ్రయించి కర్మలలో తేలియాడించుచున్నది. అందు వలన అహంకారరూపమైన మృత్యువు మరణమను పేరు పొందుచున్నది.

విశే - నరులకు మృత్యువుకు అవినాభావ సంబంధము కలదు. నరుడు = నృణంతి = నయంతినర్వం స్వవశమితిసరాః = నరుడు కామ క్రోధ, లోభ, మోహ ప్రమాదములకు స్థానము కాన అహంకారపూర్ణుడై సమస్తమును తన వశము చేసుకొనుటకే ప్రయత్నించును. కామ క్రోధాదులు అరున్నూ మృత్యువు రూపాంతరములే. వాని వశమందున్న

మానవుడు మృత్యువునోట నున్నట్లే, మృత్యువుయొక్కపని తన వశమందున్న వారి ప్రాణముల తొలగించి, మరల జన్మ నెత్తించుటయే జ్ఞానులు, యోగులు, తపోనిదులు తప్ప జతరులు మృత్యువును తప్పించుకొనలేరు.

కర్మోదయే కర్మఫలానురాగా స్త్రాణానుతేయాన్తినతరంతి మృత్యుం
సదర్థయోగానవగమాత్పమంతాత్ ప్రవర్తతేభోగయోగేన దేహీ 9

కర్మలనాచరించిన మానవులు కర్మఫలానురక్తులై స్వర్గాదులకేగుచున్నారు, స్వర్గనుభవనుభవించిన పిమ్మట మరల భూమిపై జన్మించుచున్నారు అందుచేత మానవులు జనన మరణ రూపమైన మృత్యువును దాటలేరు, అట్టి దేహులు తదర్థమైన పరమాత్మను పొందలేక భోగాభిలాషచే నానా యోనులలో పుట్టుచున్నారు.

తద్వై మహామోదాసమింద్రియాణాం మిధ్యార్థయోగస్యగతిర్హినిత్యా
మిధ్యార్థయోగాభిహతాంతరాత్మా స్మరన్నుపాస్తే విషయాన
సమాంతత్ ॥ 10

మహామోహమనగా కర్మేంద్రియ జ్ఞానేంద్రియ వాంఛలకు వశులై ప్రవర్తించుట అట్లు మోహమందిన వారికి శబ్దాదుల యందు సంబంధముండుట వలన సంసారపతనమే నిత్యకృత్యమై యున్నది. ఇట్లు సంసారబంధము కలుగుటయే "మిధ్యార్థ" యోగమూ అట్టియోగము చే మానవుడు తనమనసుని నిత్యము శబ్దాది విషయములనే స్మరించుచుండును గానీ మోక్షమును గూర్చి చింతింపడు.

అభిధ్యావై ప్రథమంపాన్తిచైవం కామక్రోధావను గృహ్యశు పశ్చాత్
ఏతేబాలాన్ మృత్యవే ప్రాపయంతి ధిరాస్తుధై ర్యేణ తరన్తి
మృత్యుమే ॥ 11

ఇంద్రియవాంఛల కనుకూలముగా కామక్రోధాదులు కలుగుటయే అభిధ్యాయనబడును. అదిలోకులను మొదట హతమార్చును. (తనవశము చేసుకొనును.) అట్టివాడు విద్యాపంతులై నను, వివేకహీనులైనను.

బాలురుగా నే యుందురు, అందుచే వారు క్రమముగా మృత్యువునే పొందెదరు. ఇంద్రియ నిగ్రహము గల ధీరులు మాత్రము ధైర్యము చే మృత్యువును దాటు చున్నారు;

విశే :- జ్ఞానహీనులైన బాలురు ఇంద్రియములనే ఆత్మగాభావించి వానినే నిత్యము స్మరింతురు, " పరాచః కామానను యంతి బాలాస్తే మృత్యోర్యంతి వితతన్యపాశంః అధధీరా ఆమృతత్వం విదిత్వా ద్రువ మద్రువేష్వహిన ప్రార్థయంతే" (2-1 2, కర ✽ = విషయములందా నక్తిగల ఆజ్ఞానులగు బాలురు బాహ్యకామము లనుకోరి జనన మరణా ది రూపమైన అనర్థమును పొందుచున్నారు ధీరులైన, విషయములం దా నక్తిలేని జ్ఞానులు ఈసంసారమును అశాశ్వతమనియు, మోక్షము శాశ్వత మనియు తెలుసుకొనెదరు. ధీరులు = "వికారహేతో నతివిక్రియం తే ఏషాంనచేతాంసిత ఏవం ధీరాః" - (కాళిదాస్) = అందగత్తెలను' రుచిగల వస్తువులను చూచి ఎవరి మనసు చలించదో వారు ధీరులు. 'ఆశాయేదాసా యేతే స్సర్వలోకన్యః ఆశాదాసీ యేషాంతేషాం దాసాయతే లోకః॥"

సోఽభి ధ్యాయన్నుత్పత్తికా నిహన్యా దనాదరేణా వ్రతిబుధ్యమానః
 నై నం మృత్యుర్మృత్యు ర్రివాత్తి భూత్వా ఏవం విద్వాన్ యో వినిహ
 న్ని కామాన్॥ 12

యేఽభిధ్యాయన్నుత్పత్తిష్టా నిహన్యా దనాచారేణా వ్రతిబుధ్యమానః
 నవై మృత్యుం మృత్కూరివాత్తి భూత్వా హ్యేనం విద్వాన్యోభిహంతిహ
 కామాన్॥ 12

ధీరుడు పరబ్రహ్మస్వరూపమునే చక్కగా ధ్యానించుచు, కామక్రోధాదు లకు కారణము లైన తన ఇంద్రియముల జయించును. కామక్రోధాదు లకు ఆశ్రయములైన ధన, వనితాదులను అనాదరముగా చూచును' అందుచే వానిని మృత్యువు పీడించజాలదు. అతడే మృత్యువు నకు

మృత్యువుగా నుండును. ఇట్లు మృత్యుంజయుడై కామాదుల నడంచిన వాడే విద్వాంసుడు

కామాను సారీపురుషః కామానను వినశ్యతి॥

కామాన్ వ్యదన్యధునుతే, యత్కించిత పురుషోరజః॥ 13

కామాదుల ననుసరించి పోవునట్టి మానవుడు అకామాదుల చేతనే నశించును. కామాదులను త్యజించిన మానవుడు వివేకియై పుణ్యపాప కర్మ ఫలమైన రజస్సును ధ్వంసము చేయును అవగా మృత్యువును మీరగలడు

విశే - "కురంగ మాతంగ పతంగ భృంగః మినా హతాః పంచభిరేవ పంచ" లేడి, ఏనుగు, పక్షి, తుమ్మెద, చేప-ఈ ఐదున్ను శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములచే ఆకర్షింప బడి హతమగు చున్నవి.

శ్లో॥ తమోఽప్రకాశో భూతానాంఽయంప్రద్యశ్యతే
ముహస్య ఇవధావని గచ్ఛంతః శ్వభ్రపత్సుఖమ్॥ 14

దేహోఽప్రకాశో భూతానాం నరకోఽయంప్రదర్శతే
గృహ్యంత ఇవధావంతి గచ్ఛత శ్వభ్రమున్ముఖాః॥ 14

ప్రాణులకు కామమును, కామాశ్రయమైన దేహము చీకటివలెవుండి వారి వివేకమును హరించును. అదినరకమువలె దుఃఖమునేగలిగించును కామమునకు వశులైనవారు మత్తెక్కిన వారివలె తుచ్చ నుఖము లకై పరుగెత్తెదరు అందులవలె సంసారకూపమున పడెదరు.

అస్తి స్థూణం స్నాయు బద్ధం మాంస శోణిత చేష్టితం
చర్మావినద్ధం దుర్గంధవిపూర్ణం మూత్రపురీషయోః॥
ఋశోక నమావిష్టం రోగాయతన మాతురం రజస్వల మనిత్యంచ
భూతావాస మి మంత్యజేత్॥ (మనువు)

ఇటుపంటి దేహము కామనిలయము, పాముల పట్టువాడు పాములచేత

మరణించునట్లు. కామాదుల నాశ్రయించువాడు వాటిచేతనే నశించును, కాముకుడు, త్రాగుబోతు, గ్రుడ్డివాడు సమానులు.

అమూఢవృత్తైః పురుషస్యేహ కుర్యాత్ కింవైమృత్యుస్తార్థ
 జవాన్య వ్యాఘ్రః

అమన్యమానః క్షత్రియకించిదన్యన్నాధీయనిర్దుదన్నివాస్యచాయుః 15

నకాముడై యుండుటే మూఢవృత్తి. నిష్కాము డైయుండుట అమూఢ వృత్తి. నిష్కాముడైన వానిని మృత్యువు గడ్డి పులివలెయుండి యేమియు చేయజాలదు క్షత్రియుడా! మూఢుడు దేహమున కంటే భిన్నమైనదియు. శ్రేష్ఠమైనదియు నగు బ్రహ్మవస్తువు కలదని ఎరుగదు అందుచేత అధ్యాత్మ విద్యను అభ్యసించడు కావున వాని దేహమే నిరర్థకమై, మృత్యువై పీడించునని యెరుగుము దేహము అజ్ఞానుల పాలిటి మృత్యువని తెలుసుకొనుము, ఆత్మయే ఆత్మకు బంధువు. ఆత్మయే ఆత్మకు శత్రువు.

విశే :- "అహం" అనగా అంతరాత్మయైన బ్రహ్మతత్త్వము, అది అన్ని వస్తువుల యందును కలదు, శరీరము ఆయా వస్తువులకు మాత్రమే కలదు. "తత్ = బ్రహ్మ వదార్థము. బ్రహ్మవదార్థము కాని దానిని అజ్ఞానముచే బ్రహ్మ వదార్థమను కొనుటయే మోహము. మోహవంతుడైన అజ్ఞాని అత్మకాని దేహాదులను ఆత్మగా భావించును. అందుచే కామ క్రోధములు జనించును. అవియే అజ్ఞానికి మత్స్యవులు." శుకనలికా న్యాయము " ననుసరించి మానవుడు స్వయముగ బంధములేనివాడైనను అజ్ఞానముచే తనను విదియొ బంధించినట్లు భావించి, బంధ విముక్తి కోరును. 'శుక నలికము' అనునది మోహాత్పాదకమగు అస్త్రము.

నక్రోధలోభో మోహవాన్ అంతరాత్మా నవైమృత్యుఃత్వచ్ఛరీరేయపిః |
 విపం మృత్యుంజాయమానం విదిత్వా జ్ఞానేతిష్ఠన్ నభి భేతీహమృత్యోః |
 విసక్యత విషయే తస్య మృత్యుర్మృత్యోర్యథా విషయం

అయ్యా! మృత్యువు యొక్కడేలేడు. క్రోధ, లోభ, మోహ రూపమునను, వానిచే కలిగిన అహంకారముతో కూడియున్న అంత రాత్మ రూపమునను మృత్యువు నీలోనేకలదు. అది నీ శరీరమునే ఆశ్రయించి యున్నదని తెలుసుకో పై విషయములను బట్టి కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, అహంకార, ప్రమాదములను నవియే మృత్యు స్వరూపమని ఎరుగుము. జ్ఞానియై ఆత్మ వదార్దము నెరిగినపుడు మానవుడు మృత్యువునకు భయపడడు, మృత్యు విషయమైన సంసార మందున్న మర్త్యుడు మృత్యువు వల్ల నశించినట్లే జ్ఞాని చెంతకు వచ్చిన మృత్యువుకూడా జ్ఞానముచేతనే నశించును

విశే - ఇచ్చట "శతరుద్రీయ మంత్రము" లను అను సంధానముచేసు కోవలెను.

త్ర్యంబకం యజామహేనుగంధిం పృష్ఠివర్చనం
 ఉర్వారుకమివ బందనాత్ మృత్యోర్ముక్షీయమామృతాత్
 ఆపమృత్యుమపశుధం! ఆపేత శపథం జహి
 యోరుద్రో అగ్నో యో అప్పుయ ఉషధీమ॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ -

యానేవాహు రిబ్యయా సారులోకాన్ ద్విజాతీనాం
 పుణ్యతమాన్ ననాతనాన్
 తేషాం పరార్థం కథయం తీహ వేదాః
 ఏతద్విద్వాన్ నోవైతి కథం ను కర్మ॥ 17

అయ్యా! విప్రులు జ్యోతి ష్టోమము, అశ్వమేధము మున్నగు యజ్ఞ కర్మల నాచరించి, ఆచరింపజేయుచు స్వర్గము మొదలు బ్రహ్మ లోకము వరకు గల ఉత్తమ లోకములను పొందుచు, పొందింపజేయు చున్నారు, అవియే అన్నింటి కంటె పవిత్రములు, నిత్యములు. ఆ ఉత్తమ లోకములే మోక్షధనములని చెప్పచున్నవి. పరమపురుష

ప్రాప్తికి కర్మములే సాధనములని యెరిగిన విద్వాంసులు కర్మమార్గముల నెట్లు పొందక యుందురు?" అని ధృతరాష్ట్రుడు ప్రశ్నించెను.

సనత్కుజాత ఉవాచ -

వివంహ్యవిద్వానువ యాతి తత్ర తత్రార్థ జాతంచ వదన్తి వేదాః

సనేహయాతి పరం పరాత్మా ప్రయాతి మార్గేణ నిహంత్య మార్గాన్॥18

విద్వాంసుడు కానివాడు జ్ఞానిహీనుడు బ్రహ్మలోకాది సాధన భూతమైన కర్మమార్గమున ప్రవేశించును అనందాదిలోకము అందలి ప్రయోజనములు కేవల అజ్ఞానికి, అనగా సకామునకు చెందినవిగా వేదములు చెప్పచున్నవి సిద్ధ్యానులు పరమాత్మ స్వరూపులు జ్ఞానులు సంసార బంధహేతువులైన మార్గములను విడనాడి, జ్ఞానమార్గమున పరమాత్మను పొందుచున్నారు.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ -

కోఽసానియంక్తే తమజు పురాణం సచేదిదం సర్వమను క్రమేణ

కించాస్య కార్య మథవా నుఖంచ తంమే విద్వన్ బ్రహ్మ సర్వం

యథావత్॥ 19

అయ్యా! పరమాత్మ చావు పుట్టుకలు లేనివాడు పురాణ పురుషుడు. అతడే పాంచభౌతికమైన జగత్తును సృష్టించి ఆండు ప్రవేశించుచున్నాడని చెప్పితిరేని, ఆ పరమాత్మను సంసారమున ప్రవేశింపుమని నియోగించువాడెవడు? లేదా అతడే స్వయముగా లోకమున ప్రవేశించె నంటిరేని అతనికి కలుగు లాభమేమి? ఆండుచే అతనికి కలుగు నుఖమేమి? విద్వాంసుడా! యదార్థముగ తెలుపుము.

విశే :- యాజ్ఞ పల్కుకొడు కూడా"యద్యేవం సకథం బ్రహ్మాన్ పాపయోని ఘజాయతే! సఈశ్వరంః కథం ణావైరనిట్పై సంప్రయుజ్యతే॥" అని ప్రశ్నించాడు = అబ్రహ్మము ఈవిధముగా సృష్టిగావించినపుడు ఆ

పరమాత్మ పాపయోనులలో నోట్లు జన్మించుచున్నాడు? అందరకు ఈశ్వరుడుడైన అతడు అనిష్టమైన భావముతో ఎట్లు మేళవింపబడుచున్నాడు? 1 జీవుడు పరమాత్మకా లేడు. 2. పరమాత్మ జీవుడుగా పరిణమించడు. 3 ఇంకెవరో ఒకరు ఆయనను నియోగించినారన్నచో, వానికింకొక నియోజకుడుండ పలసి వచ్చును నియోజకులు పెక్కుమంది వుండరు 4. నిష్కాముడైన పరబ్రహ్మకు ప్రకృతితో కర్తవ్యమేమున్నది? 5 అతని కిలోక ప్రవృత్తి ఎందు కుండాలి? 6 ఇదిలీలా కైవల్య మంటావా? తన్నుతానే సంకటంలో తోనుకోవడంలో నుఖమేముంది?

సనత్సుజాత ఉవాచ .-

దోషోమహనత్ర విభేదయోగే। హ్యనాదియోగే నభవన్తినిత్యాః
తథాస్యనాధిక్యముపైతికించి। దనాదియోగేన భవంతి పుంసః॥ 20

రాజా! జీవ, పరబ్రహ్మలు వేరు యనెడి విభేదయోగమున గొప్ప దోషము గలదు. అట్లు వాదించు వారికి గొప్ప భయమును, నష్టము ను కలదు. అనాది యైన ప్రకృతి యొక్క సంబంధముచే జీవుడు నిత్యుడగుచున్నాడు ప్రకృతి కార్యము పురుషుడు-కారణము. కార్యకారణ స్వరూపుడు పరమాత్మయే కావున జీవబ్రహ్మలోక్కఱేయని చెప్పినంత మాత్రాన బ్రహ్మపదార్థమునకుగల ఆధిక్యత కొంచెమైనను తగ్గదు అనాది యైనప్రకృతి యొక్క యోగము చేతనే జీవరూప పురుషులు పెక్కుమంది యేర్పడు చున్నారు

వివరణము - 1 "బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి" అను శ్రుతి వాక్యమును చూచినచో సృష్టికార్యము నిర్వహించు బ్రహ్మ పదార్థమునందే జీవత్వము ఆరోపింపబడెను అట్టి ఆరోపవాదముచే జీవబ్రహ్మలు ఒకటియే యను తలంపు యేర్పడిన దని తెలియును, 2. తత్సృష్ట్యా తదేవాను ప్రావిశేతు" = పరబ్రహ్మమే జగముల సృజించి, అందుతాను ప్రవేశించె ననిచెప్పెను. అనగా బ్రహ్మపదార్థమే జీవుడుగా మారినట్లు చెప్పెను దీనినే పరిమాణామవాద మందురు, ఈవాదము ననుసరించి

నిష్కాముడైన పరమాత్ముకు జీవుడుగా మారుటచే కలుగు ప్రయోజన మేమి? అనే శంక కలుగుచున్నది పై కారణములచే జీవ, బ్రహ్మలు ఒకటియా? వేర్వేరుగా వున్నవా? అనునది ధృతరాష్ట్రుని ప్రశ్న.

విశే - భూమ్యాకాశాది రూపమున వున్న సామాన్య ప్రకృతియు బ్రహ్మయోని యైన మూల ప్రకృతియు కార్యములు. పురుషుడుగు పర బ్రహ్మము కారణము కార్యకారణములు రెండునూ పరమాత్మ స్వరూ పములే అందుచే కార్యమైన జీవుడు, కారణమైన బ్రహ్మము ఒక్కటే వాటికి భేదము లేదు. ప్రకృతి సంబంధముచే పరబ్రహ్మకు నానాత్వము కలదన్న వారికి మృత్యుభయము వాటిల్లును ప్రకృతి-పురుషుడు. ఇరు వురు అనాదులు (గీత). జలచంద్ర న్యాయమున, మటాకాశన్యాయ మున ప్రకృతి సంబంధముచే. పురుషుడైన పరమాత్ముకు నానాత్వము కలుగుచున్నది నానాత్వము ఔపాధికము ఉపాధియనగా అధాపము జలమునకు మటము అధారము, మటము అనేకములుగా నుండుటచే వాని యందలి జలములకును, జలములందు కనబడు చంద్రునకును నానాత్వము కలుగుచున్నది. కానీ నిజమైన చంద్రునకు నానాత్వము లేదు అటులనే ఉపాదులందు జీవులకే నానాత్వముకానీ బ్రహ్మము నకులేదు నర్వాంతర్వామియు, సృష్టికి కారణముగు పరబ్రహ్మజీవరూప మున వివిధ దేహములందున్నప్పటికీ పూర్ణమే అద్వైతమే. భ్రాంతి దృష్టిగల వారికి జీవుడు వేరు-బ్రహ్మమువేరు అనుద్వైత భావమేర్పడి ననూ, భ్రాంతితొలగనే ద్వైత భేదభావము లు తొలగును

య ఏతద్వా భగవాన్ సనిత్యో వికార యోగేన కరోతి విశ్వం

తథాచ తచ్చక్తి రితిస్మమస్యతే తధార్థ యోగేచ భవన్తి వేదాః॥ 21

ఈ జగత్తులను సృష్టించుచున్నట్లు కనబడుచున్న భగవంతుడు నిత్యుడు అతడు వికారమైన మాయయొక్క వేగము చేత విశ్వమును కావించు చున్నాడు. అపరమాత్ముకై, పరమాత్మ భిన్నమై కానవచ్చు చున్నదని వేదములు చెప్పచున్నవి. జగత్తునకు ఉపాదాన కారణమైన భగవంతు

నికి, అతని శక్తి యొన మాయకును భేదములేదు-అనుటలో వేదములే ప్రమాణములు

విశే - పరమాత్మ శక్తి యొన మాయయే జగత్కారణము. కాని పరమాత్మకాదు.

"ఇంద్రోమాయాభిః పురుషరూప ఈయతే." (ఛాం. ఉ)

"మాయాంతు ప్రకృతిం విత్తి మాయిసంతు మహేశ్వరం" (శ్వే. ఉ)

"మయాధ్యక్షణ ప్రకృతి స్ఫూయతే సచరాచరమ్" (గీత)

"దేవాత్మ శక్తిం స్వగుణైస్త్వి గూఢాం పరావ్యశక్తిర్వి విధైవశ్రూయతే" మాయయేశక్తి మాయగల ఆత్మయే శక్తి మంతుడు. అగ్నికిని దానియం దుగల దాహశక్తికిని భేదము లేదు

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ -

యేఽన్మిన్ ధర్మాన్నాచరం తిహశేచి త్తథా ధర్మాన్ కేచిదిహ చరంతి
ధర్మఃపాపేన వ్రతిహస్యతేస్వి దుతా హౌధర్మః వ్రతి హన్తి పాపమ్॥22

ఈ లోకమందు యజ్ఞయాగాది ధర్మములను కొందరు చేయు చున్నారు కొందరు అధర్మప్రవర్తకులైయున్నారు ధర్మము పాపముచే ప్రతిహత మగు చున్నదా? ధర్మమే పాపమును నశింపజేయు చున్నదా?

విశే - ధర్మమును అధికముగా చేయనివారు కొందరున్నారు కదా. వారి ధర్మము పాపము చేనశించునా? పాపమును అధికముగా ఆచరిం పని వారు కొందరు కలరు, వారిపాపము ధర్మముచే నశించునా? యజ్ఞయాగాదులచే మృత్యువును పోగొట్టుకొని, క్రమముక్తిని పొందుచు న్నారు కదా. అపక్షమున కర్మమోక్షహేతువు కదా. కొందరు కర్మల వదలి నస్యనించు చున్నారుకదా! వారందరి ధర్మము రాగద్వేషాది పాపముచే నశించునా? లేకధర్మమే పాపమును నశింపజేయునా?

సనత్సుజాత ఉవాచ -

ఉభయమేవత్రోపయుజ్యతేఫలం ధర్మస్యవై కర్మణశ్చైతరస్యచ 23

సన్న్యాసము, ఉపాసన-అను రెండున్నూ మోక్షదాయకములే. స్వర్గము ధర్మమునకు ఫలము, ఇతరమైనటువంటి అధర్మమునకు నరకము ఫలము.

తస్మిన్ స్థితో వాప్యభయంహినిత్యం జ్ఞానేనవిద్వాన్ ప్రతిహన్తి సిద్ధమ్
యథాన్యథా పుణ్యముపైతిదేహీ తథాగతం పాపముపైతి సిద్ధమ్ 24

పుణ్యపాపరూప కర్మల నిర్వహణమున నున్నను జ్ఞాని ధర్మాధర్మములను పుణ్యపాపములను, తనజ్ఞానము చే నశింపజేయును. జ్ఞానహీనుడు పుణ్య పాపముల ననుభవించుటకు, దేహియై జన్మల నెత్తు చుండును.

విశే - తద్వధేషిక తూలమగ్నౌ ప్రోతం ప్రదూయే తైవం హస్య సర్వే
పాప్మానః ప్రదూయన్తే* రెల్లు గడ్డి చివరనగల దూది అగ్నిలోబడి కాలి పోయినట్లే, పుణ్యపాపము లన్నియు జ్ఞానాగ్నిచే నశించును. తథావిద్వాన్ పుణ్యపాపే విధూయ నిరంజనః పరశుం సామ్యము పైతీ" = విద్వాం నుడు పుణ్యపాపములను పోగొట్టుకొని నిరంజనుడై పరమాత్మను బొందు ను కర్మానక్తులకు జన్మమూ తప్పదు. స్వర్గకాంక్షకలిగిన నరుడు దేవ తోపాసనజేసి దెవతాభావమును పొందును. దేహాభిమానియైనచో నరక ము నుబొంది మానవలోకము న జన్మించును. సామాన్యులందరూ పుణ్య పాపములను యెక్కువ తక్కువ పాళ్లలో చేయుచునేయుందురు. వారి పుణ్యములు పాపముచేగానీ పాపము పుణ్యముచేగానీ నశింపవు వానిని అనుభవించి తీరవలసినదే విద్వాంసులు మాత్రము తమజ్ఞానాగ్నిచే ఆరెంటినీ నశింపజేసుకొనగలరు.

గర్జోభయం కర్మణా భుజ్యతేఽస్థిరం శుభస్మపాపస్య సచాపి కర్మణా
ధర్మేణపాపంప్రణుదతిహవిద్వాన్ ధర్మోబలీయానితస్యవిద్ధిః॥ 25

మానవులు పుణ్య కర్మలచరించి పరలోకమును చేరికర్మాను సారముగ పుణ్యపాప ఫలములను పొందెదరు. అఫలము లస్థిరములని యెరిగి విద్వాంసులు ఈశ్వర ప్రీతిగా జేయనిధర్మ కార్యములచే పాపము ను పోగొట్టుకొందురు. ధర్మాధర్మములలో ధర్మమే బలీయమైనది.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ , -

యానీహహుఃస్వస్యధర్మస్యలోకాన్ ద్విజాతినాంపుణ్యకృతాంసనాతనాన్
తేషాంక్రమాన్ కథయ తతోఽపిచాన్యాన్ నై తద్విధ్వన్ వేత్తుమిచ్ఛామి
కర్మ॥ 26

పుణ్యములు చేయువారలకు తమధర్మముల కనుకూలమైన లోకములు
పొందించును అవినీత్యములని పెద్దలు చెప్పచున్నారు. అలోకములలో
ఏవి ఉత్తమములో, ఏవినీచములో వాని క్రమమును తెలుపుము. అంతే
గాని, కామ్య కర్మలకు చెందిన లోకములను గూర్చి నాకు తెలుసుకొన
వలెననెడి తలంపు లేదునుమా!

సనత్సుజాత ఉవాచ -

యేషాంప్రతేఽథ విస్పర్ణాబలే బలమతామివ
తేబ్రాహ్మణాఇతః ప్రేత్య స్వర్గేయాన్తి ప్రకాశతాం॥ 27
బలహీనుని జయించి బలవంతుడు సుఖమను భవించగోరునట్లు కొందరు
బ్రాహ్మణులు ఫలములనుకోరి జ్యోతిష్టోమాదిధర్మములగూర్చి సంఘర్షణ
చేయుదురు, వారు ధర్మాచరణముచే బ్రహ్మలోక ప్రకాశక లై స్వర్గము
ను చేరినను, అధర్మపలాను భవమూ క్షీణింపగనే వారు తిరిగి ఈలోక
మునే చేరుచున్నారు.

విశే - జ్ఞానులు ప్రవృత్తి ధర్మము నందు స్పర్థలేకయుందురు వారు
ఫలాశను వీడి విష్ణుప్రీతికై ప్రవృత్తి ధర్మము నాచరింతురు. అజ్ఞానులు
ఫలాశాంక్షచే యజ్ఞయగాది కర్మల నాచరించి ధూమాది మార్గమున
స్వర్గాదిలోకములకు పోయి, అదే దారిన తిరిగివస్తారు.

యేషాంధర్మేచవిస్పర్ణాతేషాం తత్క్షాన సాధనమ్
తేబ్రాహ్మణాఇతో ముక్తాః స్వర్గం యాంతి త్రివిష్టపమ్॥ 28

నిష్కామముగ, ఉశ్వరార్పణబుద్ధితో కర్మలనాచరించువారు జ్యోతిష్టోమా
ది ధర్మము విషయమైనసంఘర్షణ చేయదు. అందుచేవారు చేయుకర్మలు
జ్ఞానసాధనములే యగును అట్టి బ్రాహ్మణులు కర్మలచే విశుద్ధ చిత్తులై
ముక్తులగుదురు. అందుచేవారు స్వర్గమునకు పోయినను క్రమముగా

బ్రహ్మ నిలయమును, త్రివిధపమ పేరుగలను సత్యలోకమును చేరుచున్నారు.

తస్య నమ్యత్సమాచార మాహుర్వేద విదోజనాః

నైనం మన్యేత భూయిష్ఠం బాహ్యమాభ్యస్తరం జనమ్॥ 29

బ్రహ్మచర్యమొనర్చి కామ్యకర్మ సన్న్యాసముగా వించినవాడే విద్వాంసుడు. అతడే బ్రహ్మనిష్ఠుడైన పండితుడు, వాడే సన్న్యాసి. అతడు బాహ్యమైన వివాహముష్టిక ఫలముల నాశింపడు. ఆభ్యంతరములైన భార్యా బిడ్డలు, గృహములను తలంచడు-అని వేదవేత్తలు చెప్పుచున్నారు.

యత్రమన్యేతభూయిష్ఠం ప్రాప్య పీవ తృణోలపం

అన్నపానం బ్రాహ్మణస్య, తజ్జీవేన్నాను సంజ్వరేత్॥ 30

సన్న్యాసిపర్ణాకాలమందలి తృణోదకములవలె ఆహారము మిక్కుటముగా లభించు గృహస్తుల ఇండ్లకేగి, అన్నపానముల నభ్యర్థించునేకాని, వారికిగల అన్నపానాదులు తనకు లేవని విచారించడు ఉలపము = దర్బలు డట్టముగా పెరిగిన గడ్డి.

విశే - ఆకలి దవ్వలతో తనను శుష్కింప చేసుకొనరాదు.

యత్రా కథయమానస్య ప్రయచ్ఛత్యశివం భయమ్

అతిరిక్తమివాకుర్వన్ సశ్రేయాన్వేతరో జనః॥ 31

సన్న్యాసి తనగొప్పను తాను ఇతరులకు చెప్పకొనడు. అతడు తనకి తరులవల్ల బరిగిన అవమానము తనదికానట్లే తలచును. తనను అవమానించిన వానినే గొప్పవానిగా తలచును, తనను పొగడిన వానిని శత్రువుగా తలచును

యోవాఽకథయ మానస్యహ్యత్మానం నాను సంజ్వరేత్

బ్రహ్మస్వం నోప భుంజీత, తదన్నం సంమతం సతామ్ 32

స్వం = సొమ్ము = బ్రహ్మజ్ఞానికి సంబంధించిన ధనము బ్రహ్మత్వమే సన్న్యాసి బ్రహ్మజ్ఞాని, దర్బలు, నారబట్టలే బ్రహ్మస్వం. దానినెన్నడు పాడుచేయక, శ్రోత్రియుని ఇంటనుండు అన్నమునే భుజించును సామాన్యుల ఇంట భుజింపడు. తనగోత్రనామముల తెలుపడు, చెప్ప

వలసిందిగా పీడించిననూ బాధపడడు. సన్న్యాసులను, బ్రహ్మచారులను ఆదరించువారే నజ్జనులు వారు పెట్టెఅన్నము సన్న్యాసికి సమ్మతము,

యథాస్వం వాంత మశ్నాతిశ్వావై నిత్యమ భూతయే
 ఏవం త వాంత మశ్నంతి స్వపీర్ష్య స్యాప సేవనాత్॥ 33

వాంతము = క్రక్కబడినది = ఎంగిలి-తనగొప్పతాను చెప్పకొనుట వాంతమే యగుచున్నది. కుక్కతాను క్రక్కినదాననే తినును. తనపీర్ష్యమును తానే తినినట్లుగను, తన గొప్ప చెప్పకొని భిక్షివడుగురాదు. తాను ధర్మముచేసి, దానిని తిరిగి తీసుకొనుటకూడా వాంతమే.

నిత్యమజ్ఞాత చర్యామే ఇతిమన్యేత బ్రాహ్మణః
 జ్ఞాతీనాంతు వసనీ మధ్యేతం విమ్రాహ్మణం బుధాః॥ 34

బ్రహ్మవేత్తయే భ్రాహ్మణుడు. అట్టివాడు తనదిన చర్య నెవరికిని తెలియనియడు, అతడు జ్ఞాతుల నడుమనున్నప్పు వారినుండి యేమియును స్వీకరించడు, వారితో ఎటువంటి సంబంధమూ పెట్టుకొనడు,

కోహ్యనన్తర మాత్మానం బ్రాహ్మణోహస్తుమర్హతి
 నిర్లింగ మచలం శుద్ధం సర్వదై వ్యత వివర్జితమ్॥ 35

పరమాత్మకు యొక్కవ తక్కువ యను అంతరము = బేధము లేదు అట్టి పరమాత్మను బ్రాహ్మణుడైనంత మాత్రాన ఎవడునూ తెలుసుకొనలేడు చేరలేడు పరమాత్మకు స్థూల, సూక్ష్మ మొదలగు లింగభేదములు లేవు. నుఖ దుఃఖాదిదై వ్యత భావములు లేవు ద్వంద్వములు లేవు

తస్మాద్ధి క్షీత్రయస్యాపి బ్రహ్మవసతి పశ్యతి 36

పైనపేర్కొన బడి నట్లు మెలగుట వలననే క్షీత్రయ సన్న్యాసి యైనను పరమాత్మను చూచును, యోగసిద్ధితో పరమాత్మ నధివసించును (విజాతికిచెందిన సన్న్యాసియైనను, పైనచెప్పిన నియమములు ముఖ్యము)

(29 వ. శ్లో॥ నుండి 36 వ. శ్లో॥ వరకు సమీక్ష)

విద్వాంసుడు, సన్న్యాసి, విద్యత సన్న్యాసులను గూర్చి చెప్పబడినది. ప్రతి ఒక్కరూ కామ్యకర్మ సన్న్యాసము కావించి బ్రహ్మనిష్ఠులైనచో తప్పక ముక్తులగుదురు. నాలుగు అశ్రమములలోని వారు ధర్మతత్పరులై

నిష్కామ కర్మలచేయవలయును, సన్న్యాసుల నాదరించవలెను. వారి ఇండ్లకే సన్న్యాసులు భిక్షకు పోవలెను.

యోఅన్యధాసంతమాత్మాన మన్యథా ప్రతిపద్యతే

కింతేన నకృతం పాపం చౌరేణాత్మాపహరిణా ॥

37

పరమాత్మ నచ్చిదానందా ద్వితీయుడు. కాన 'నత్' అగు చున్నాడు అట్టి బ్రహ్మన్వరూపము సామాన్యులకు అత్యగా తోచు దేహదుల కంటె భిన్నమైనది. అట్టి పరమాత్మను దేహేంద్రియము లుగా భావించువాడు మహాపాపాత్ముడే యగుచున్నాడు వాడు అత్యకాని దానిని అత్యగా భావించిన కారణమున, వాడు అత్మాపహరి అయిన చోరుడేయగు చున్నాడు.

విశే - నేను పరమాత్మను చక్కగా తెలిసికొంటిని అను అహంకారి మిక్కిలి పాపాత్ముడేయగుచున్నాడు. ఎందుకనగా పరమాత్మ జ్ఞాన స్వరూపుడు నిర్లింగుడు, శుద్ధుడు, అట్టి సత్స్వరూపమైన అత్యను "నేను కర్తను, భోక్తను, బ్రాహ్మణుడను, క్షత్రియుడను" అనుకొను మూర్ఖుడు. తనను తాను తెలుసుకొనలేక అత్మాపహరియే యగు చున్నాడు

అశ్రాంతస్యాడనాదనాస్సంమతో నిరుపద్రవః

శిష్టాశిష్ట వత్సస్యైత్ బ్రాహ్మణోబ్రాహ్మవిత్కవిః

38

దేహేంద్రియాదులు అత్యగా భావించనివాడే అనాదాతయగును, అనాదాత సంసారశ్రమలేనివాడగును. అతడే అందరికీ సమ్మతుడు. కామక్రోధాది రూపములయిన యుపద్రవములతని కుండవు. అతడు శిష్టుడయిననూ శిష్టునివలె యుండడు అట్టివాడే బ్రహ్మవేత్త యు. కవి = శ్రాంత దర్శి యగును. అతడే బ్రాహ్మణుడు.

విశే :- అశ్రాంతుడు = సంసార శ్రమలేని వాడు. "అశనాయాపిపాసే ప్రాణస్య । శోకమోహౌమనసోజరామరణే శరీరస్య = అకలి దప్పులు

ప్రాణధర్మములు, శోకమోహములు మనోధర్మములు, జరామరణములు దేహధర్మములు, నేను వరమాత్యు నెరిగితి ననువాడు దురభిమాని దురహంకారి, ఆదానము = సంగ్రహించుట

అనాధ్యామానుషేవితై ఆధ్యాదైవే తథాక్రతో

తేదుర్దర్షా దుష్ప్రకంప్యాస్తాస్విద్యాద్బ్రహ్మణస్తనుమ్ 39

బ్రహ్మవేత్త మానుష విత్తమునందు ఆసక్తి లేకుండును దైవవిత్తము నందాసక్తి కలిగియుండును క్రతువు నందాసక్తి కలిగి యుండును అట్టివాడే బ్రహ్మతనువు = బ్రహ్మస్వరూపుడు అందుచే బ్రహ్మవేత్తను ఎవరును ఎదిరింపజాలరు అట్టి వాడెప్పుడును దుష్ప్రకంప్యదౌ = నిర్భయముడైనని తెలుసుకొనవలయును

విశే - అమృతంచైవ మృత్యుశ్చ ద్వయందేహేప్రతిష్ఠితమ్

మృత్యుమావద్యతే మోహత్, సత్యేనామృతమశ్నుతే

దేహమునకు అమృతత్వమూ, మృత్యువు ఆను రెండున్నూ కలవు మానవులు మోహము చేత మృత్యువును, సత్యజ్ఞానముచే అమృతత్వమును పొందెదరు.

సర్వాన్ స్విష్టకృతోదేవాన్విద్యాద్య ఇహకశ్చన

న సమానో బ్రాహ్మణస్య యస్మిన్ ప్రియతతేస్వయమ్ 40

బాగుగ ఇష్టమును చేకూర్చువారే స్విష్టకృత్తుడు ఫలాపేక్షతో దేవతల నుద్దేశించి యాగములు చేయు స్విష్టకృత్తులు కూడ బ్రహ్మజ్ఞాని అయిన బ్రాహ్మణునితో సమానుడు కాదు వానిలో త్యాగము లేదు. ఫలదాతలైన దేవతలు కూడ నిష్కాముడయిన బ్రహ్మజ్ఞానికి సమానులు కాదు. మానము = ఆభిమానము ఇది సంసారుల కుండవలయును, మౌనము = తత్వజ్ఞానము జ్ఞానుల కుండవలసినది.

యమప్రయతమానంతు మానయంతి సమానితః

సమాన్యమానోమన్యేత, సమాన్యమభిసంజ్వరేత్ 41

బ్రహ్మచేత్ర తానెట్టి గౌరవమును పొందుటకూ ప్రయత్నించడు. తానే పని చేసినను ఫలము నపేక్షించడు వాని మహిమ నెఱిగి కొందరతనిని కీర్తించెదరు. అజ్ఞానులు నిందించెదరు. పొగడ్తలకు పొంగిపోడు. నిందలకు క్రుంగిపోడు.

లోకస్వభావవృత్తిర్నిమేషోన్మేషవత్తదా
విద్వాంసోమానయంతిహ ఇతిమన్యేత మానితః 42

కమ్మలు మూసికొనుట, తెరమకొనుట అదీ వాటి సహకారము అయితే తనకు గౌరవము పొందవచ్చుక లెకున్నను, తనను గౌరవించుట విద్వాంసుల లక్షణమని బ్రహ్మచేత్ర భావించును.

అధర్మనిపుణాము ధాలోకే మాయాచికారదాః
నమాన్యం మానయిష్యంతి మాన్యావామవమానినః 43

మూఢులు అధర్మము చేయుటలో నిపుణులు వారికి వివేకము లేదు మాయ చేయుటలో అసేరినవారు. వారు పూజ్యులను గౌరవించరు పైగా అపమానించెదరు ' అని బ్రహ్మచేత్ర భావించునే గాని, అపమానించబడితినిని భాధపడదు.

విశే అ. - నీలకంఠభాష్యము - "అధయేఽన్య్యాం దేవతాముషాస్తే అన్యేఽసావాన్యేఽహమస్మితి ననవేదయథా పశురేవ నదేహివామితి" = యజ్ఞము చేసినను, అన్యదేవతలనుపాసించినచు 'బ్రహ్మము వేరు, నేను వేరు' అను అజ్ఞాన స్థితిలో యుండుటచే యజ్ఞకర్త దేవపశువుగా భావించబడును. అట్టి దేవపశువైన వాడే తానికరులచే పూజితుడై నట్లు భావించును. యజ్ఞము చేసినను తానే పూజ్యుడనని భావించక, ఇతరులు తన నపమానించిననూ లెక్కచేయక యుండువాడే బ్రహ్మజ్ఞానియగును. స్వర్గసౌఖ్యముల నాశించి యజ్ఞయాగాదులచేయు వాడు దేవపశువు. దేవులసగా ఇంద్రియములు ఇంద్రియముల కోరికల ప్రకారము కర్మల చేయువాడు. పశుకుటుంబు, పశుకాముడు కావున దేవపశువు బ్రహ్మజ్ఞాని దేవపశువు కాదు.

నవై మానంచ మౌనంచ పహితౌ వనతస్సదా

అయంహి లోకేమానన్య అసౌమౌనన్య తద్విదుః || 44

లోకమున మానము, మౌనము అను రెండును వరస్పర వెరోధులు, అవి రెండును ఒకచోట కలిసియుండవు, మానము న కాశ్రయము ఈ లోకము, మౌనమున కాశ్రయము వరలోకము, తత్ పదార్థమైన వర బ్రహ్మమును మౌనముగలవారు మాత్రమే తెలుసు కొందురని పెద్దలు చెప్పచున్నారు.

విశే అ :- విల్లవ్యుడును ప్రత్యక్షుడి ప్రమాణములకు గోచరమైన ఈ స్రవంచము మానము, మౌనము గా మన్నవాడే వరమును చేరగలడు. వరబ్రహ్మము నెవరు తెలిసికొనిరి? అని వందేహించ వనిలేదు, ఓంకార మే నత్పదార్థ మైన బ్రహ్మము అదిమౌనము, బ్రహ్మమును ప్రాప్తింప జేయును, ప్రతి ప్రాణికినీ మానముచే సంసారము ప్రాప్తింపును.

‘అన్నాంగవాది టోగేమ భావేమాన ఇతివృత్తః

బ్రహ్మనంద నుఖప్రాప్తి హేతు ర్నౌవ మితిస్మృతః||

అన్నము, అంగనలందలి కేరికలు మానము బ్రహ్మనంద మఖము లకు శారణము మౌనము.

శ్రీః సుఖస్యేహ సంవాసః సాచాచి వరివంధినీ

బ్రాహ్మీసుదుర్లభా త్త్రి ప్రజ్ఞాహీనేన క్షత్రియః|| 45

క్షత్రియా! లోకమున శ్రీ రెండు విధము లుగా మన్నుది. ఒకటి ధనలక్ష్మి రూపము రెండవది బ్రాహ్మీరూపము. (మోక్షము). దీనిలో ధనరూప మగు శ్రీ సుఖమునకు నిలయము. అది మోక్షపురుషార్థమునకు శక్రువు బ్రాహ్మీశ్రీ వ్రజ్ఞకు నిలయము. అది వ్రజ్ఞాహీనునికి సుదుర్లభమైనది

విశే, ఆ - యానిత్యాచిద్దవానందా గుణరూప వివర్తితా

అనందాబ్యాపరాశుద్ధా బ్రాహ్మీశ్రీరితి కథ్యతే

బ్రాహ్మీశ్రీ = నిత్య, చిద్దనానందరూపిణి = త్రిగుణములు లేనిది, ‘అనంద యను నామము కలది. అదియేవరా, శుద్ధా = ఇదిమానార్థులయిన సుఖశీబురకు లభింపదు.

ద్వారాణి తస్యేహవదంతిసంతో! బహు ప్రకారాణి దురాచరాణి!
 సత్కార్యవే హీర్షముశౌచవిద్యా! షణ్మాన మోహప్రతిబంధకాని॥ 46

బ్రాహ్మీశ్రీ ప్రాప్తికి బహుప్రకారములైన సాధనములు కలవని సజ్జనులు చెప్పచున్నారు ఆవి సామాన్యముగ ఆచరింప బడలేనివి వాటిని సంరక్షించు కొనుట కూడ కష్టము. అవియేవియనగా, 1 సత్యము = య దార్థసంభాషణము. 2 ఆర్జవము = కౌటికల్యము లేకుండుట 3 హ్రీ = చెడ్డకార్యములు చేయుటలో లజ్జ = లోకాప వాదమునకు భయపడుట 4 దమము = ఇంద్రియ నిగ్రహము 5 శౌచము = దేహ మనస్సులను నిర్మలముగ నుంచుట 6. విద్య = బ్రహ్మజ్ఞానము పై ఆరుద్వారములు గలవారి చెంతకు మోహము చేరదు,

ద్వితీయాధ్యాయ సమాప్తం

శ్రీ సనత్కుజాతీయము

తృతీయాధ్యాయము

ఆప - ఈ అధ్యాయమున బ్రహ్మజ్ఞాన సాధనములగు మోనాదుల లక్షణములను, గుణదోష స్వరూపములను వివరింపబడు చున్నవి.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ .-

కస్యైషమౌనం కతరన్నమౌనం ప్రబ్రూహి విద్వాన్ ఇహమౌనభావం
 మౌనేన విద్వానుతయాతిమౌనం కథంమునే మౌనమిహ చరన్తి॥ 1

ము నీశ్వరా! మౌనము ఎట్టివానికి అలవడుతుంది? మౌనమనగా నేమి? విద్వాంసుడుమౌనము చేతనే మౌనమును పొందు చున్నాడా? ఇహలోకమున మౌనము నెట్లాచరించుచున్నారు? మీరు విద్వాంసులు కాన మౌనభావమును వివరించండి.

విశే ఆ .- ఆయా! మృత్యువు అహంకార స్వరూపము. మోహత్మకము, సత్కారులు దానిని నిరోధించునంటిరే ఆదెట్లు? న్యాస పూర్వకముగా స్వీకరించుము ని ధర్మమే మౌనమా? దాని ప్రయోజనమేమి? లోక ప్రసిద్ధమైన వాక్నీయమమే మౌనమా? శ్రవణ, మననాదులచే నిధిధ్యాసము మౌనమా? దాని లక్షణమేమి? మనను, ప్రాణము లు, ఇంద్రియ

ములు-అనువాటి కృత్యముల నిరోధించుట మౌనమా? అట్టిమౌనము నెట్లావరించునున్నాడు?

ససత్కుజాత ఉవాచ -

యతోనవేదా మనసాసహైన మనుప్రవిశంతి తతోఽథమౌనమ్

యత్రోత్థితోవేద శబ్దస్త ధాయం సతన్మయత్వేన విభాతి రాజన్॥ 2

రాజా! వేదములు, మనస్సు పరమాత్మను తెలుసుకొనలేవు మౌనమన గా పరబ్రహ్మమని కొందరు పెద్దలు చెప్పిరి, వేదములను తెలుపు వేద శబ్దము పరమాత్మబోధకమని శాస్త్రాదులు తెలుపు చున్నవి రాజా! వేదా దులను పరిశీలించగా, పరమాత్మ తన్మయుడుగా, ఆనగా జ్యోతిర్మయు డుగా ప్రకాశించుచున్నట్లు తెలియుచున్నది.

విశే. ఆ - పరమాత్మ స్వరూపమును ఇదమిత్థమని చెప్పలేనట్లే. మౌన మును కూడ చెప్పలేము. పరబ్రహ్మ వాచకముగ మౌనశబ్ద మేర్పడినది "ముని కర్మమౌనము" -మునిఎవడు? ఋషి,ఎవడు?" నిర్విత్తః, సర్వ తత్త్వజ్ఞః. కామ, క్రోధ విపర్జితః ధ్యానస్థో, నిష్క్రియో, దాంతస్తుల్య మృత్యాంచనే మునిః" = తత్త్వవేత్త, ధర్మిదుడు, కామక్రోధములు లేనివాడు ధ్యాననిమగ్నుడు, నిష్క్రియుడు, మట్టిని, బంగారును సమ ముగా చూచువాడు ముని అందుచే ముని పరబ్రహ్మ స్వరూపుడు, ఋషియనగా, "తపశ్శౌచ పరాదాంతా సత్యవాచో బహుశ్రుతాః వేద వేదాంగ తత్త్వజ్ఞానః ఋషయః పరికీర్తితాః ఊర్వారేతాస్తపస్యగ్రో నియతాసీచ సమ్యమీ శాపాను గ్రహయోశ్చక్తః సత్యనంభోబవేద్బుషి॥ అందుచే మునియన్నను, ఋషియన్నను పరబ్రహ్మ స్వరూపమే 'బ్రహ్మ విద్ బ్రహ్మైవ భవతి"-అట్టిపరమాత్మ ఓంకారరూపుడు ఆఓంకారము నుండియే స్థూల, సూక్ష్మ, కారణ బగతులు, శరీరములు పుట్టినవి. ఇవన్నియును మౌనమైన పరమాత్మ నుండియే పుద్భవించినవి.

నీలకంఠభాష్యము :- ధృతరాష్ట్రుని ఐదు ప్రశ్నలకును ససత్కుజాతుడు తాంత్రికముగ సమాధానము చెప్పచున్నాడు"రాజా! పరబ్రహ్మము

వాఙ్మన సాతీతుడు అతనికి మౌనమని పేరు. ఆ పరబ్రహ్మమును పొందుటయే మౌనమునకు ప్రయోజనము. ఇంద్రియములను, మనస్సును నిగ్రహించుటయే మౌనముమని కిబాహ్యధ్యంతరజగత్తులు భాసించవు. అప్పుడే ముని బ్రహ్మపదమును పొందుచున్నాడని నాణుగు ప్రశ్నలద్వారా సమాధానము చెప్పెను ఇక ఐదవ ప్రశ్నకు సమాధానం-క్షేత్రమునందు అంకురమును సముద్రమునందు తరంగములును, పుట్టినట్లే, పర్వబ్రహ్మములో వేదశబ్దమును, లౌకిక శబ్దమును కలిగినవి అందుచే భూతాత్మ అయిన పరమాత్మ శబ్దమయ్యుడుగ ప్రకాశించుచున్నాడు వేదమనగా ప్రణవమే ఓకారము. అది ఏకమైన అక్షర పరబ్రహ్మ. ఋగ్వేదము నుండి "భూః" యుజుర్వేదము నుండి "భువః" సామవేదము నుండి "స్వః" అనునవి ప్రభవించినవి. అనియే శుక్రములు = తేజస్సులు. వాటి నుండి ఆ, ఉ, మ, అనుమూడు వర్ణములు కలిగెను. అవి యేకమై ఓంకారముగ వెలసెను వాని నుండి స్థూల, సూక్ష్మ, కారణ ప్రపంచములు కలిగెను. పైమూడు మాత్రలు, పైమూడు ప్రపంచములకు వాచకములు వాచ్య, వాచకముల కభేదము కావున వేదశబ్దము పరమాత్మవాచకము, ప్రపంచ వాచకము కూడా అయెను. పైమూడు మాత్రలలో పూర్వ, పూర్వ పూర్వము, ఉత్తర ఉత్తరము లందు లీనమై ఓంకార రూపము దాల్చెను లవణమే ఉదకమాయెను ఉదక మేలవణమాయెను. ఇవన్నియు అర్థమాత్రయైన తురీయములో లీనమగును. కావున పరబ్రహ్మము ఒక్కటియే అంతటను ప్రకాశించుచున్నది అవేదశబ్దమే నారాయణుడు, అతడే మౌనము

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

ఋచోయజ్ఞంష్యధీతేయః సామవేదంచ యోద్విజః
 పాపాని కుర్వన్ పాపేనలిప్యతే కిం నలిప్యతే॥ 3

అయ్యా! ఋగ్యజ్ఞ సామవేదములను పఠించిన యతడు పాపములను

చేయుచున్నను, ఆపాపములను వేద పరనము వల్ల పోగొట్టుకొనునా లేదా?

సనత్సుజాత ఉవాద -

నైనం సామాన్యచోవాఽపి నయజ్ఞాంష్యవిచక్షణం
త్రాయస్తే కర్మణః పాపాన్నతే మిథ్యా బ్రవీమ్యహం॥ 4

రాజా! పాప కర్మల నాచరించు వానిని ఋగ్జుజుస్సామ వేద పరనము పాపము నుండి రక్షింపదు. నేనెన్నడూ నీకు మిథ్యావచనములను చెప్పును, అని చక్షణుడు = నిషిద్ధ కర్మల నాచరించువాడు. వానికి మనోవాక్కాయ నిగ్రహముండదు

వచందాంసెవృజినం తారయంతిమాయావినంమాయయా పర్తమానం
సీదంశకుంతా ఇవజాత పక్షాశ్చందాంస్యేనం ప్రజ హస్త్యస్త కాలే॥ 5

మాయావియు మాయతో ప్రవర్తించు వాడునగు మానవుని వేదము లెంత మాత్రమును పాపము నుండి రక్షింపవు రెక్కలు వచ్చిన పక్షులు గూటిని విడిచి పెట్టినట్లు మరణ కాలమున పాపాత్ముని వేదములు విడిచి పెట్టును. రక్షింపవు, వానికి మరణ సమయమున అవిస్మరణకు రావు.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ -

నవేద్వేదా వినాధర్మం త్రాతుం శక్తా విచక్షణ
అధక స్మిత ప్రలాపోఽయం బ్రాహ్మణావాం ననాతన్య॥ 6

నాలుగు జాతుల వారికిని విధించిన ధర్మము రక్షించునట్లు మరేవియు మానవులను రక్షింపజాలవు ఓవిచక్షణా! అదే నిజమైనచో వేదములందు మహత్వముగలదు వేదవేత్తలే గొప్పవారు" అని అనాదిగా వినబడుచున్న మాటలు అప్రమాణము లేనా? వేదములు వేదవిదుని రక్షింపజాలవేని, వేదాధ్యయనమును, వాటి అర్థవిచారమును వాటి అనుష్ఠానమును కర్తవ్యములు అనే వ్యర్థ ప్రలాపములు ఎందుకు?

(మీమాటల వలన వేదపరనము నిష్ఫలముగా తోచుచున్నదే!)

సనత్సుజాత ఉవాచ -

తస్యైవనామాది విశేషరూపైః రిదంజగద్భూతి మహానుభావః।

విద్విశ్వసమ్యక్ప్రవదన్తి వేదాః స్త ద్విశ్వవై రూప్యముదాహరన్తి॥ 7

మహానుభావా! పరమాత్మయొక్క నామరూపములు, పరమాత్మమాయ చే కల్పింపబడినవే, పరమాత్మ నామ రూపాదులతోడనే ఈజగమంత యు భాసించుచున్నది. వేదములు పరమాత్మ యొక్క స్వరూపమును, ఆయామంత్రముల మూలమున చక్కగా నిర్దేశించి చెప్పుచున్నవి. అంతే కాదు. అవి పరమాత్మ యొక్క విశ్వ వై రూప్యమును చక్కగా ఉదహరించి చెప్పు చున్నవి.

విశే. ఆ :- మూడవ శ్లోకమునుండి ఏడవ శ్లోకము వరకు గలవానిలో వేదప్రామాణ్యము, వేదప్రభావము, వేదఆవశ్యకత, వేదప్రయోజనము లు వివరింపబడినవి. వేదము = జ్ఞానము, విష్ణువు, బ్రహ్మ, వేదములు అనినానార్దములు కలవు వేదములు సూటిగాగానీ, పరంపరగా గానీ జ్ఞానమును తెలియజేయుచున్నవి. అందుచే వేదపరనము, వేద శ్రవణము న్ను పాపనాశకము, మోక్షదాయకము యగుననిచెప్పవచ్చును. వేదోక్తములైన యజ్ఞయాగాదులను నిష్కామముగా చేసినచో ముక్తిసాధనము. సకామముగా చేసినచో సంసారబంధము. పునర్జన్మలు కలుగును.

నాలుగు వర్ణములకు చెప్పిన ధర్మము లను బ్రహ్మార్పణ బుద్ధితో చేసినచో మానవులను రక్షించును, రక్షణమనగా మోక్షము. "ధర్మో రక్షతి ధార్మికం", ఈ కావచచ్చ ప్రకృతి యంతయు పరమాత్మ యొక్క విశ్వ వై రూప్యమనియే వేదములు చాటుచున్నవి, వేదములు చెప్పరీతిని ఆయాదేవతలను పర్వమాత్మగా భావించి ఉపాసించినచో మోక్షము ప్రాప్తించును. అంతేకాదు. నాలుగు వేదములు, శిక్ష, వ్యాకరణము, ఛందస్సు, నిడుక్తము, త్యోజిషఘ్న, కల్పము, మీమాంస, న్యాయశాస్త్రము, పురాణములు, ధర్మశాస్త్రము, ఆయుర్వేదము, నీతిశాస్త్రము, అర్ష

శాస్త్రము, అనెడు పదునెనిమిది విద్యలందు చెప్పబడిన కర్మ కాండఅంతయు, బ్రహ్మార్పణ బుద్ధితో ఆచరించినచో అంతఃకరణ శుద్ధిని చేకూర్చి తద్వారా మోక్షము నొసగును, కర్మానుష్ఠానములో అశ్రద్ధవహించరాదు. మానవులు చేయు సత్కార్యములు ఆరాధించు దేవతలు, చూచునట్టి వస్తువులు, పరమాత్మ విలసితములే, అవిషయమును శాస్త్రవేత్తలు, ఆరోపదృష్టి అవవాదదృష్టి వ్యామిశ్రద్ధుష్టి అనుపద్ధతులతో వివరించిరి.

తదర్థము క్తం తపవితదిజ్యో తాదా, మసౌపుణ్యము పైతివిద్వాన్

పుణ్యేనపాపం వినిహత్యపక్వాత్ నజాయతే జ్ఞాన విదీపితాత్మా॥ 8

పరబ్రహ్మప్రాప్తికి తపస్సు యజ్ఞము, ముఖ్యముగాచేయవలె నని వేదములందు చెప్పబడినది తపస్సు, యజ్ఞములచేతనే విద్వాంసుడు పుణ్యము ను పొందుతున్నాడు బ్రహ్మార్పణ బుద్ధితో యజ్ఞాదులను ఆచరించుటచే కలిగున పవిత్రతయే "అపూర్వము" అదియేపుణ్యము. అట్టిపుణ్యముచే మానవుడు పాపమును క్షీణింపచేసుకొని, జ్ఞానమును పొందును జ్ఞానము చేతనే, పరమాత్మ స్వరూపమును చక్కగా తెలుసుకొనును

శంభా .- తపోయజ్ఞాదులు సాక్షాత్తుగా మోక్షహేతువులు కావు జ్ఞానము ను ప్రసాదించుటకు సాధనములు మాత్రమే. ఈశ్వర ప్రాప్తికైచేసినచో మోక్షము వచ్చును. కామవాంఛలతో చేసినచో సంసారమున తగులుకొనును

జ్ఞానేన చాత్మాన ముపైతి విద్వా నదాస్యథా వర్గ ఫలాను కాంక్షి

అస్మిన్ కృతంతత్పరిగృహ్యసర్వమముత్రభుంక్తే పునరేతిమార్గమ్॥ 9

ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో యజ్ఞ, దాన, తపః కర్మల నాచరించుటయే జ్ఞానము. అట్టి జ్ఞానము చే విద్వాంసుడు పరమాత్మను బేరును అట్టి జ్ఞానము లేనివాడే అజ్ఞాని అజ్ఞానముచే మానవుడు స్వర్గము మున్నగు ఇంద్రియ సుఖముల నే కోరును, ఇహలోకమున కావించిన పుణ్యపాప

ములను సంపూర్ణముగా స్వీకరించి స్వర్గ, నరకము లజేయను, స్వర్గనరకములలో ఆయాఫలముల ననుభవించి, కర్మశేషముచే భూలోక మార్గమును చేరును.

అస్మిన్ లోకే తపస్తప్తం ఫలమన్యత్రభుంజతే

బ్రాహ్మణా నామిమేలోకా ధాత్యేతపసి తిష్ఠణామ్॥

10

ఈ లోకమున చేసిన తపఃఫలము పరలోకమున ఆనుభవించుట పండిత పామరు లందరికి సమానమే బ్రహ్మజ్ఞానులు మాత్రమీ లోకమున చేసిన తపఃఫలమును ఈలోకము నందే ఆనుభవించురు జ్ఞానులు తపస్సును "అవశ్యకర్తవ్య" మని భావించి చేయుదురు.

శం భా - "యదేవ విద్యయా కరోతి తదేవ పిర్యవత్తరం భవతి" తపస్సు "పిర్యవత్తరము" (సఫలము) అగుటకు విద్య, శ్రద్ధ, బ్రహ్మ సామిప్యస్థితి ముఖ్యకారణమని శ్రుతి చెప్పుచున్నది ఇవి విషయవాంఛా వరులైన వారి కుండవు. అందుచేతవారి తపస్సు ఇహలోకమున సమృద్ధములు కావు జ్ఞానుల తపస్సు ప్రత్యక్ష ఫలమొసగును.

నిల.భా - "స్వాధ్యాయప్రవచనే ఏవేతి, నాకోమౌద్గల్యః తద్ధి తపస్తద్ధీతపః" - మౌద్గల్యుఁడు వేదాధ్యయనములనే మోక్ష హేతువులని చెప్పెనుకదా! తమరు జ్ఞానమేమోక్ష హేతువుకాని వేదపరనాదులు నూటి గా మోక్ష హేతువులు కావనుచున్నారే! ఎట్లు? అనిశంకించవద్దు విద్వాంసుల తపస్సుతును, అవిద్వాంసుల తపస్సుకును భేదము కలదు. విద్వాంసులు కానివారికి శమదమాద లుండవు. బ్రహ్మజ్ఞాన విహీనులగు వారి యొక్క తపఃఫలములు పరలోకములో ననుభవించెదరు. బ్రహ్మజ్ఞానులు ఈ లోకముననే తమ తపఃఫలముల ననుభవించెదరు.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ -

కథం సమృద్ధ మసమృద్ధం తపోభవతి కేవలమ్

ననత్సుజాత తద్భృహి, యథా విద్యామతద్వయమ్॥

11

ముననకత్తమా! తపస్సు సమృద్ధము , ఆనమృద్ధము అని రెండు విధము లుగా చెప్పబడుచున్నారే-వాటిని తెలుపుడి

సనత్సుజాత ఉవాచ -

నిష్కల్యాపం తపస్వైతత్ కేవలం పరిచక్షతే

ఏతత్సమృద్ధమప్యర్థం తపోభవతి కేవలమ్॥ 12

నిష్కల్యాపమైన తపస్సే కేవలము మోక్షసాధనమని పెద్దలు చెప్పిరి అదియే సమృద్ధము ఋద్ధమని మరల రెండువిధములుగా నున్నది ఋద్ధతపస్సు అనగా తగినంతఫలము మాత్రమేయిచ్చునది సమృద్ధము అనగా సంపూర్ణ ఫలము నిచ్చునది

తపోమూలం నర్వం మన్మాం పృచ్ఛసి క్షత్రియ

తపసావేద విద్వాంసః పరంత్వమ్మత మాప్నుయూః॥ 13

క్షత్రియా! నీవడుగు చున్న తపస్సును గూర్చి చెప్పుచున్నాను వినుము లోకమున స్వర్గాదులేకదా భోగ్యపస్తువులు వాని నన్నింటిని పొందుటకు తపస్సే మూల కారణము కాన వేద విద్వాంసులు మాత్రము నిష్కల్యాపమైన తపస్సుచేసి ఉత్కృష్టమైన అమృతత్వమును అనగామోక్ష మును పొందెదరు

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ

కల్మషం తపసోబ్రూహి శ్రుతం నిష్కల్యాపం తపః

సనత్సుజాత యేనేదం విద్వాం గుహ్యం ననాతనమ్॥ 14

అయ్యా! నిష్కల్యాప తపస్సు చేతనే రహస్యమైనది, సనాతనమైనది, అగు బ్రాహ్మీవదార్థము తెలుసుకొన ఏలుకలుగునని వింటిని, నిష్కల్యాపమగు తపస్సును గూర్చివింటిని నిష్కల్యాపమగు తపస్సుండినచో, కల్మషతపస్సు ఒకటి యుండవలయును కదా! కల్మషమేదో తెలుపుము

సనత్సుజాత ఉవాచ -

క్రోధాధయో ద్వాదశకయన్కరోషా న్నథా నృకంసాని వశక్తిరాజన్

ధర్మాదయోద్వాదశైతేపిత్యణాంశాస్త్రేగుణాయేపిదితాద్విజానామ్॥15

రాజ! తపస్సుకు చెందిన క్రోధాధి దోషములు పండ్రెండు కలవు అవి తపస్సుకు చెందిన కల్మషములు వానిలో ఏడు మహాక్రూరములైనవి వంశకర్తలైన మన్వాదులు పరమగురువులైన సనత్కుమార కపిలాదులు, ద్విజులు, చారుచెప్పిన శాస్త్రములలో తపస్సుకు చెందిన గుణములు పండ్రెండు కలవు అగుణములే ధర్మము, జ్ఞానము మున్నగునవి కొందరి మతమున తపస్సుకు చెందిన దోషములు పదమూడు కలవు అదోషము లేవే గుణములేవే చెప్పెదను, వినుము ధర్మాది గుణయుక్తమైన తపస్సే నిష్కల్మషమైనది అది మోక్ష హేతువు, అని వంశకర్తలు, లోకమునకు పితరులు అయిన మనువులు చెప్పియున్నారు.

క్రోధః కామో లోభో మోహో విధిత్సా కృపాఽనూయోమానశో కౌస్పృహాచ
 ఈర్ష్యా జుగుప్సాచ మనుష్యుదోషావర్ణ్యాన్పదాద్వాదౌతేవరాణామ్ || 16

- 1 క్రోధము = శామప్రతిహతమున గలుగు చిత్తవిక్షేపమే క్రోధము
- 2 కామము = స్రక్పందన, వనితాదుల మీది అభిలాష.
- 3 లోభము = పరధనము మీద ఆశయు, న్యాయార్థిత విత్తమును ఉత్తమ పాత్రమునందర్పింప కుండుట
- 4 మోహము = శార్యాశార్యవిహీనత
- 5 విధిత్స = కామ్యకర్మలందు, తృప్తాత్మకకర్మలయః దాసక్తి
- 6 అకృప = శారిన్యము
- 7 అసూయ = ఇతరుల మంచిగుణములను దోషముగా ఆరోపించుట, పరగుణముల సైకరింపలేకుండుట
- 8 మానము = అత్కాభిమానము
- 9 శోకము = ఇష్టములు పోయినప్పుడు కలుగుచిత్తవిక్షేపము
- 10 స్పృహ = విషయభోగికాంక్ష
- 11 ఈర్ష్య = పరులమేలును చూచి ఓర్వలేకుండుట
- 12 జుగుప్స = పరులగుణములను కప్పిపుచ్చుట కై తలంచుట ఈ పండ్రెండున్నూ తపస్సుకు కల్మషములు, అంతరూపిటని వదలుకొనవలెను బ్రహ్మజ్ఞానమనుమహాగుణములుకలవాడు దీనిని తప్పక విడువవలెను వీటిని వదలనిచో దుర్గుణులైన నరకమున వడెదరు

విశే, అ - యథాపాంధన్య కాంతారే సింహవ్యాఘ్ర మృగాదయః
 ఉపద్రవకరాస్తద్వత్ క్రోధాద్వా దుర్గణా నృణామ్ ||

నింహము, పెద్దపులి మున్నగు క్రూరజంతువులు దుర్గమ మార్గమున
మండి బాటసారుల నెట్లు హింసించునో, అట్లేక్రోధాది దుర్గుణములు
మానవులకు ఉపద్రవములు చేకూర్చును

ఏకైకః వద్యుపాస్తైహ మనుష్యాన్ మనుజుర్దభ
లిప్పమానేఽస్తరం తేషాం మృగాణామివలుబ్ధకః॥ 17

మనుజుర్దభ! లోకమున వేటకాదు మృగములను
వెదకుచు ఎట్లువెంటించునో అట్లుపైన పేర్కొనిన క్రోధాదులలో
ఒక్కొక్కటియే మనుష్యులలో గల లోపములను ఆన్వేషించి
పొంచి, హింసించును, కావున మానవుడు వాటిని పదలవలెను.

ఏకత్వః స్పృషయాళుర్మనస్వీ బిభ్రతోవశ్చవలోఽరక్షణశ్చ
ఏతాసోపాషణ్ణరాఃపాపధర్మాన్ ప్రకుర్వతేనోఽత్రసంతస్సుదుర్గే॥18

శంభా - పైన చెప్పిన దోషములేగాక పదమూడు మహాదోషములు
గలవు. వానిలో ఆరు పాప ధర్మములు వానిని పాపాత్ములు కప్పక
ఆచరించెదరు అవి నజ్జమని సైతము హింసించును, వాటిని ఆచరించు
వారు (1) ఏకత్వము = పరగుణములను అక్షిపించుచూ తన గుణ
ములను గొప్పగా చెప్పుకొనువాడు (శకుపాలుడు) (2) స్పృహ
యాళువు = పరకాంతాదుల భోగముల సనుభవించగోరువాడు (సైంధ
వుడు-రావణుడు) (3) మనస్వి = గర్విస్తుడై వరుల నవమానించు
వాడు (విశ్వామిత్రుడు పనిమని చేసినట్లు) (4) బిభ్రతోవుడు =
కోపిష్టి, (తక్షకుడులాటివాడు) చపలుడు = స్థిర బుద్ధిలేనివాడు
(5) అరక్షణుడు = శక్తి కలిగియు తనమీద ఆధారపడిన వారిని రక్షిం
వని వాడు (లేక) రక్షణుడు = లోభి అయిన ధనవంతుడు (లేక)
రూక్షణుడు = పరుషముగా మాట్లాడువాడు

సంభోగనంవిద్విషమోఽతిమానీ దత్తానుతాపీకృపణోఽబలియాన్
వర్గప్రశంసీ వనితా నువ్వేష్టా వితపరీ సప్తన్మశంసవర్గాః॥ 19

సంతోగసంవిత్తుడు = ఇంద్రియ నుఖసమ్మేళనమును వాంఛించువాడు
 = వనితాది నుఖములకోరువాడు 2 విషమేధమానుడు = విషమును
 బోలు మహావద్రవము వే పరులను పీడించువాడు 3 దత్తానుకాపి
 = ఒకసారి దానముచేసి అదానము చేసినందుకు విచారించువాడు
 4 కృపణుడు = లేకమంత ధనలాభమునకై సకల అవమానముల
 వహించువాడు-తనుతినడు, ఒకరి కివ్వడు 5 అబలీయాంకుడు =
 జ్ఞానబలము లేని వాడు, శత్రు రాజులనుండి యోగాక, తనవ్రజలను
 కూడ పీడించి ధనము గుంజువాడు-బతీయాంకుడు = శరీరబలముతో
 ఇతరులను పీడించువాడు 6 వర్గప్రశంసీ = వర్గమునగా నృజినము = ఇ
 తరులను హింసించి ఆనందించువాడు త్రివక్తములైన ధర్మార్థ కామ
 ములను ప్రశంసించువాడు పరుల మనస్సును ఆకర్షించుటకై పరవర్గ
 ములను ప్రశంసించువాడు (7) వనితా నుద్వేష్టా = ఆనన్యశరణులు
 గుణవతులునగు స్త్రీలను ద్వేషించువాడు (భార్యమకూడ) ఈ ఏడు
 మంది ఘాతకులు-పాపధర్ములు

ధర్మశ్చ నత్యంచ దమస్తవశ్చ అమాత్స్యర్యంహిన్తి తిక్షాననూయా
 యజ్జశ్చదానంచ ధృతి శ్చుతంచప్రతానిన్వై ద్వాదశబ్రాహ్మణస్య॥ 20

1 ధర్మము = వర్తాశ్రమధర్మము-అదిశంకరుడు ధర్మమునకు బదులు
 జ్ఞానమును తీసుకొనెను అనగా తత్త్వార్థ సంవేదనమే జ్ఞానము
 (2) సత్యము = భూతహితముగా యదార్థ భాషణము, (3) దమము
 = మనోనిగ్రహము (4) తపస్సు, (5) అమాత్స్యర్యము = పరులగొప్ప
 గుణముల మెచ్చుకొనుట, (6) హ్రీ = చెడ్డ పనులు చేయుటచే కలుగు
 సిగ్గు, (7) తిక్షి = నుఖ, దుఃఖముల ద్వంద్వములను వహించుట
 (8) ఆననూయ = ఇతరుల గుణములందు దోషము లారోపింపకుండుట
 (9) యజ్జము = అగ్నిష్టామాది యజ్ఞములు, (10) దానము = నత్నా
 త్రము నందు నమర్పించు దానము (11) ధృతి = విషయ సాన్నిధ్య
 మున ఇంద్రియనిగ్రహము, (12) శ్చుతము = మంత్రార్థమున

తెలునుకొనుట, (శంకరులు ధృతికి బదులు శమమును స్వీకరించిరి
 శమము = అంతరింద్రియనిగ్రహము, ఈ పండ్రెండు గుణములును
 బ్రాహ్మణునకు వ్రతములనబడును

యస్త్యేతేభ్యఃప్రభవేత్ద్వాదశభ్యః నర్వానుపిమాంస్పథివినశిష్యాత్
 త్రిధిర్వాఙ్మాం ఏకతోవార్తితోయః తస్య స్వమస్తీతి వవేదితవ్యః 21

ఈ పండ్రెండు గుణము లు గలవాడు ఈ మహిమండలమంతటినీ శాసిం
 చుచూ తన పిడికిట మంచుకొను ననుటలో నందెహము లేదు వానిలో
 మూడో, రెండో లేక ఏ ఓక్క గుణమయినను వరే ఎవ్వనిలో వుండునో
 వాడు బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నుడై బ్రహ్మమే యగును

దమస్త్యాగోఽప్రమాదశ్చ ఏతేష్వఽమృత మాహితం
 శానిసత్య నుభాన్యాహః బ్రాహ్మణాయే మనీషిణ ॥ 22

ఇంద్రియ విజయమే దమము, ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో కర్మల నాచరించు
 టయే త్యాగము భగవత్తత్వాను సంధానమే ఆప్రమాదము ఈ మూడు
 గుణములు కలవాడు తప్పక ముక్తుడగును పై గుణము లకు తోడు
 సత్యగుణము ప్రధానముగా కలిగియుండవలయునని బ్రాహ్మణులు
 పలికిరి

దమోహ్యష్టాదశ గుణః ప్రతికూలం కృతాకృతే |
 అస్పృతం చాభ్యసూయాచ శామార్థౌ చ తథాస్పృహ ॥ 23

క్రోధశ్శౌకస్థధాత్వష్టా లోభః పై శున్య మేవచ |
 మత్సరశ్చ విహంసా చ పరితాపస్తథారతిః ॥ 24

అపస్మారశ్చాతివాదస్తథా సంభావనాత్మని
 ఏత్తైర్విముక్తౌ డోషైర్యః నదాంత నద్భిరుచ్యతే ॥ 25

మున్నుండు చెప్పబోవు డోషములు వదునెనిమిది అవి మనో నిగ్రహ
 రూపమును ఇంద్రియ విజయరూపమును యగు దమమునకు ప్రతి
 కూలములు, వానిని వీడినచో దమము వదునెనిమిది రెట్లు పెరుగును,

1 ప్రతికూలము = వేదోక్తకర్మలు చేయునపుడు అశ్రద్ధ, అలస్యము ఉపవాసమునకు ఆకలి వంటివి దమమునకు కృతమనగా నుకృతము అకృతమనగా దుష్కృతము ఇవి రెండును ప్రతికూలములే అనగా విరోధములే ప్రాతి కూల్యము దుఃఖహెతువే ఉదా॥ తపస్సు చేయుట కష్టము చేయుకున్నచో, తపస్సు చేయకపోతినే యన్న దుఃఖము
 2 అన్యతము = అబద్ధము చెప్పట 3 అభ్యసూయము = పరుల గుణములందు తోషములు చూపుట 4 కామము = స్త్రీలోగముల కోరుట 5 అర్థము = ధనార్జనకై వ్రయత్నము 6 స్పృహ = ధనము వల్ల కలుగు నుభమునందు ఆశ 7, క్రోధము = కోరికలు తీరనవ్వడు కలుగు అగ్రహము 8 శోకము = సుఖాభావముచే కలుగు దుఃఖము 9 తృప్తి = బహిశ జీవనముపై ఆశ 10 లోభము = ధనాపేక్ష 11 పైకున్యము = పరుల దోషములను చూపుట 12 మత్స్వరము = ఇతరుల అభిప్రదిని సహింప కుండుట 13 హింస = ఇతరులను కాధింనుట 14 పరితాపము = అల్పదుఃఖమున కైనను అతిగాదుఃఖించుట 15 అరతి = నత్యార్కములందు అభిలాష లేకుండుట 16 అపస్మారము = కర్తవ్యమును విస్మరించుట 17 అతివాదము = నిరర్థకమైన అతిప్రసంగము దానివల్ల ఇతరులపై ఆక్రోశించుట 18 ఆత్మనంభావన = ఆత్మస్తుతి = తననుతాను పొగడు కొనుట

మదోఽష్టాదశ దోషస్యా త్యాభగోవతి పద్విధః
 విపర్యయా స్పృతా వితే మదదోషా ఉదాహృతా॥ 26

మదమునకు కూడా పదునెనిమిది దోషములు కలవు అన్యతము, మొదలు హింసవరకు పదునెనిమిది దమదోషములును వ్యతిరేకముగా నున్నచో మదనాశకరములైన దోషము లుగా చెప్పబడినవి అవివిమనగా
 1 సత్యము 2 అపైకునము 3, అతృప్తి 4, అప్రాతికూల్యము 5 తపస్సు లేకుండుట, 6 అరతి 7 లోకమునుప్రేమించుట 8 అనభిమానము 9, అవివాదము 10 అహింస 11 అపరివాదము (అనతివాదము)

12 మాత్స్యము లేకుండుట 13 అపరితాపము 14 అక్షమం 15
 ధృతి 16 సిద్ధి 17 అపాపకృతి 18 అహింస ఇవి మదమును, నశింప
 జేయును శమమును తోసింపజేయుకారణమున దమదోషములనే శమ
 దోషములుగా చెప్పిరి

ఇక చెప్పబోవు షడ్విధత్యాగములకు వివర్యములు అరుకలవు
 అవి యేవనగా 1 లక్ష్మీప్రాప్తించినచో కలుగు హర్షము 2 అప్రియము
 కలిగినప్పుడు పొందు దుఃఖము 3 స్వంతానికీయాచించడము 4 అపా
 త్రదానము 5 అర్హత వుండి కూడా ఇష్టాపూర్తములు చేయకుండుట
 6 కామమును వీడ కుండుట పైన చెప్పిన షడునెఱమిదితో బాటుయీ
 అరింటిని చేర్చినచో ఇరువది నాలుగు అగును ఇవియును మదిదోషములే

శ్రేయాంస్తు షడ్విధస్త్యాగ స్తృతీయోదుష్కరో భవేత్
 తనదుఃఖ తరత్యేవ భిన్నం తస్మిన్ జితం కృతేః 27

షడ్విధత్యాగము శ్రేష్టమైనది దానిలో మూడవది దుష్కరము దానిచే
 మానవుడు దుఃఖమును మీరగలడు దానిచే ద్వైతభావము తొలిగిపో
 వును దానినాచరించినచో సర్వత్ర విజయము లభించును

శం ఖ త్యాగము అరువిధములు 1 ప్రేయమును పొందినననుహర్షిం
 పకుండుట 2 అప్రియమును పొందిన దుఃఖిం పకుండుట 3 వనితాడు
 లనువీడి నిష్కాముడై యుండుట 4 ఈపై మూడు గుణము లు కలిగి
 యుండుట 5 అబద్ధము చెప్పి యాచక్షనకు, ఆర్హుడైన యాచకు
 నకు యిచ్చి దుఃఖిం పకుండుట 6 కార్యములు నెరవేరకున్నను
 దుఃఖింపకుండుట అయితే కామత్యాగము మాత్రము దుష్కరము

ఈషడ్విధ త్యాగములను మరికొందరు ఈవిధముగా వివరింతురు
 1 ఐశ్వర్యము వచ్చినప్పుడు పొంగి పొకుండుట 2 వైరాగ్యముతో
 ఇష్టాపూర్తముల నాచరించుట 3 కామ త్యాగము ఇదిమహాగుణము
 దీనినందరూ పొందజాలరు 4 మంచి కార్యములు చేసి తుదకు దుఃఖిం
 చరాడు 5 నుఖ దుఃఖము లందు నమాన భావమాండ వలెను

6 అర్చించిన వానికి పుత్రాదులనై నను దానము చేయుట

శ్రేయాంస్తు షడ్విధస్త్యాగః శ్రియంప్రాప్యనహ్యవ్యతి |
 ఇష్టాపూర్తే ద్వివీణీయం స్వాన్నిత్యం వై రాగ్యయోగతః || 28

షడ్విధస్త్యాగము శ్రేష్ఠమైచది దానినాచరించిన వాడు సంపద నొందియు హర్షింపడు వానిలో ఇష్టాపూర్తము రెండవది నిత్యము వై రాగ్యము కల వాడై దానినాచరించుట ఉత్తమము 1 సంపద విద్యను పొందియు హర్షింపకుండుట 2 యాగాదులు తటాకారామాదుల నిర్మాణము ఈరిండునూ త్యాగములే,

కామత్యాగశ్చరాజేంద్ర సతృప్తీయ అతిస్మృతః |
 అప్యవాచ్యం వదన్వైతం సతృప్తీయో గుణస్మృతః || 29

రాజోత్తమా! కామత్యాగము మూడవది దానినాచరించుదాత చెంతకు యాచకుడు వచ్చి అవాచ్యము నడిగినను దాత దుఃఖింపరాదు. అప్పుడే అది నుగుణమగుచు

త్కలై ర్నవ్యై ర్యధృవతిసోపయులైశ్చ కామతః |
 సద్రవైస్తద్భవతి సోపయులైశ్చ కామతః || 30

నచకర్మ స్వనిర్దేమ దు ఖంతే న చనగ్లపేత్ |
 సర్వైరేవ గుణైరుగ్నై ద్రవ్యవాసపి యోభవేత్ || 31

అప్రియోచ నముత్పన్నై వ్యథాంజాతు సగచ్ఛతి |
 ఇష్టాన్ వుత్రాంశ్చ దారాంశ్చన యాచేతకదాచన || 32

వనికాదులను వీడుటచేకలుగు నిష్కామత్వము, కామపూర్వముగా అనుభవించినను కలుగదు, "సజాతుకామః కామానము పభోగేన కామ్యతి" అను యయాతి అనుభవం తెలుపుచున్నది బహుళద్రవ్యములు లభించినను తృప్తి నొంది మానవుడు నిష్కాముడు కౌనేరడు కావున నిష్కాముడై తానాచరించు కర్మలు సఫలము కాకున్నను దుఃఖింపవు

వాడే త్యాగి యగును సమ్మర్దిగ పకల ద్రవ్యములు, కిర్త్యాదిపకల గుణములతో కూడిన వాడై విర్రవీగని వాడే త్యాగియగును అట్టి త్యాగి తనకప్రియము కలిగినను ఎప్పుడు గాని వ్యధవేందడు పైవిధమున మెలగుట నాల్గవత్యాగము అగును, తనఇష్టులను, పుత్రులను, భార్యను చూచియు విమియును ఎప్పుడును యాచింపకుండుట ఐవ వ త్యాగము యోగ్యుడైన యాచకునకు అపిగినది ఒసగుట శుభకరము అది అవత్యాగము పరికింపగా అయాచికులకు సైకము వారి కిష్టమైన వస్తువుల నొసగుట నుగుణము శాశలనినన్ని వస్తువులున్ననూ అనుభవింపకుండుట ఉపభోగత్యాగము వనితాదులు వచ్చితనపైబడినను, చలింపకుండుట మహాత్యాగము ఈవిధముగ రాగ ధనత్యాగము లాచరించుట ఉత్తమ పద్ధతి, 'మిథిలాయాం ప్రడగ్గాయాం నమే కించి నదహ్యతి' - అనెడి జనకమహారాజు వలె వంపప్పుడై యుండియు నిష్కామముగా నున్నవాడే మహాత్యాగి

అర్హతేయాచమానాయ ప్రదేయం తచ్చుభం భవేత్ |

అ ప్రమాదీ భవేదేతైఃనచావ్యష్ట గుణోభవేత్ || 33

అర్హుడైన యాచకున కొనగునదియే శుభదాయకమగును, పై త్యాగముచే ప్రమాదరహితుడును, అష్టగుణుడును అగును

శంఖా - అ ప్రమాదము = "అపధ్యానమలో ధర్మో, మలోఽర్హ్యస్య నిగూహనం | అ ప్రమాదమలః కామో భూయస్సగుణ పర్దనః ||" (రాజ ధర్మముల నూక్తి) మోక్ష ధర్మమును కానరానీయక కప్పి పుచ్చునదే మలము అది రెండు విధములు 1, అపధ్యానము = ఇదిధర్మము నకు చెందినమలము 2 అ ప్రమాదము = ఇది కామము నకు చెందినమలము త్యాగబుద్ధితో ప్రమాదములు తొలగును అటుపిమ్మట కామము నశించును, అప్పుడు అ ప్రమాదిమోక్షమును పొందును

నత్యం ధ్యానం సమాధానం చోద్యం వైరాగ్యమేవచ |

అస్తేయం బ్రహ్మ చర్యంచ తథా సంగ్రహమేవచ || 34

ఏవం దోషా మదస్యాశ్చాస్తాన్ దోషాన్ పరివర్తయేత్ |

తథాత్యాగోఽప్రమాదశ్చ సచాప్యష్టగుణోమతః

35

క్రోధాదులు పన్నెండు వికత్తనాదులు ఆరున్నుకలిసి వదునెనిమిది దమ దోషములుగా పూర్వం చెప్పబడినవి అవియే మదదోషములు ఆదోషముల ను వినర్పించవలెను వాటిని విడిసచో ఆప్రమాదియగును అట్టిప్రమాద హి నుడే అష్టగునుడు ఆ గుణములు 1 సత్యము 2 ధ్యానము 3 సమా ధానము 4 చోద్యము 5 వై రాగ్యము 6 అస్త్రీయము 7 బ్రహ్మచర్య ము 8 అసంగ్రహము 1 సత్యము = యదార్థభాషణము 2 ధ్యాన ము = భగవంతునియెడల ఎడతెగని మనఃప్రవృత్తి 3 సమాధానము = పరమాత్మతోడి ఐక్యస్థితి, సంప్రజ్ఞాత అసంప్రజ్ఞాత సమాధిస్థితి 4 చోద్యము = "కోహం కస్యకుతోహం" అనుతత్త్వవిచారణచేయుట 5 వై రాగ్యము = శబ్దాది విషయములందు విరక్తి 6 అస్త్రీయము = దొంగబుద్ధి లేకు డుట 7 బ్రహ్మచర్యము = అష్టవిధమైదునలక్షణము లు = స్మరణం కీర్తనం, కేళి, వీక్షణం గుహ్యభాషణం, సంకల్పం మొ॥వి లేకుండుట 8 అసంగ్రహము = వేటిని తీసుకొనకుండుట

అష్టాదోషాః ప్రమాదస్యతాన్ దోషాన్ పరివర్తయేత్ ఇంద్రియేభ్యశ్చ
పంచభ్యోమనసశ్చైవ భారత అతితా నాగతేభ్యశ్చ ము క్త్యుపేత
స్సుఖీభవేత్ || 36

ప్రమాదనమునకుగల ఎనిమిది దోషములను విడువవలెను జ్ఞాన, కర్మం ద్రియము ల క్షోరికలను విడువవలెను అరవ ఇంద్రియమగు మనస్సు ను అరికట్టవలెను గడిచి సోయిన కష్టాలను వ్యరింపరాదు రాబోయే నుజాలను గూర్చిన యోచనను మానవలెను అట్లు మెలగిన వాడే నుఖియై ముక్తుడగును (ఆతితము = గడిచిన విషయములను స్మరించు టచే కలిగేదుఃఖము అనాగతము = రాబోవు కష్టములను చూచుట తోను, మనోబాహ్యముల పరిహరించుట చే కలుగు దుఃఖము)

సత్యాత్మభవరాజేంద్ర నత్యేలో కాః ప్రతిష్ఠితాః

కాంస్తు నత్యము బానాపూః నత్యేహ్యమృత మాహతమ్ ॥ 37

రాజేంద్రా! స్వస్వరూపుడవై సత్యము నందే చిత్తముగలవాడవై, మెలగుము నత్యము నందే సత్యము నందే లోకములన్నియు ప్రతిష్ఠితములై యున్నవి అత్య లాభములన్నియును సత్యాధీనములేనని తెలిసికొనుము, దనుము త్యాగము అప్రమాదము-అను నీమూడున్న సత్యాధీనములు, సత్య ప్రదానములని పెద్దలు చెప్పిరి సత్యము నందే అమృతము = మోక్షము ప్రతిష్ఠింప బడియున్నది ప్రతి మానవుడు సత్యమార్గమున ప్రవర్తిల్లుట ముఖ్యము,

నివృత్తేనై వజోషీణ తపోవ్రత మిహచరేత్

ఏతద్ధాతృ కృతం వృత్తం సత్యమేవ నకాంప్రతమ్ ॥ 38

క్రోధాది దోషములను వూర్తిగా విడనాడి, తపోవ్రతము ఈ లోకముననే ఆచరింపవలెను, అప్పుడే తపస్సు నిర్దించిను బ్రహ్మచే ఈ నిర్ణయము కావింపబడెను, కావున సత్యవ్రతమును నజ్ఞును లాచరింపవలెను,

దోషైరేతై ర్విముక్తస్తు గుణైరేతై స్సమన్వితః

ఏతత్సమృద్ధమత్యర్థం తపోభవతి కేవలమ్ ॥ 39

యాన్యాం పృచ్ఛసిరాజేంద్ర సంక్షిపాత్ప్రబ్రవీమితే

ఏతత్పాపహరం పుణ్యం జన్మమృత్యుజరాపహమ్ ॥ 40

పైన పేర్కొనిన నమ్మృద్ధము, ఓమృద్ధము అను వానిని చెప్పితిని, క్రోధాది దోషములు లేనివాడై, జ్ఞానాది ధర్మగుణములు కలవాడై చేయుతపమే ముఖ్యమైనది నమ్మృద్ధమైనది, అదియే అర్థమును అనగా లౌకిక ప్రయోజనములను అతిక్రమించిన దై యుండును రాజేంద్రా! నీపడిగిన నిష్కలమైన తపస్సును గూర్చి సంక్షిపముగా చెప్పితిని నేను చెప్పిన తపోవ్రతము పాపహరము-పుణ్యముని ఎఱుగుము, వారు జన్మమృత్యుజరలను దాటగలరు

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ -

అఖ్యాన వందమైర్వేదైః॥ భూయిష్టం కథ్యతేజనః
తథాదాన్యే చతుర్వేదా ప్రవేదాశ్చ తథాపరేః 41

ద్వివేదాశ్చైక వేదాశ్చా వ్యన్యకవశ్చ తథాపరే
తేషాంతు కతరః నస్యోద్యమహం వేదవై ద్విభిః॥ 42

శం ఖా - మునింద్రా! "ఇతిహాస పురాణం పంచమం" అని ఛాందోగ్య మంత్రము చెప్పచున్నది కావున వంచమ వేదమును పరించినవాడే ద్విజుడని కొందరు చెప్పదురు, చతుర్వేదముల పరించినవాడు శ్రేష్ఠుడని కొందరు ఋగ్వేదాస్సామముల పరించిన వాడుత్తముడని మరికొందరు ఋగ్వేదాస్సామముల గొప్పవాడని కొందరు ముఖ్యమైన ఋగ్వేదమును మాత్రము పరించినవాడు ఉత్తమోత్తముడనియు అవన్నియుగాక అఖ్యానములు మాత్రము చదివిన చాలునను వారువున్నారు వీరిలో మీరు చెప్పిన బ్రాహ్మణుడెవరు? అధికుడెవరు? మీరు చెప్పినచో తెలిసి కొందును

నీలకంఠ ఖా - అంతేకాదు బ్రహ్మము నెరిగిన వాడు కదా బ్రాహ్మణుడు, "సర్వం ఖల్విదంబ్రహ్మ" బ్రహ్మైవేదవిశ్వం, పురుషవివేదగం సర్వం" - ఈ నమస్తము బ్రహ్మస్వరూపుడైన పురుషుడే అనిమంత్రములు చెప్పచున్నవి, ఐదు వేదములు ఆవరమాత్యయే స్థావరజంగమాత్మక ప్రవంచ మని చెప్పచున్నవి, వేదమనగా బ్రహ్మము వేదములు కూడా బ్రహ్మమునే ప్రతిపాదించుచున్నవి నాల్గు వేదములు నాల్గుపురుషులను పేర్కొను చున్నవి 1 శరీర పురుషుడు 2, ఛందఃపురుషుడు 3 వేదపురుషుడు 4 మహాపురుషుడని పేర్కొను చున్నారు గాయత్రిమున్నగు ఛంధస్సులు ఋగ్వేదాస్సామములకు చిహ్నములు అవి కర్మబోధనాత్మకుడైన బ్రాహ్మణుని గూర్చి చెప్పచున్నవి. 1 క్షిరుడు 2 ఆక్షిరుడు 3 ఉత్తముడను మువ్వరు పురుషుల గూర్చితెలుపుచున్నవి క్షర, ప్రధాన అమృత, అక్షర, హర,

పర అనునాచ. ములు ఒకే దేవునికి చెందినవి. అమ్మతుడు, తీవుడు కూటస్తుడు అనునాచములు (రెండవ) స్థూలపురుషునికి చెందినవి క్షరాక్షిరాదులకంటె భిన్నుడు ఉత్తమ పురుషుడు "ద్వైబ్రహ్మణి వేది, తస్యే బ్రహ్మ పరంచయత్" అనేది సూక్తి ప్రకారము శబ్దబ్రహ్మము పరబ్రహ్మము అని బ్రహ్మపదార్థము రెండువిధములుగా యున్నట్లు తెలియుచున్నది నామరూపాత్మకమగు శబ్ద బ్రహ్మముగానూ, "తత్, అతీతం" అనునాచము గలది పరబ్రహ్మముగానూ కొందరు చెప్పచున్నారు "ఏకదైవాను ద్రష్టవ్యం నేహనానాన్తి కించన" అనుమంత్రము చే బ్రహ్మ పదార్థ మొక్కటే యనియు నానాత్వము, భిన్నత్వము లేదనియు ఏక వేదము = ఒకటే బ్రహ్మపస్తువని కొందరు చెప్పచున్నారు ఋచ్యతే = స్తూయతే అనుభాతువునుండి పుట్టిన 'ఋక్' శబ్దము చే స్తుతింపబడు ఈశ్వరు డొక్కడేయనియు కావున అతని విషయమున భిన్నత్వము, అనేకత్వము లేదనియు, కావున "అస్మచ్" అని బ్రహ్మదైవతవాదులు చెప్పచున్నారు ఏకవేదులకు అస్మచ్ఛబ్దములకు గల బేధమేమనగా-ఏకవేదుల మతమున వ్యుత్థానకాలమున(జాగ్రదవస్థలో) బ్రహ్మపదార్థము వట్ల దైవతభావముకలదు సమాధ్యవస్థలో అట్టిదైవత భావముండదు అస్మచ్ఛబ్దముల మతమున అవస్థావ్యయమందును (జాగ్రత్సుషుప్యవస్థలలోకూడ) దైవతభావము లేదు అయ్యా! నేనెరిగిన ద్విజుడుపై ఆరు వక్షములలో దేనికి చెందినవాడు? దానిని నాకు చెప్పము వివరణ -

1 భూమాఖ్యమైన పరబ్రహ్మమే స్థావరజంగమాత్మక జగత్తయినచో అది "నవిశేషము" కావున దైవత వక్షమగు చున్నది 2 పురుష చతుష్టయమును గూర్చి చెప్పెడి రెండవ వాదము సాంఖ్యులకు, మీ మాంసకులకు చెందిన నీరీశ్వరవాదము 3 త్రివేదులు-వారు సాతం జలులు = వారు తీవునకు, ఈశ్వరునకు, జగత్తుకు భేదముకలదని చెప్పచున్నారు 4 ద్వివేదులు-బౌడలోములమతము నకు చెందినవారు

అనగా శార్యాత్మచేకలుగు భేదభావము శారణాత్మచేకలుగు అభేద భావము రెండును శక్యములే అని వాదించెదరు. ఎట్లనగా, ఒకే బంగారము కటకమకుటాదుల రూపమున ఏర్పడు భేద భావమును, బంగారు రూపమున ఏర్పడు అభేద భావమును ఈ రెండునూ సత్యములే కదా! కటకాదులు శార్యము, కనకము శారణము ఈ రెండు నూ సత్యము లేనని "బైడలోములు" వాదించుచున్నాడు 5 ఏకవేదులు = సత్యా సత్యములచే అనిర్వచనీయమైయున్నది వ్యావహారికమునైయున్నది అది ప్రాతి భాసికమైయున్నది శ్రాదు సాముకంటే విలక్షణమైనది మోక్షప్రాప్తి వరకు అబాధ్యము మోక్షప్రాప్తి సమయమున జ్ఞానేదయ ముచే ద్వైతభావము నశించును. కావున కించిద్బాధకులోనగుచున్నవి చీకటిలోనున్న రజ్జువునుచూచి సర్పముని భావించురు దీపకాంతిచే యదార్థమెరిగిన పిమ్మట అభ్రాంతి పోవును రజ్జువు సత్యము అటులే పరబ్రహ్మము సత్యము, రజ్జువు నందలి సర్పభావమువలె బ్రహ్మవిష యిక మైన ద్వైతభావము ఆ సత్యము అది వ్యావహారికమే కాని సత్యము కాదు అన్యచులు అరవ పక్షమునకు చెందినవారు వీరు దృష్టి స్పష్టవాదులు చీకటిలో రజ్జువునుచూచి, భ్రాంతిచే సర్పమును కల్పించి చెప్పినట్లు, ఆత్మయందు జాగ్రత్వస్వములను సమానముగా కలవని కల్పించి చెప్పచున్నారు ఇదియే ఏకవాదుల పక్షమునకు, అన్యచువాదుల పక్షమునకు గలభేదము

వై ఆరు పక్షములలో మొదటి నాలుగున్న వ్యవహార సిద్ధములు అవి "తత్రాధ్యారోపా పవాదాభ్యాం నిష్ప్రపంచః ప్రపంచ్యతే" అను న్యాయము ననుసరించి ఆధ్యారోప దృష్టితో పారమార్థిక తృప్తములుగ ఉపన్యసించబడినవి

ఆధ్యారోపమునగా ఒక వస్తువునందు అవస్తువు కాని దానిని ఆరోపించుట రజ్జువు నందు సర్పమును భావించుట నిష్ప్రపంచమైన

బ్రహ్మము నందు ప్రపంచము, శరీరపురుషులు కీరాదులు శబ్ద బ్రహ్మము అరోపించబడుచున్నవి చిట్ట చివరిదగు అన్యచపక్షమున బ్రహ్మమందు జాగ్రదాదులు అభ్యారోపన్యాయ మందలి అపవాద దృష్టిచే వ్యవహారకలాపము చే బ్రహ్మ తిరిక్తము లు కల్పింపబడినవి

అపవాదమనగా, బ్రహ్మమందు తదతిరేకముగా ప్రతితమైన ప్రపంచము యొక్క అభావము ను నిశ్చయించి చెప్పట

1) శ్రౌతము 2) యోగికము 3) ప్రత్యక్షము అని మూడు విధములుగా కలదు 1) శ్రౌతము - "నేహనానాస్తి కించన" మున్నగు శ్రుతులచే బ్రహ్మతిరిక్త అభావమును నిశ్చయించి చెప్పట శ్రౌతాపవాదము 2) యోగికము - కనకము కంటె అతి రేకముగా కనకాది అర్ణావమును నిశ్చయించినట్లు ప్రపంచము బ్రహ్మమాత్రాత్మకమేగాని బ్రహ్మాతి రేకము కాదని చెప్పట 3) ప్రత్యక్షము = దీపకాంతిచే ప్రత్యక్షముగాచూపి ఇది రజ్జువేశాని సర్పము కాదని చెప్పినట్లు 'తత్త్వమసి' అని చెప్పట ప్రత్యక్ష అపవాదము మోక్షచ్ఛగల పురుషునికి చక్కగా బోధించుటకై బ్రహ్మ వస్తువును వివరించుటకై, ఆరోపదృష్టి అపవాదదృష్టి, వ్యామిశ్రదృష్టి, అను విభాగములను పెద్దలు కావించిరి పైమూడు దృష్టులను విడిచి, మూడువేదములందలి బ్రహ్మవస్తువును బోధింపజాలదు

కావున పై ఆరు వక్షములలో ఏ వక్షమునకు చెందిన ద్విజుడు ఉత్తముడు? జాతిచేత బ్రాహ్మణుడగు చున్నాడా? వేదము ల చదవి ఉత్తమ బ్రాహ్మణుడగుచున్నాడా? అని ధృతరాష్ట్రుడు ప్రశ్నించాడు సనత్కుజుని ఉవాచ -

ఏవన్య వేదస్యాజ్ఞానాద్వేదాస్సైబహవః కృతాః
సత్వస్యైకస్యై రాజేంద్ర సత్వైక శ్చిదకస్థితః॥

ఏకమైన బ్రహ్మపదార్థము యొక్క జ్ఞానములేని శారణమున దానిని తెలియజేయుటకై పెక్కువేదములు బయల్పెడలినవి ఏకమైన బ్రహ్మ వస్తువే సత్యమైవది అది తెలిసిన వాడెవడో ఒకడు మాత్రమే సత్యమైన పరబ్రహ్మమందు లగ్నమైయుండును

ఏవం వేదమ విజ్ఞాయ ప్రాజ్ఞోఽహమితి మన్యతే।

దానమధ్యయనం యజ్ఞోబోధాదేత త్ప్రవర్తతే॥

44

ఈ విధముగా వేదమును, బ్రహ్మమునెరుగక, అహంకారముచే నేనేప్రాజ్ఞుడనని మానవుడు తలచుచున్నాడు అంతేకాదు, ఫలాశతో దానమును వేదాధ్యయనమును యజ్ఞమును చేయుచున్నాడు

సత్యాత్ ప్రచ్యవమానానాం సంకల్పశ్చతథాభవేత్।

తతోయజ్ఞః ప్రతాయేతః సత్యస్యైవాప ధారణాత్॥

45

సత్యమైన పరమార్థ జ్ఞానము నుండి జారిన వాని సంకల్పము వ్యర్థమే అగును అందుచేవాడు స్వర్గాదిఫలలాలభముతో యజ్ఞము చేయును సత్యమును, యజ్ఞమును గుర్తించిన వాడు సత్య ప్రీతికే యజ్ఞము చేయును

వి శే ఆ - సత్యము పరమానంద స్వరూపము, అట్టి సత్యము నుండి జారినవాడు ఖుద్రుడు వాని అనందము ఖుద్రానందము వాని సంకల్పము (కోరిక) కూడా ఖుద్రమే సత్య మెరిగిన వారి సంకల్పము సత్యసంకల్పమే యగును అట్టి సంకల్పముతో సత్య ప్రీతిగాచేయువాని యజ్ఞములు సఫలములగును లేనిచో సంసార బంధహేతువులగును

మనసాస్యన్యథవతి వాచాన్యస్యాథ కర్మణా

సంకల్పనిద్రః పురుషస్సంకల్పానధి తిష్ఠతి॥

46

మనసా దేవతలకు ధ్యానించుటయే మానసిక యజ్ఞము వాక్కులతో దేవతలను స్తుతించుట జపించుట-జపయజ్ఞము యజ్ఞయాగాదుల నాచరించుట కర్మయజ్ఞము సత్య సంకల్పాడే సంకల్ప నిర్దుడైన

పురుషుడు అట్టివాడే సంకల్పము లగు బ్రహ్మలోకాదులన ధిష్ఠించగల
బ్రహ్మవేత్తయగును వాడే బ్రాంతి విహీనుడై బ్రహ్మ స్వరూపుడగును

"అప్సౌతి స్వారాజ్యం ఆప్సౌతి మనసన్పతి, వాక్సౌతిశ్చక్షుషృతిః
శ్రోతృపతి ర్విజ్ఞాన పతిః॥- గ్రుతి

స్వరాట్టు = పరబ్రహ్మము.

స్వారాజ్యము = బ్రహ్మైశ్వర్యము బ్రహ్మవస్తువును మనస్సున ధ్యానించి
పొందిన వాడే మనస్పతి వేదపఠనము ను, జపమును బ్రహ్మప్రీతిగా
చేయువాడే వాక్పతి కనులు మూనుకొని అజ్ఞాచక్రమున బ్రహ్మమును
చూచువాడే చక్షుషృతి చెవులతో బ్రహ్మ విషయమును వినువాడే శ్రోత్ర
పతి పైరీతిని విజ్ఞాన స్వరూపముగా బ్రహ్మము నెరిగిన వాడే విజ్ఞానపతి
యగును వాక్పతి అనాహత చక్రమున మనస్పతి మణిపూరక చక్రమున
చక్షుషృతి అజ్ఞానచక్రమున, విజ్ఞానపతి సహస్రార చక్రమున
శ్రోత్ర పతి ప్రణవ స్వరూపనాద బ్రహ్మమునకు ఆధారములైన
మూలాధార, స్వాధిష్ఠానములందు ప్రాణాయామమున కూడగలరు

అనేభృత్యేన చైతన్య దీక్షిత వ్రతమాచరేత్

నామైతద్ధాతు నిర్వృత్తం సత్యమేవ నతాంపరమ్॥ 47

పై శ్లోకమున చెప్పిన సంకల్పము మనశ్చాంచల్యముచే ధృఢమై
నదికాదు సంకల్పము ధృఢమగుటకు దీక్షితవ్రతము నవలంబించవలెను
'దీక్షి' అనుధాతువు నుండి దీక్షితుడు అనెడి పదము కలిగినది దీక్షి
తుడున్నగుము సజ్జనులకు సత్యమయిన బ్రహ్మమే ధ్యానార్థమగుట
చేత శ్రేష్ఠమయినదని ఎరుగుము

విశే అ - మనస్సు చంచలమయినది అది నిశ్చలము కానిచో బ్రహ్మ
సాహిత్యార్థము కాదు తన అజ్ఞానమువలన ఆత్మయన నేమోతెలియదు
తన సంకల్పము ధృఢముకానందున వ్యర్థమగును అందుచే దీక్షిత
వ్యతమును ఆవరింప వలెను "దీక్షి వ్రతాదేశే" అనుధాతువు నుండి
దీక్షితపదమేర్పడినది

జ్ఞానంవై నామప్రత్యక్షం పరోక్షం జాయతే త్తప్తః

విద్యాద్వేషం పయతంతు ద్విజం వై బహుపారితమః 48

జ్ఞానఫలములు ప్రత్యక్షములు కానీ తపోఫలములు పరోక్షములు, జ్ఞానము లేక, తప్పను లేక, ఎక్కువగా చదువు కొన్నంత మాత్రన వానిని మంచి చదువరిగానే భావించవలెను

నీలకంఠ భా - నత్యము జ్ఞానము, ఆనందము, బ్రహ్మము అను పదములు సమానార్థకములు కావున జ్ఞానమనగా పరబ్రహ్మము అది శోక మోహము లను తొలగించును అదియే జ్ఞానమునకు ప్రత్యక్షఫలము "తపః" అనుపదము-సర్వకర్మలకు ఉపలక్షణము మనోవాక్కాయము లచే చేయు కర్మలను నత్యప్రీతిగా చేసినచో పరోక్షఫలమగు అముష్మిక ము (స్వర్గసుఖమును) మాత్రమే ఇచ్చి సంసారమున పడద్రోయును, కావున బ్రహ్మార్పణ ఐద్దితో చేయవలెను, బహువేదములను పఠించి శిష్యులచే పఠింప చేసిననూ, అబ్రాహ్మణుడు బ్రాహ్మజ్ఞాన మాచరించిన నాడే నిజమైన బ్రాహ్మణుడగును

తస్మాత్ క్షత్రియమామంస్థా ఇల్పితేనైవ వై ద్విజం

యఏవ నత్యాన్యాపైతి, సజ్జీయో బ్రాహ్మణస్త్యయా 49

క్షత్రియుడా! వేదాధ్యయనమునే ఇల్పితముగా నెరుగుము. కేవలవేదాధ్యయనము చేయు విప్రుని ద్విజునిగా భావించకుము. నత్యమైన పరబ్రహ్మము నుండి ఎవని మనస్సు జారదో, వానినే బ్రాహ్మణునిగా భావింపుము ఇల్పితము = అధ్యయనము

విశే అ॥ - ప్రత్యగ ద్వయానంద స్వయాపుడై నే బ్రహ్మమునకు దగ్గరగా నుండువాడే అపరోక్ష జ్ఞానియైన బ్రాహ్మణుడని, "యోవా విత్తదక్షరం గార్గీ విదిత్వాఽస్మాల్లోకాత్ప్రేతిసబ్రాహ్మణః" - అని శ్రుతి తెలుపుచున్నది అందుచే నత్యమందే శిశ్యుల ఘనస్సుతో నుండుట అనెడి మాన నిక యజ్ఞము నాచరింకుట మంచిదని తెలిసికొనుము

చందానినామ క్షత్రియ తాన్యధర్వా పురాజగో మహర్షీసంఘ ఏషః
 చందోవిదస్తేయఉత నాధీతవేదానవేద వేద్యన్యవిదుర్హితత్త్వమ్॥ 50

చందన్నులనగా వేదములు క్షత్రియా వానిని తెలుత ఆధర్వమహముని పరించెను, పిమ్మట వానిని ఈమహర్షీసంఘము పరించెను, కేవల వేదములను వేదార్థములను తెలిసికొనినంతమాత్రాన, వేదవేత్తలు కారు వేదవేద్యమైన తత్త్వమును అనగా పరబ్రహ్మమును ఎరిగినవారే వేదవేత్తలగుదురు

చందాని నామ ద్విపదాం వరిష్ట స్వచ్ఛంద యోగేన భవంతి తత్ర
 చందోవిదస్తే నచతానధీత్య గతానవేదస్య నవేద్యమార్యాః॥ 51

మానవేత్తమా వేదములు స్వేచ్ఛగా పరమాత్మను గూర్చి తెలుపుట యందే ప్రమాణములుగా నున్నవి కావున వండితులు బ్రహ్మప్రీతిగా వేదములను పరించి వేద్యవేద్యమయిన బ్రహ్మవస్తువునే పొందెదరు అందుచే జ్ఞానులైన ఆర్యులు వేద్యమయిన ప్రపంచమును పొందరు

శం ణా - నకల వేదములును బ్రహ్మ పదార్థమునే బోధించుచున్నవి నకలవేదములచే "అహం" పదార్థమయిన బ్రహ్మవస్తువునే తెలిసికొనదగిన దనియు తెలియుచున్నది వేదములు పరమ పురుషార్థమయిన బ్రహ్మమును ప్రతిపాదించుటచే, బ్రహ్మీతరమయినవంతయు అనిత్యము, అశుచియు, ఖభాయిష్టమయి యున్నదని తెలియుచున్నది, అందుచే వేదముల వలన బ్రహ్మస్వరూపమును, బ్రహ్మజ్ఞానమును బ్రహ్మప్రాప్తి సాధనములను తెలుసుకొనవచ్చును కావున వండితులు వేదాధ్యయన మొనర్చి, వేదాంతక్రమణాదుల నాచరించి వేదము యొక్క అనగా జ్ఞానరూపుడైన పరమాత్మయొక్క స్వరూపము మ పొందుచున్నరు వేద్యమయిన ప్రపంచమును బ్రహ్మవిదులు పొందరు.

నవేదానాం వేదితా కశ్చిదస్తి కశ్చిత్త్వేతాన్ ఋధ్యతేనావి రాజన్
 యోవేదవెదాన్ ననవేద వేద్యం పత్యేస్థితో యస్తు నవేద వేద్యమ్॥ 52

వేదరహస్యము తెరిగిన వాడెవ్వడూలేదు రాజా చిత్తశుద్ధి కలవాడెవడో అతడు మాత్రమే బ్రహ్మమును తెలుపు వేదములను తెలుసుకొనుచున్నాడు వేదవిదుడైనను సంకయాత్ముడైనచో వేదవేద్యమయిన బ్రహ్మము నెరుగలేదు. సత్యమయిన అక్షర పరబ్రహ్మమందు చిత్తమును నిలిపినవాడు మాత్రమే బ్రహ్మమును తెలుసుకొనగలడు

నీలకంఠ ఛా .- రాజా! పరబ్రహ్మ స్వరూపమును తెలుసుకొనుట సాధ్యముకాదు వేదరహస్యముల తెరిగిన వాడునులేదు అతిశయమయిన బుద్ధిగలవాడెవ్వడో ఒకడు మాత్రమే బ్రహ్మరహస్యప్రతి పాదకములైన వేదములను తెలుసుకోగలడు

"తత్వమసి" అను వాక్యార్థమును అనుసంధించువాడు వేదముల తెరిగినను, అతడు పెక్కువికల్పములతో (సందేహములతో) కూడిన కారణమున, నిర్వికల్పమైన (వేద్యమును) బ్రహ్మము నెరుగలేదు సకలైంద్రియ వ్యాపారముల జయించినపుడే బ్రహ్మము గోచరించును ప్రత్యక్షైచ్ఛతస్యము సత్యపదార్థము అది అక్షరము. క్షరమైన ప్రకృతియంతయు అధిభూతమ్ము అధిభూతమున నున్నను సకలైంద్రియవృత్తులను సశంపచేసుకొని సత్యమునందున్నవాడే నిర్వికల్పముఖము నెరుగగలడు వానికే వేద్యమైన బ్రహ్మము గోచరించును

నవేదానావేదితాకశ్చిదస్తి । వేద్యేనవేదంనవిదుర్నవేద్యం ।

యోవేదవేదం నచవేదవేద్యం । యోవేదవేద్యం ననవేదనత్యమ్ ॥ 53

వేదములు జడములు వేద్యమైన బ్రహ్మపదార్థము జ్ఞాన స్వరూపము. కావున ఋగాది వేదములలో ఏ ఒక్కటియును పరమాత్మను తెలుసుకొనలేవు, వేదపారతుడు కూడ జడుడు కాన పరమాత్మను తెలుసుకొనలేదు "వేద్యపదమునకు, బ్రహ్మపదార్థము. జడమైన ప్రపంచము అని రెండు అర్థములు కలవు, వేద్యము అనగా శేవలం జడప్రపంచము దానిని తెలుసుకొన్నవాడు వేదమైన పరమాత్మను తెలుసుకోలేడు, అంతే కాదు, వేద్యమైన ప్రపంచ విషయమును కూడ సరిగా తెలుసుకోలేడు

వేదమును అనగా పరమాత్మ నెరిగిన జ్ఞానిమాత్రమే సత్యమయిన పరమాత్మను వేద్యమైన ప్రపంచమును, రెండింటినీ తెలుసుకోగలడు

నిలకంఠ భా - అంతేకాదు వేద్యములయిన అహంకారాదులు ఆచేతనములు, వానిలో ఏ ఓక్కటి కూడ వేదవేద్యమైన బ్రహ్మమును తెలుసుకోలేవు వేదవేద్యమైన చేతన్నుచే (మనన్నుచే) వేదభోద్యమైన ఆత్మ నెవడును తెలుసుకోలేడు మనను బడము, అట్టి బడమునకు ఆత్మగాని అనాత్మ అయిన ప్రపంచముగాని గోచరములు కావు అందుచే వేద్యమైన చేతన్నుచే అనాత్మకూడ తెలియబడదు ఆత్మను తెలిసికొనిన జ్ఞాని మాత్రమే అనాత్మ అయిన ప్రపంచమును తెలుసుకోగలడు

యోవేదవేదాన్ సచవేదవేద్యం! సతం విదుర్వేద విదోనవేదాః

తథాపివేదేన వదన్తివేదం! యోబ్రాహ్మణావేదవిదోభవన్తి॥ 54

శేవలము ఋగాది వేదములను పఠించువాడు మాత్రము వేదవేద్యమయిన పరబ్రహ్మమును తెలిసికొనజాలడు బడములైన వేదములు శేవల వేదపాఠకులునుమాత్రము "తత్" పదార్థమయిన పరమాత్మను తెలుసుకొనజాలరు తెలియజేయలేరుకూడ బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నులైన వేదవేత్తలు మాత్రము పరమాత్మను తాముతెలుసుకొని, ఇతరులకూతెలియజేయగలరు నికంఠ భా - చిదాత్మ అందరకు ప్రత్యేక స్వరూపుడుగా యున్నాడు అట్టిప్రత్యేక స్వరూపుడైన పరమాత్మను తెలియజేయుట చేతనే వాటికి వేదములను పేరుగలిగినది, వెదపరసము, వేదార్థ గ్రహణము వేదోక్తకర్మను స్థానము అనుమూఢంబిని ఆచరించిన వారే వేద విదులగుదురు వారు అధ్యయన యజ్ఞాదులచే సంస్కృత చిత్తులగుదురు పైరితినీవే దముల నెరిగిన వారే వేద ప్రమాణముల నెరిగినవారై, ప్రమాత లనబడుదురు వారికే వేద్యమయిన అనగా ప్రమేయమయిన పరమాత్మ తెలియును

"ప్రాణవ్య ప్రాణం చక్షుషశ్చక్షుషం, శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం మనసోయే మనోవిదుః॥" - (శుకతి)

దీని ప్రకారము ప్రాణములను, నేత్రములను, చెవులను మనస్సును

ఆయా వనులపై ప్రవర్తింపజేయువాడు పరమాత్మయే అను విషయము నెఱుగుటకు వేదములే ప్రమాణములు శేవలపాఠకులు ఆ పరబ్రహ్మ శక్తిని తెలుసుకొనలేదు, "అహం బ్రహ్మస్మి" అను జ్ఞానముగల వేద విదులు, వేద ప్రమాణముచే వేద్యమయిన పరమాత్మను తెలిసికొను చున్నారు చారే బ్రాహ్మణులగుచున్నారు

థామాంశభాగస్య (యమాంశ భాగస్య) తథాహివేదాః ।

యథా చ శాఖాహి మహిరుహస్య ।

సంవేదనేచైవ యథామనన్తి ।

తస్మిన్హి సత్వే (నిత్యే) పరమార్థనోఽర్థే ॥ 55

చెట్టును గుర్తించుటకు దాని శాఖలు హేతువులగునట్లే, యామాంశ భాగమయిన పాఠ్యమి చంద్రుని గుర్తించుటకు వేదమే హేతువుగు చున్నది అట్లే సత్యమైన పరమాత్మ జ్ఞానమును తెలియజేయుటకు వేద ములే హేతువులగుచున్నవి

అభిజానామి బ్రాహ్మణం వ్యాఖ్యాతారం విచక్షిణమ్

యచ్చిన్నవిచికిత్సస్సవ్యాచష్టే సర్వనంశయాన్ ॥ 56

బ్రాహ్మ యనగా వేదము అందలి పరమాత్మ స్వరూపమును చక్కగా వివరించి చెప్పగలవాడే బ్రాహ్మణుడు అతడే పరబ్రాహ్మ నిరూపణలో గలుగు సందేహములను, సామాన్య సంశయములను తొలగించి చెప్ప గలడు అట్టి వానినే బ్రాహ్మణునిగా నేను గుర్తించుచున్నాను

నాస్యపర్యేషణం గచ్ఛేత్ ప్రాచీనం నో తదక్షిణమ్

నార్జాచీనం కుతస్తి ర్యజ్ఞాదిశం స కథంచన ॥ 57

తూర్పు, దక్షిణము మున్నగు దిక్కులందును, ఆగ్నేయము మున్నగు ఆవాంతర దిక్కులందును, పరమాత్మను వెదకుట వ్యర్థము, పరమాత్మ అంతటను గలడు, అట్టి పరమాత్మను నిరూపించుటకు జ్ఞానియైన బ్రాహ్మణుడైక్కడే నమర్చుడు.

తస్యపర్యేషణం గచ్ఛేత్ ప్రత్యర్థిమ కథంచన

అవిచన్వన్మిమంచేదే, తపః పశ్యతితం ప్రభుమే ||

58

దేహేంద్రియాదులు శబ్దస్పర్శాదులు పరమాత్మకు ప్రత్యర్థులు వానిలో పరమాత్మ లేదు అందుచే వానినే పరమాత్మగా భావింపరాదు జ్ఞానులు పరమాత్మను గూర్చి వేదములందే వెదికెదరు కొందరు వేదముల ద్వారా పరమాత్మను తెలుసుకొలేక తపోమార్గమున పరమాత్మను దర్శించెదరు. పిమ్మట నమస్తమునకును పరమాత్మయే ప్రభువని జ్ఞానులును, తాప శులును నిర్ణయించిరి

శం భా, - "విషయాశ్చేంద్రియాణ్యేవ దేహోఽహంకార ఏవచ |

బాహ్యభ్యన్త రాఘోరాశ్శ్రుతచే యోగిన స్స్మతాః ||

అత్మాను సంధానముగావించు యోగికి అటంకము కలిగించు శత్రువు లెందరో కలరు వారిలో కొందరు బైటనున్నారు కొందరు లోపలనే యున్నారు విషయవాసనలును, (శబ్దస్పర్శాదులు) అహంకారమును యోగికి విష్ణుములు కావెంటురు, అంద్రియములును, దేహమున్ను యోగికి బాహ్య శత్రువులు అవియోగిదృష్టిని బాహ్య ప్రపంచమునకు మరల్చి విష్ణుము లొనర్చును గావున, దేహేంద్రియాది శబ్దాది విషయ ములు పరమాత్మ ప్రాప్తికి ప్రత్యర్థులు (శత్రువులు) వారిని గూర్చి దిక్కులందెక్కడయున్నారని వెదకుట వ్యర్థము అందుచే అత్మాన్వేష కులువిషయాన్వేషవరులు కారాదు జ్ఞానులు విషయములనుండి దృష్టిని మరల్చి ప్రత్యగాత్మను వేదము లందు, ఉపనిషత్తులందు పరిశీలించె దరు నకల ప్రపంచమునకును పరమాత్మయే ప్రభువని తెలిసికొందురు నకల స్వప్తికిని సాక్షిభూతుడయిన అత్మయే ప్రభువని తత్త్వశోధనా నంతరము తెలుసుకొనెదరు

కూష్ఠింభూత ఉపాసీత, న చేష్టే మనసాపిచ

ఉపావర్త స్వతద్బుహ్మ అంతరాత్మని విశ్రుతమే ||

59

సకల లౌకిక విషయములను పరిత్యజించుటయే తూష్టిం భావము తూష్టిం భూతుడై మనస్సునందు సైతము, విషయ వాంఛలేనివాడై పరమాత్మనుపానింపవలెను అట్లు సమస్తమునువపంహరించుకొనినవాడై తన అంతరాత్మలోనే పరబ్రహ్మ కలదని ఎరింగి ఆతనినే ధ్యానించవలెను,

మౌనాన్నన మునిర్భవతి నారణ్యవ సనాన్మునిః
స్వలక్షణంతు యోషేద నముని శ్రేష్ఠ ఉచ్యతే॥ 60

మౌనము పలన మునికానేరడు అరణ్యములో నివసించి సంత మాత్రాన మునికానేరడు "స్వ" అనగా పరబ్రహ్మ ఆతని లక్షణ మెరిగిన వాడే మునిశ్రేష్ఠుడని చెప్పబడుచున్నాడు
నీలకంఠ భా - అటులనే ధ్యానించినంత మాత్రాన మునికానేరడు జగజ్జన్మాది హేతువును, సచ్చిదానంద స్వరూపుడగు, ప్రత్యగాత్మను ఎరిగిన జ్ఞానియే మునిశ్రేష్ఠుడగును ఆతడు సన్యాసుల కంటె యొగు లకంటె శ్రేష్ఠుడు,

సర్వారానాం వ్యాకరణా ద్వైయాకరణ ఉచ్యతే!
తస్మాలతో వ్యాకరణం వ్యాకరోతితి తత్తవా॥ 61

సకల వస్తువులను, వాని నామరూపము లను, ప్రకృతి, ప్రత్య యాదుల ద్వారా వివరించి చెప్పగలవాడే వైయాకరణుడు, నామ రూపములన్నియు అక్షరరూపములే పరబ్రహ్మయున్ను అక్షరరూపమే "అది" నామరూపాత్మక ప్రపంచమునకును, వానిని తెలిపే శబ్దముల కున్న మూలము వాని నన్నింటినీ చెప్పటచే వ్యాకరణము తస్మా లమాయెను "తత్" అనగా పరబ్రహ్మము అందుచే పరమాత్మయు, అత్యజ్ఞానమును తెలుపువైయాకరణుడును, వైయాకరణులగుచున్నారు
నీలకంఠ భా - వ్యాకరణమునకు మూలము పరబ్రహ్మ, పరమాత్మ చేతనే నామరూపములు వివరింప బడుచున్నవి సమస్తమునకును

వ్యాకర్త పరబ్రహ్మమే వ్యాకరణ మనగా చక్కగా వివరించి నిరూపించుట యని ఆర్థము నమస్తమునకు మూలకారణము పరబ్రహ్మము అందుచేత వైయాకరణుడు పరబ్రహ్మమే. అతడు సర్వజ్ఞుడు

ప్రత్యక్షదర్శిలోకానాం సర్వదర్శిభవేన్నరః

సత్యవైబ్రాహ్మణస్త్విష్టన తద్విద్వాన్ సర్వవిద్యచేత్ ॥ 62

లోకములన్నియు పరమాత్మ స్వరూపములే కావున లోకములను, లోకరూపుడయిన పరమాత్మను ప్రత్యక్షముగా చూచువాడే సర్వదర్శి వాడే సర్వజ్ఞుడు పరమాత్మ నత్యస్వరూపుడు సత్యమైన పరమాత్మ యందే మనసును నిలకడగా నుంచుచు, పరమాత్మ నెరిగినవాడే సర్వ వేత్తయు విద్వాంసుడు యగును

శం. ఖా - ఆనాత్మకయిన ప్రకృతి నెరిగినవాడు సర్వజ్ఞుడు కాడు దేహాద్యాకారము నత్యపదార్థము కాదు పరమాత్మయే సత్యపదార్థము అదియే బ్రహ్మము బ్రహ్మము నెఱగుటయే జ్ఞానవిభూతి సర్వాక్షర మనగా ప్రణవమే

ధర్మాదిమస్థితోఽప్యేవం క్షత్రియ బ్రహ్మపశ్యతి

వేదానాం చాను పూర్వేణ ఏతద్బుద్ధ్యాబ్రవిమితే ॥ 63

క్షత్రియా! జ్ఞానము, ధర్మము నత్యము, మున్నగువానిని అపశ్యము తెలుసుకోవలయును, అవి తెలిసినంతమాత్రాన లాభము లేదు వాని నాచరించుచూ, నత్యమునందు దృష్టినుంచినట్లే, బ్రహ్మజ్ఞానార్థనము నందునూ దృష్టినుంచవలయును మనోనేత్రము న పరబ్రహ్మను దర్శించవలెను అందుకై గురువుల నాశ్రయించి వేదాంత విచారము చేయవలయును అందుచే వేదాంత విచారణ కావించవలసిన పద్ధతిని చెప్పగలను

నిలకంఠ ఖా, - ధర్మము, తపస్సు, దమము, నత్యము, మున్నగు వండ్రెండున్ను మానవుడు చేయవలసినవి, అటులనే సత్యాధిరూపములైన అష్టవిధప్రమాదములందును మానవుడు నిలకడగా యుండవలెను.

విమ్మట సాధన చతుష్టయమును నిత్యా నిత్యవస్తు వివేకము, అహముత్ర ఫలితోగ విరాగము శివూచిషక్కుము, ముముక్షుత్వము అను వానిని అలవాటు చేసుకొని, వేదములను, "అలోపద్యష్టి, అపవాదవృష్టి వ్యామిశ్రద్యష్టి" యను మార్గముల ననుసరించి పరిశీలించవలెను ఇవన్నియును సోపానములు అప్పుడు, "అహమేతత్" అనేది స్వానుభవ నిద్దిపాండగలదు

రాజా! నీపై గలస్నేహముతో నీకు చెప్పుచున్నాను, "ఓతానుజ్ఞా త్రను జ్ఞావిశి ల్యై" అని నృసింహతాపనీయోపనిషత్ సోపానక్రమమును చెప్పుచున్నది 1) "ఓతత్త్వం" అనగా కారణ వాప్తి ఘటము కార్యము మట్టికారణము కారణమైన మట్టి కార్యమైన ఘటమునందు వ్యాపించి యున్నది కదా! అటులనే "నర్వం బ్రహ్మేతి, తన్నిష్ఠా జానతేపరిణా మతః = ప్రకృతి యంతయు బ్రహ్మమే బ్రహ్మమందు ప్రకృతి కలదు బ్రహ్మము కారణము, ప్రకృతి కార్యము దీనినే పరిణామవద మందురు, 2) అనుజ్ఞాత = కారానమ సత్వము కారణమైన బ్రహ్మ మందు. కార్యమైన ప్రకృతి సమముగాలేకున్నను బ్రాంతిచే నమాన ముగానున్న దనుకొనెదము, ఇది వివర్తము మృగత్వవల్ల నీరులేకు న్నను, నీరువున్నదనుకొనుట ఇదియే వివర్తవదము దీనినే అనుజ్ఞాత అందురు. 'కార్యస్యా సమనత్వం యత్కారణే సము దీరితం। తదను జ్ఞాత్య శబ్దారో మరౌవారి వివర్తనమ్" అను శ్లోకము పై విషయమును నిరూపించుచున్నది, 3) అనుజ్ఞ = అనగా బ్రహ్మపదార్థము ననుసరించి జగత్తు మిథ్యయని తెలుసుకొనుట బ్రహ్మమునకు, జగత్తుకు సంబంధం లేదు జగత్తంతయు తుచ్చమే యని తెలుసుకొనుట "విత్తన్నిష్ఠా తతో భూత్వాజగన్మిథ్యేతి జానతే। అనుజ్ఞాయాం జగత్తుచ్చం శశక్యంగాది వన్మతమ్ ॥ కుందేటికి కొమ్ములు లేనట్లు బ్రహ్మమునకు, జగత్తుకు శ్యంగములు లేవు "ఏవం సోపాన రీత్యైపభూమిత్రితయ లంఘనాత్ । అవికల్పం పరం యత్తదహం బ్రహ్మసి నిర్భయమ్ ॥" అను నూర్తి

ప్రకారము అవికల్పమనగా మార్పు లేనిది వికల్పము మార్పులు కలిగించుట అవికల్పమని తెలుసుకొనుటకు 1 ఓకత్త్వము 2 అనుజ్ఞాత 3 అనుజ్ఞాయను మూడున్ను మేడనెక్కుటకు సాసానముల వంటివి వీటిని తెలిసికొని భూమి క్రతయమును లంఘింపవలెను అప్పుడు జ్ఞానియై "అవికల్పమయిన బ్రహ్మమే నేను", "అహంబ్రహ్మస్మి" అను జ్ఞానము కలవానికి జనన, మరణరూప సంసారము వుండదు అందుచే ఓ క్షత్రియా! నీపై కరుణతో దీనిని నీకు చెప్పితిని

ఓం తత్సత్

శ్రీ స న త్ప జా తీ య ము

చతుర్థాధ్యాయము

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ -

సనత్కుజాత! యామిమాం పరాంత్యం,

బ్రాహ్మీం వాచం వదసివిశ్వరూపమ్

వరాంహికామేన నుదుర్లభాంకథాం

ప్రబ్రూహిమే వాక్యమిదం కుమార ॥

సనత్కుజాత! నీవు చెప్పమన్న ఈ బ్రాహ్మీవాక్కుబ్రహ్మవిద్య ఉత్కృష్టమయినది. అది నానా రూపములు కలదని చెప్పమన్నావు ఉత్కృష్టమయిన బ్రహ్మకథ కోరిన మాత్రాన దొరకదు, అట్టి ఈ బ్రహ్మవిద్యను సనత్కుమార నాకెరిగింపుము

నీలకంఠ ణా - కుమారా! నీవు చెప్పిన ఆత్మజ్ఞాన మార్గమును అలకించితిని దానికంతరంగ సాధనమయిన యోగమును వినగోరుచున్నాను నీవు ఉపనిషత్తులలోని బ్రహ్మపదార్థవిషయమును చెప్పమన్నావు నీవు చెప్పినదానిలో విశ్వమంతయు ప్రకాశించుచున్నది ప్రశ్నించుటకు అవకాశము లేకుండ చెప్పమన్నావు నుదుర్లభమయిన ఆ విషయమును

వినుటకు కుతూహలంబై యున్నాను నా ప్రార్థనను మన్నించి
తెలుపుము

సనత్సుబాత ఉవాచ -

నైతత్ బ్రహ్మాత్వరమాణేనలభ్యం

యన్మాం వృచ్ఛన్నపి హృష్యన్యతీవ

బుద్ధేవీలీనే మనసి ప్రచింత్యా

విద్యాహిసా బ్రహ్మచర్యేణలభ్యా ॥ 2

రాజా తొందరపడినంతమాత్రాన బ్రహ్మవిద్య లభ్యము కాదు నుమా!
నీవు వన్ను ప్రశ్నించుచునే చాలా సంతనించుచున్నావు చెప్పెదను
వినుము, మనస్సును బుద్ధితో లీనము చేసి బాగుగా చింతింపదగినదా
బ్రహ్మవిద్య, బ్రహ్మచర్యము చేతనే అది లభ్యమగునని ఎరుగుము
నీలకంఠా - రాజా! నీవు బ్రాహ్మణ్యమును గురించి విచారించు
చున్నావు ఆత్మజ్ఞానమే బ్రాహ్మణ్యము అది "అవ్యక్తము-విద్య" అను
నామముల నొప్పుదున్నది అట్టి జ్ఞానమును కొలది దినము లలో పట్టు
దలతో సాధించి సంపాదించ దలచుట, గర్వముతో వలుకుతురుగును
గురువుల కటాక్షమునను ఇంద్రియ నిగ్రహము వలనను, స్థిరబుద్ధి
కలిగి బ్రహ్మచర్యమాచరించిన వారికే అది లభ్యమగును అంతేకానీ
రాగ, ద్వేషములు గలవారికి బ్రహ్మజ్ఞానము లభ్యము కాదు నీలో
బ్రహ్మచర్యము లేదే, ఎట్లు?

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ -

అత్యంత విద్యామితి యత్సనాతనం

బ్రహ్మచర్యం బ్రహ్మచర్యేణ సిద్ధామ్

అనారంభ్యాం వనతీహ కార్యకాలే

కథం బ్రాహ్మణ్య మమృతత్వం లభేత్ ॥ 3

అయ్యా! బ్రహ్మ విద్య యొక్కటియే తెలిసికొనదగినది సనాతనమై
నది, బ్రహ్మము చేతనే అది సిద్ధించుననుచున్నావు పృష్టించేయు కాల

మున అత్యయందే యున్న బ్రహ్మము యజ్ఞ యాగాది కర్మలవలె అరంభించ వీలుకాదనుచున్నావు బ్రహ్మనిష్ఠగల బ్రాహ్మణులకు మాత్రమే లభించు మోక్షవిద్య నావంటివాని కెట్లు లభించునో చెప్పుమా! శంకర భా - ఆస్మింటికి ఆది అయిన బ్రహ్మవిద్య సత్యస్వరూపమై నది దానినుండియే ప్రపంచము వెలిననది అందుచే కారణము బ్రహ్మము కార్యము ప్రపంచము బ్రహ్మ విద్య కార్యము కాదు అన త్యమైన ప్రపంచమునకు చెందినది కాదు అది తొందరపాటుతో లభించునది కాదనీ నాకు తెలుసు బ్రహ్మచర్యాదిసాధన సంపత్తికల, అంతః కరణము ను నిగ్రహించిన వారికే బ్రహ్మవిద్య లభించుననుచున్నావు సజ్జనులు కూడ బ్రహ్మచర్యము చేతనే పొందుచున్నారనుచున్నావు బ్రహ్మవిద్య పొందినవారు మర్త్యభావమును విడుచుచున్నారని చెప్పుచున్నావు కావున నీవే గురువుగా యుండి బ్రహ్మచర్యమనగానేమో చెప్పము

నీలకంఠ భా. - చూడగా బ్రహ్మవిద్య-అండాంధ విండాంధ, బ్రహ్మం దములకు, స్థూల సూక్ష్మ, కారణ శరీరములకు, నత్వరజస్తమోగుణములకు పరిచ్ఛేదముల కతీతమయినది "యస్మాకదవరోక్షాద్ర్బ్రహ్మ"- బ్రహ్మము సాక్షాత్తుగ అవరోక్షమయిన ప్రత్యగాత్మకు భిన్నముగాదు అందుచే అది సనాతనమైనది కార్యమయిన ప్రకృతిని సృష్టించు కాలమున, అత్యయందే యుండుటచే బ్రహ్మ విద్య, యజ్ఞాది కర్మలవలె అరంభించ యోగ్యము కాదు కేవలము బ్రహ్మచర్యము చేతనే అది సిద్ధించునని చెప్పుచున్నావు. అయినచో బ్రాహ్మణులయిన వారికి యోగ్యమయిన అమృతత్వము, మాటోటివారికెట్లు లభించునో చెప్పుము వనకుశాత ఉవాచ -

అవ్యక్తవిద్యామభిదాస్యేషరాణిం ।

బుద్ధ్యావతేషాం బ్రహ్మచర్యేణ సిద్ధామ్ ।

యాంప్రాప్త్యానం మర్త్యలోకంత్యజన్తి ।

యావైవిద్యాగురువృద్ధేషు నిత్యా ॥

రాజా! బ్రహ్మ విద్య అవ్యక్తము అతి ప్రాచీనము అయినను చెప్పే
 వను వినుచు అది బుద్ధి బలముచే లభించదు బ్రహ్మచర్యముచే
 మాత్రము సిద్ధించును ఆ విద్యను పొందిన ఏమ్మట మానవులీ మర్త్య
 లోకమును విడిచెదరు సత్యమైన అవిద్య గురువుల చెంత జేరి తెలిసి
 కొనదగినదని తెలుసుకొనుము

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

బ్రహ్మచర్యేణయావిద్యాశక్త్యావేదితు మంజసా
 తత్కథం బ్రహ్మచర్యం స్యాదేకతబ్రహ్మన్ బ్రవీహిమే || 5

బ్రాహ్మణ్యుడా! బ్రహ్మచర్యము చేతనే బ్రహ్మవిద్యశీఘ్రముగా తెలుసు
 కొన శక్యము అని చెప్పచున్నావు బ్రహ్మచర్యమే ఋషులవయిన మార్గ
 మగుచో అది నాకెట్లు చేకూరును

సనత్కుజాత ఉవాచ -

అచార్యయోని మిహయే ప్రవిశ్య! భూత్వాగర్భే
 బ్రహ్మచర్యం చరన్తి
 ఇహైవతే శాస్త్ర కారాభవన్తి | వ్రహ్మయదేహం పరమం యాంతి
 యోగమ్ || 6

రాజా! బ్రహ్మ విద్యకోరు మానవుడు అచార్యయోనిలో ప్రవేశించి
 (అతని చెంతజేరి), అతనికి పుత్రులై, బ్రహ్మచర్య మాచరించి, జ్ఞాను
 లగుచున్నారు వారే ఈలోకమున శాస్త్రకారులగుచున్నారు వారే ఈ
 మానవ దేహమును విడి ఉత్కృష్టమైన బ్రహ్మయోగమును బొందు
 చున్నారు

శం ఖ - రాజా! మానవులు అచార్యసమీపమునకేగి అతనినిసేవించి
 కిమ్మలై శాస్త్రకారులగు చున్నారు శాస్త్రచేత్రులై, బాల్యయౌవనాది
 ధర్మముల నెరిగి, బ్రాహ్మణ్యులై, ప్రారబ్ధకర్మ క్షయముకాగా, దేహ
 మునువిడి, పరమాత్మను పొందుచున్నారు ఇననీజనకులు పూర్వజన్మ

ఫలాను గుణమైన శరీరమును మాత్రమిచ్చెదరు స్థూలసూక్ష్మ శరీరములతో ఎర్పడిన దేహము అకాశ్వతము సచ్చిదానందా ద్వితీయ బ్రహ్మత్వతో-విర్పడిన జన్మనుగురువేదము చున్నాడు అదియేజ్ఞాన స్వరూపమైన జన్మ అదియే సత్యమైనది పరమార్థమైనది కావున అమృతమయినది అందుచే ఆచార్యుడే నిజమైన తండ్రి అందుచే ఊవుడుఆచార్య యొనిలోప్రవేశించి బ్రహ్మచర్యమాచరించి, జ్ఞానియై, శాస్త్రకారుడై పరబ్రహ్మమును చేరవలెను

'త్వంనః ఏతాయోఽస్మాకమ విద్యాయాః పరంపారం తారయన్'
 (ప్రశ్నోపనిషత్) = అవిద్యను తొలగించి పరబ్రహ్మమును చేర్చునీవే మాకు తండ్రివి కానీ జన్మకారకులైన వారు తల్లిదండ్రులుకారు జనసహవిద్యాకన్తం జనయతి తచ్చేష్టం జన్మ! శరీరమేవమాతా పితరౌ యతః॥ అవస్తంభనూక్తిశ్రేష్ఠమైన జ్ఞానమును కలిగించినవాడే నిజమైన తండ్రి భౌతిక స్థూలశరీరముచొసగువారు సామాన్య జననీజనకులే

అన్మినలోకే వై జయంతిహ కామాన్, బ్రాహ్మీం స్థితిం హ్యనుతి
 తిక్షమాణాః॥
 తే ఆత్మానం నిర్హరన్తి హదేహాల్, ముంజాది పీకామిన సత్త్వ
 సంస్థాః॥ 7

ఈలోకమున (ఈజన్మలో) జ్ఞానులు బహిశములైన కామములను విడచుచున్నారు ప్రతిదినము పరబ్రహ్మము నందే, తమ మనస్సు నిశ్చలత పొందునట్లు చేయుచున్నారు వారు సత్త్వమైన బ్రహ్మపదార్థము నందే స్థిరముగా నున్నవారై ముంజిగడ్డి నుండి దానిలోని కాండము మ పేరుచేసి నట్లు, దేహము నుండి ఆత్మను పేరు చేసి, దానిని పొందుచున్నారు

శరీరమేతౌకురుతః పితామాతాచ భారత
 ఆచార్యశ్శాస్త్రాయాజాతిః సావృణ్యాసాజరామరా॥ 8

భారతా! లోకమున తల్లిము తండ్రియును భౌతికమైన దేహమునే
నిర్మించి తమసంతానములకొనగచున్నారు. ఉపనయనమున గాయత్రి
నొసగి తద్వారా రెండవ జన్మనొసగి శాసించువాడార్యుడే అతడొన
గిన జన్మమే పుణ్యమైనది జరామరణ రహితమైనదని తెలుసుకొనుము

యఃప్రాప్నోత్య వితథవపర్ణాః సృతం కుర్వన్నమృతం
సంప్రయచ్ఛన్||
తమన్యేక పితరం మాతరంచ తస్మైన ద్రవ్యైశ్చైత్యైశ్చ
మన్యజానన్|| 9

అచార్యుడు బ్రాహ్మణుని వర్ణములను వితథము కాని (సత్యమైన)
చిచ్చైతన్యముతో నింపుచున్నాడు ఋతమయిన బ్రహ్మవస్తువును
వాక్కులతో వివరించుచూ, అస్మృతమొనగుచున్నాడు కావున అత
నినే తల్లిగా తండ్రిగా తలంచవలెను అతడు శాసించిన వుపకార
మును యెరుగుచు అతని కెన్నడును ద్రోహము చేయరాదు.

శం ఖ -

యస్యదేవేపరాభక్తిః యథాదేవేతథాగురౌ
తస్యైతే కథితాహ్యారాః ప్రకాశంతే మహాత్మనః||

దేవుని యందుండు మహాభక్తిని గురువు యందుంచవలెను అట్టివాడే
మహాత్ముడు. అతనికే చెప్పిన విషయములు చక్కగా తెలియును
అంతటను చక్కగా ప్రకాశించును

నిలకంఠ భా - ఆత్మ కలె ఖిన్నమయిన దంతయు జడమే అదియే
అస్మతము దానిని "వితథ" మందురు ఆత్మమాత్రమే సత్యమును,
చిత్స్వరూపము నై యున్నది గురువు, శిష్యులకు ద్వైతభావముచే
కలుగు భయమును పోగొట్టి రక్షించును

గురుం శిష్యోనిత్య మభివాద యీత స్వాధ్యాయ మిచ్ఛేచ్ఛు
చిరప్రమత్త ||

మానం నకుర్యాన్నాద ధీకరోష మేషః । వధమో బ్రహ్మచర్యస్య
పాదః॥ 10

శిష్యుడు నిత్యము గురువునకు నమస్కరించవలెను. తాను జాహ్నీ భ్యంతర శుచియయి అప్రమత్తుడై స్వాధ్యాయము = వేదపఠనము కోరవలెను అతని చెంత ఆత్మాభిమానమును చూపరాదు (అతని బీడ్లల శౌచాధికములను ఎంతశ్రమయైనను సహించి శార్యములను చేయవలెను) మనస్సు నూడైనను గురువుపట్ల కోపము వహించరాదు ఇట్లు మెలగుటయే బ్రహ్మ చర్యము యొక్క మొదటి పాదము

శిష్యవృత్తి క్రమేణైవ విద్యామాప్నోతి యశ్చుచిః
బ్రహ్మచర్య వ్రతస్యాస్య వ్రథమః పాద ఉచ్యతే॥ 11

శిష్యుడు శుచియై సాయం ప్రాతః కాలముల యందు భిక్షావృత్తితో జీవనము చేయవలయునే గాని గురువు గృహమున అతని ఆస్నమును తినరాదు అదియే శిష్యవృత్తి క్రమము ఇట్లు వ్రవర్తించిన వానికే విద్య ప్రాప్తించును అదియే బ్రహ్మ చర్యము యొక్క మొదటి పాదము

అచారస్య వ్రయంకుర్యాత్ ప్రాణైరవిభవైరపి
కర్మణా మనసావాచా ద్వివేకీయః పాద ఉచ్యతే॥ 12

తన ప్రాణముచేతను, ధనము చేతను, ఆచార్యునకు వ్రయముకల్గించవలెను మనోవాక్కాయ కర్మలచేతకు వ్రయమాచరించుచు, ఆచార్యుని యెడల విభేయుడై యుండ వలెను అదియే బ్రహ్మ చర్యము యొక్క ద్వితీయపాదము

సమాగురౌయథావృత్తి ర్గురు ర్పత్న్యం తథాఽఽచరేత్
తత్పుత్రేవ దథాతుర్వన్ ద్వివేకీయః పాద ఉచ్యతే॥ 13

గురువు నందువలె గురుపత్నియందును, గురుపుత్రునియందును గౌరవాభిమానములను చూపుచు సవినయముగా వ్రయ మాచరించుట యును బ్రహ్మచర్యము యొక్క ద్వితీయ పాదమేయగును

అచార్యేణాత్మ కృతం విజానన్ జ్ఞాన్యాదార్థం ధావితోఽస్మిత్కనేన
యన్మన్యతే తం ప్రతి హృష్టబుద్ధిః సవై తృతీయో బ్రహ్మచర్యస్య
పాదః ॥ 14

అచార్యుడు తనకు వేదవిద్యను నేర్పించిన ఉపకారమును శిష్యుడు
చక్కగా గ్రహించవలెను. కృతజ్ఞుడుగా మండవలెను. అతని వేదార్థము
నెరిగి అతనిచే వచిత్రుడనై తినిని భావించవలెను. నిత్యము అతనివట్ల
సంతుష్టబుద్ధియైయుండవలెను. ఇది బ్రహ్మచర్యము యొక్క మూడవ
పాదము.

నా చార్యస్యా నపాకృత్య ప్రవాసంప్రాజ్ఞః కుర్వీతనై తదహంకరోమి
ఇతివ మన్యేత న భాషయేత సవై చతుర్థో బ్రహ్మచర్యస్య
పాదః ॥ 15

అచార్యుని ఋణము తీర్చనిదే ప్రవాసమునకు = గృహస్థాశ్రమము నకు
పోరాదు. తాను గురువుయొక్క ఋణమును తీర్చితినిని యహంకరించ
రాదు. అట్లు ఇతరులకు చెప్పరాదు. అట్లు చెప్పినచో శిష్యుడు ప్రాజ్ఞుడు
కానేరడు. శిష్యుడు గురుఋణ విముక్తుడనై తినిని తలచరాదు.
ఇట్లుమెలగుట బ్రహ్మ చర్యము యొక్క నాల్గవపాదము.

కాలేనపాదం లభితేతథార్థం తతశ్చ పాదంగురు యోగతశ్చ
ఉత్సాహ యోగేనచ పాద మృచ్ఛేత్ శాస్త్రేణ పాదంచ
తతోఽభియాతి॥ 16

శిష్యునకు విద్యలో నొకటవపంతుగురుబోధవలన కలుగుతుంది. రెండవ
పంతు బుద్ధిబలము చేతను, మూడవపంతు సహధ్యాయులతో చర్చింప
చుట తోడను, నాల్గవపంతు తనబుద్ధి పరిపాకము తోను లభించును.

ధర్మాదయోద్వాదశయస్య రూప మన్యానిచాంగాని తథాబలంచ
అచార్యయోగే ఫలతితి చాహుర్వహ్యార్థ యోగేనచ బ్రహ్మ
చర్యమ్॥ 17

జ్ఞానము, ధర్మము మున్నగు పండ్లెండు గుణములును బ్రహ్మచర్యము యొక్క స్వరూపములు, అనన, ప్రాణాయామాదులు, బలము మ దానికి యితరాంగములు అచార్యునితో కలిసి యుండుటచేతను అతనిదయచేతను బ్రహ్మచర్యము సఫలమగును పరబ్రహ్మైక్యము పొందుటయే బ్రహ్మచర్యము యొక్క సంపూర్ణఫలము

ఏవం ప్రవృత్తీయదు పాలభేతవై ధనమాచార్యాయ తదను

ప్రయచ్ఛేత్

సతాం వృత్తిం బహుగుణా మేవమేతి గురోః పుత్ర భవతివ

వృత్తిరేషాః 18

సీలకంఠ ఖా - పైన చెప్పినట్లు ప్రవర్తించిన శిష్యుడే బ్రహ్మచర్యమును పొందును శిష్యుడెప్పుడును నేనేగురుసేవ చేసినానని అహంకరింపరాదు అహంకారమును నూచించు మాటనైనను పలుకరాదు విద్యాభ్యాసమైన తరువాత నాచార్యునకు జీవికకు తగిన ధనమునొనగవలెను అట్లాచరించినవాడే బహుగుణమైన సద్వృత్తిని పొందును నైషిక బ్రహ్మచారి గురువునందువలె గురుపుత్రుని యుండును సద్వృత్తిని చూపవలెను

ఏవంపనన్ సర్వతో వర్తతిహ బహూన్ పుత్రాన్ లభతేచప్రతిష్ఠాం

వర్తన్తి చాస్త్రైః ప్రదితోదిశశ్చ వనస్త్యన్మిన్ బ్రహ్మచర్యేణనాశ్చ 19

పైన చెప్పినట్లు గురువువట్ల మెలిగిన శిష్యుడన్నివిధములైన ధనముతోడను వృద్ధిపొందును బహుపుత్రులను, గొప్పకీర్తిని పొందును, దీక్షులును, విదిక్కులును వానికై ధనరాసులు వర్షించును ప్రముఖ సామాన్యజనులందను వానినాచార్యునిగా భావించి, వానిచేత బ్రహ్మచర్య ప్రతమున యుండుట

ఏతేన బ్రహ్మచర్యేణ దేవాదేవత్వ మాప్నువన్

ఋషయశ్చ మహాభాగా బ్రహ్మలోకం మనీషిణాః 20

గంధర్వాణా మనేనైవ రూపమస్సర సామభూత్

ఏతేనబ్రహ్మచర్యేణ సూర్యోఽవ్యహ్నయ జాయతే॥ 21

బ్రహ్మచర్యము చేతనే దేవతలు బ్రహ్మత్వమును పొందిరి, ఋషులు కూడ బ్రహ్మచర్యముచేతనే ఋషిత్వమును పొంది మహాభాగులైరి మనీషులు అనగా విజ్ఞానులును బ్రహ్మచర్యము చేతనే బ్రహ్మలోకమును పొందిరి గంధర్వులైరి, అవ్వరసలు చక్కని రూపమును పొందిరి. (అహ్మము = కాంతి)నూర్చుడు కూడ జగత్తులను ప్రకాశింపజేయు కాంతిని బొంది సూర్యుడాయెను

ఆకాంక్షార్థ న్యసంయోగా ద్రసఖేదార్థనామివ

ఏవంహ్యేతేనమజ్ఞాయ తాదృగ్భావం గతాఇమే ॥ 22

పరికింపగా బ్రహ్మచర్యమే అనేక విధముల ఫలదాయకము ఎట్లనగా చింతామణ్యాదులు రసభేదము నపేక్షించువారికి చింతితవస్తువు నొసగును అట్లేగురువు శిష్యులకు చింతితవస్తువు నొసగును ఇటులనే దేవదులును బ్రహ్మచర్యము నాశ్రయించి వారివారి కోరికల బొందుచున్నాడు ఇతరులకూ వరములిచ్చుచున్నారు

యత్రశయేత్సావయేచ్ఛాపిరాజన్ సర్వంశరీరంతపసాతవ్యమానః

ఏతేనైవ బాల్యమ భ్యేతి విద్వాన్ మృత్యుంతథా సంజయ

త్యన్త కాలే॥ 23

రాజా! ప్రతి మానవుడు బ్రహ్మచర్యము నాచరించవలెను తానుపవిత్రుడై పరులను సైతము పవిత్రులుగా చేయవలయును. అట్లయినచో బాల్యమును అనగా అజ్ఞానమును వీడి విద్వాంసుడగును అతడే అంతకాలమున మృత్యువును జయించును

అంతవంతః క్షత్రియతే జయంతి లోకాన్జనాః కర్మణా నిర్మలేన

బ్రహ్మైవ విద్వాంస్తే వచాభ్యేతిసర్వం నాన్యః పంథాఽయనాయ

విద్యతే॥ 24

క్షత్రియా! నిర్మలమైన కర్మమార్గముచే జనులు నాశవంకమైన స్వర్గాదు లనే పొందుచున్నారు విద్వాంసుడు జ్ఞానియగుటచే, బ్రహ్మలోకమును బ్రహ్మవదార్థమును పొందుచున్నాడు పరికించి చూడగా పరమాత్మను చేరుటకు జ్ఞానమార్గము కంటె భిన్నమార్గములు లేవని తెలియుచున్నది ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

అథాతిశుక్ల మివ లోహితమివాథో కృష్ణమథాంజనం కాద్రవంచా
 సద్ర్బహ్మణః పశ్యతియోఽత్ర విద్వాన్ కథం రూపం తదమృత
 మక్షరం పదమ్॥ 25

నీలకంఠ థా - అయ్యా! పరబ్రహ్మము అంతరాత్మలో కలదని ప్రసిద్ధ మైయున్నది దానినుపాసించునపుడు, మౌనము లో మిండపలేనని, మనేనిశ్చలముండవలెనని చెప్పచున్నారు అట్లు అత్మాను సంధానము నొనర్చియు ఆ పరమాత్మను దర్శించ లేక పోతిన అంతర్హృదయ మున వానావర్ణములైన నాడీమండలములే కనబడుచున్నవి దీనిని బట్టి విద్వాంసుడు హృదయమున గాంచు సద్ర్బహ్మస్వరూపము, శుక్లాది రూపమువలె, అనిశ్చితరూపమున యున్నట్లు తెలియుచున్నది అందు వల్ల అక్షరమును, అమృతమును యగు బ్రహ్మవదార్థ రూపమెట్టిదో దానిని పొందుటెట్లో చెప్పము

విద్వాంసుడు గాంచు బ్రహ్మవదార్థము శుక్లవర్ణముగా ప్రకాశించునా? లేక రక్తవర్ణముకలదా? నల్లనిదా? అంజన వర్ణము కలదియా? కనకవర్ణమా? లేక ధూమ్రవర్ణము కలదియా? బ్రహ్మజ్ఞానియైన బ్రాహ్మణుడు గాంచు అక్షర బ్రహ్మరూపమెట్టిది? బ్రహ్మవదార్థము అమృతమే కదా! ఉత్తమ పదము కాన దానిని గూర్చి చెప్పము (కాన వచ్చు వర్ణములు పరమాత్మవా? లేక ప్రకృతివా?)

పనశ్చుజాత ఉవాచ :-

అథాతిశుక్ల మివ లోహిత మివాథో కృష్ణమాయ నమర్కవర్ణం
 సమృధివ్యాం తిష్ఠతి రాంకరికే నై తస్యముద్రే సలిఖం తిభర్తి ॥ 26

అయ్యా! పరమాత్మకు శుశ్లోహిత కృష్ణాయశార్కవర్ణమా టున్నట్లు
 ణానించునేకాని, అతనికి ఈరంగులతో సంబంధములేదు అతడు నేల
 పైన, నింగిలో, నముద్రములలో లేడు అతడు సర్వవ్యాపకుడు, సర్వా
 ధారుడు అని తెలుసుకొనుము

శం ణ - "సభగవః కన్మిన్ ప్రతిష్ఠిత? ఇతిస్మేమహిమ్ని" పరమాత్మ
 తన మహిమ యందేకలడు, కానీవేరెక్కడా లేడు, పరమాత్మకు వ్యాయ
 లులేవు, శబ్ద, స్పర్శ, రూప, గంధములు లేవు దానికేరంగులు లేవు

నతారకాను నచ విద్యుద్వాత్రితం నచాభ్రేషు ద్యుశ్యతే రూపమన్య
 సచాపిచాయో నచదేవతానుత నైతశ్చంద్రే ద్యుశ్యతే నేత
 సూర్యే॥ 27

పరమాత్మ నక్షీత్రములందు లేడు విద్యుత్తు నాశ్రయించియులేడు
 పరమాత్మ రూపము మేఘములందు చూడబడదు అదివాయువునం
 దు కానీ దేవతలందు కానీ, సూర్య చంద్రులందుకానీ కాసరాదు

నైవఋషి తన్నయజుషునావ్యధర్వసు నద్యుశ్యతే వైవమలేషు
 సామసు

రథంత రేబార్హద్రధేషాపి రాజన్ మహావ్రతే నైవ ద్యుశ్యేద్ధు
 వంతః॥ 28

అయ్యా! పరమాత్మరూపము లేనివాడు కాన ఋగ్యజుస్సామాధర్వ
 ములందులేడు రథంతతమందును, బార్హద్రధమందును అతను కన
 బడడు పరమాత్మద్భవమైనది, పరమాత్మ నిత్యుడు, మహావ్రతుడు
 అందుచే అనిత్యమైన కర్మమార్గమందు గోచరించడు, నాన్త్యకృతః
 కృతేన = అకృతమైన మోక్షము కృతముచే (కర్మచే) లభించదు
 మహావ్రతుడైన జ్ఞానిని మాత్రము గోచరించును)

ఆపారణీయంతమసః పంస్తాత్ తదంతకౌఽప్యేతి వినాశకాలే
 అణీయోరూపం కుంధారయా సమం మహావృ రూపం తద్వై
 పర్వతేభ్యః॥ 29

నీలకంఠ భా , - పరమాత్మ తమోరూపమైన అజ్ఞానము కంటె భిన్నమైన జ్ఞాన స్వరూపుడు ఉ త్కృష్టుడు అహేయుడు కావున అతని సతి క్రమింపనెవరికి సాధ్యముకాదు ప్రళయమున అందరిని నాశముచేయు అంతకుడును (యముడును) అతనిలోనే అణగియుండును అతనిరూపము అణువు కావున దుర్లక్ష్యము (చూడకక్యము కానిది) అదిక్షర ధారతో నమానము పర్వతములకంటె మహత్తరమైనది అందుచే యోగులకు పరమాత్మయొక్క అణురూపమును, మహారూపమును కానవచ్చును,

సాప్రతిష్ఠా తదమృతం లోకాస్తద్బ్రహ్మ తద్యశః
 భూతానిజజ్ఞిరే తస్మాత్ ప్రళయం యాంతి తత్రహి॥ 30

బ్రహ్మమే నమస్తమునకును ఆధారము అదియే అమృతము అదియే లోకప్రకాశకము అదియే యశస్సు దానినుండియే భూతములు వచ్చుచి, దానియందే ప్రకాశమునొందు చున్నవి అవిజ్ఞానులు తెలుసుకొనిరి

నీలకంఠ భా - "నత్యనామ మహావ్యకః" - శ్రుతి బ్రహ్మమే యశస్సు, బ్రహ్మము నుండియే పృథివ్యాది భూతములు వెలువడుచున్నవి కుండలాడులకు కనకమువలె భూతముల కదియే ఉపాదాన కారణము మట్టియందు ఘటము వలె దానియందే అయింపుచున్నవి, "యతోవాణమాని భూతాని జాయంతే" - శ్రుతి

అవామయం తన్నహదుద్యతం యశోవాచోవికారం కవయోపదస్తై
 యన్మిన్ జగత్సర్వ మిదంప్రతిష్ఠితం యవితద్విదు రమృతాస్తై
 భవన్తి॥ 31

పరమాత్మ ఆకలి, దప్పిక శోకము, మోహము, జర, మృకువులు

యనెడి ఆరుఆమయములు అనగా రోగములు లేనివాడు ఇవిప్రకృతి ధర్మములు పరమాత్మమహత్ స్వరూపుడు (జగదాకారమున వ్యక్తమగుచున్నాడు,) ద్యానించువారికి యశస్సుగా కానవచ్చును, నిర్మలమైనవాడు "నిర్మలంచ యశస్కృతం" = కవులతనికి అనేక వాక్కులతో వికారములను కల్పించి వాక్యచ్ఛుచున్నారు (వాచారంభణంవికారో వామధేయం = కవులు ఆయానామములతో పరబ్రహ్మమునకు వికారములు కల్పించుచున్నారు) అతనియందే స్వర్వ లోకములును ప్రతిష్ఠింపబడియున్నవి ఈ విషయము నెరిగినవారు తప్పక ముక్తులగుదురు (ఈ జగత్తు కేవలము భ్రాంతియేగానీ నిజము కాదు. రజ్జువు నందు నర్చమారోపింపబడినట్లు)

చతుర్థాధ్యాయం నమాప్తం

శ్రీ స న త్ప జ్ఞా తీ య ము

పంచమాధ్యాయము

అవతారిక - ఇంతవరకు జ్ఞానప్రాధాన్యమును, యోగోపసంజ్ఞనమగు బ్రహ్మవిద్యను వివరముగా చెప్పబడినది పిమ్మట యోగము ప్రధానముగను, జ్ఞానమప్రధానముగల బ్రహ్మవిద్యగను, ఈ అధ్యాయద్వయమున పనత్సుజ్ఞాతుడు చెప్పచున్నాడు

శ్లోకః క్రోధశ్చలోభశ్చ కామోమానః పరాశుతా ।

ఈర్ష్యామోహోవిధిత్సావ కృపానూయాజుగుస్సతా ॥ 1

చిత్తవృత్తినిరోధముచే జొలుత, "త్వం" వదార్థమును తెలిసికొని పిమ్మట వేదాంత శ్రవణాదులచే "బ్రహ్మ" వదార్థముగా నిశ్చయించుటయే మొదటి పద్ధతి మొదట శ్రవణాదులచే పరోక్షజ్ఞానము ననుసరించి, ప్రత్యేకాత్మనే బ్రహ్మముగా నిశ్చయించి, పిమ్మట నిధి ధ్యానముచే దానినే అవరోక్షముగా నెనర్చుట రెండవపద్ధతి క్రమముగా రెండింటియందు

ఫలమొకటియే యగుటచే, సాధన జాతము కూడ ఏకరూపమేయని నిరూపించుటకు తొలుత చెప్పబడిన హేయదోషములను, ఉపాదేయములను గుణములను శోకః క్రోధశ్చ మున్నగు శ్లోకములలో నిరూపించుచున్నారు

శోకము, క్రోధము లోభము, కామము, మానము, వరానుత = నిద్రావరుడై యుండుట, ఈర్ష్య, మోహము, విధిత్వ, కృప (ఇక్కడ ధయకాదు) = స్నేహానికి రూపాంతరము, అసూయ, జగుప్స-అను పండ్లెండును మనుష్యుల ప్రాణములను నశింపజేయు దోషములు ఇవన్నియును తత్త్వమునకు అవరణములై, దానిని కానరానియవువానిని నిరోధించుటకు మానవులు ప్రయత్నించవలెనని మరల మరల చెప్పుచున్నాడు

ద్వాదశైతే మహాదోషా మనుష్యప్రాణనాశనాః

ఏతైకమేతే రాజేంద్ర మనుష్యాన్ వద్యుపాసతే

యైరావిష్టా నరః పాపం మూఢసంక్షోభ్యవన్యతి ||

2

రాజేంద్రా! మనుష్య ప్రాణనాశకములయిన పండ్లెండు దోషములలో ఒక్కొక్కటియే మానవుల నాశ్రయించి పీడించుచున్నది మానవుడు పితచే ఆశ్చప్తుడై మూఢబుద్ధియై పాపకర్మల నాచరించును వాడు మూఢసంక్షోభనబడును

స్పృహయాధురుగ్రాః పరుషోవాపదాన్యః క్రోధంబ్రభన్ వనసావై వికత్తి
స్మశంసథర్యాః పడిమే జనావై ప్రాప్యావ్యర్థం నోతసఖాజయన్తే || 3

రాజా! వీనికి తోడుగా ఆరుగురు స్మశంసథర్ములు కలరు వారు హింసా శీలురయిన ఘాతకులు వీరు ధనపంతులైనను, వరులను గౌరవించదు తాము ధనముతో నుఖమనుభవించరు వారు 1 స్పృహయాళువు = లబ్ధమైనదానిని విసియోగించక ఉత్తరోత్తరముకావలెనని కోరుట = లోభ గుణము, 2 ఉగ్రుడు = నిర్దయుడు; 3 పరుమడు = మొరటుగా

మాట్లాడువాడు, 4 వదాన్యడు = ఏక్కువగా మాట్లాడువాడు లేక అవ
దాన్యడు = దానమును చేయనివాడు, 5 క్రోధనుడు, 6 వికత్తి =
స్వంత గొప్పలు చెప్పకొనువాడు, ఇతరులకపకారము చేయువానిని
'వివకర్షి' యనెదరు.

సంభోగనంవిత్ విషమోఽతిమానీ దత్వావికత్తి కృపణోదుర్బలశ్చ
బహు ప్రశంసీ వనితా ద్విబో సదై వనపైశ్చైక్వాః పాపశీలా

స్మశం సాః ॥ 4

పై ఆరుగురేగాక మరి ఏడుగురు స్మశంనులుగలరు, వారు 1) సంభో
గవిత్ = వనితాసంభోగ చింతగలవారు 2) విషముడు = అడ్డముగా
మాట్లాడువాడు శకునివలె కలహములు పెట్టువాడు, 3) అతిమానీ =
రావణుని వంటివాడు, 4) దత్వావికత్తనుడు = ఇతరులకు దానమిచ్చి
అచ్చినందుకు ప్రతికపించువాడు 5) కృపణుడు 6) దుర్బలుడు,
7) బహుప్రశంసీ = అత్యస్తుతి చేసుకొనెడివాడు వనితాద్విబోసదైవ
= తనభార్యను కూడా ద్వేషించువాడు (పండ్రెండు దోషములుగల
వారు) పదమువ్యయ స్మశంనులును, బ్రహ్మబంధకుని చెప్పచున్నాడు.

ధర్మంచ వత్సంచతపోవమశ్చ అమాత్సర్యంహ్రాస్తి తిఙ్గసనూయా
దానం శ్రుతం చైవ ధృతిః క్షమాచ మహావ్రతా ద్వాదశ

బ్రాహ్మణస్య ॥ 5

బ్రాహ్మవ్యంజకములైన మహావ్రతములను చెప్పచున్నాడు, ఈ మహా
వ్రతములు అద్భుతమైన బ్రాహ్మవస్తువు నెరుగుటకు సాధనములు ఇవి
బ్రాహ్మజ్ఞాన మార్గింపదలచిన బ్రాహ్మణులు అచరింపవలసిన వ్రతము
లు, ఇవి పండ్రెండు, 1) ధర్మము 2) నత్యము 3) తపస్సు 4)
దమము 5) అమాత్సర్యము 6) హ్రీ 7) తితి 8) అననూయా 9)
దానము 10) శ్రుతము 11) ధృతి 12) క్షమా (తపోదాన స్వరూప
మే యజ్ఞము కావున దానిని ప్రత్యేకముగా మహావ్రతము లలో చెప్ప
బడలేదు)

యోనైతేభ్యః ప్రచ్యవేద్ధ్వాదశభ్యః సర్వామపీవాం పృథివీం
 సశిష్యాత్
 త్రిశర్వా భ్యామేకతే వార్ధితోయో నాస్య న్యమస్తీతి చవేది
 తవ్యమ్॥ 6

మహావ్రతములయిన ధర్మాదులయిన పండ్రెంటిని వీడనివాడు ఈ సమస్త పృథివిని కానించగలడు వీటిలో ఒకటిగాని రెండు గాని, మూడుగాని కలవాడు ఏ ఒక్క వ్రతమందైనను, పక్షపాతము కల వాడై వుండినచో వాడు సకల బహిశ వాంఛలను వదలిపెట్టును వానికి స్వార్థమే వుండదు ధర్మాదులలో యే ఒక్కటి వున్నను మానవుడు పండ్రెండింటిని ఆసక్తితో ఆచరించును వానికిగల శోకమోహదులన్నియు నశించును నందేహము లేదు వాడు సకల పృథివిని కానించగలడు దానికి పృథివీగ్రహణ దోషము లేకమంతైనను వాటిల్లదు

దమస్యాగోఽవాప్రమాద ఇత్యేతేష్వమృతం స్థితం
 ఏతానిబ్రహ్మముఖ్యావాం బ్రాహ్మణానాం మనీషిణామ్ ॥ 7

పై పండ్రెండు వ్రతములలో దమము త్యాగము అప్రమాదము అను మూడింటిలో అమృతము కలదు పరిబ్రహ్మస్రాప్తియే ముఖ్యమని తలంచునట్టి మనీషులు అగు బ్రాహ్మణులకు పై మూడును ముఖ్య కర్తవ్యములు

సర్వజ్ఞ భా .- వేదోక్త కర్మలకు కూడ దమము, త్యాగము, అప్రమాదము ముఖ్యముగా ఆచరింప వలసిన ధర్మము లు పై మూడును కర్మ పరులను స్వర్గమునకు పొందించును కర్మప్రవృత్తులు అత్యంతము సేత్యమును పొందించలేరు ఆస్మతమిశ్రమమైన సత్యవ్రతమునయినను, కర్మపరులు ఆచరించలేరు అందుచే మరల జన్మించుచున్నాడు జ్ఞానులు నిష్కాములు,

సద్వాఽనద్వాపరీవాదో బ్రాహ్మణస్య సశస్యతే
 సరప్రతిష్ఠాస్తేవై సుర్యవిపం కుర్వతే జనాః ॥ 8

నీలకంఠ భా - పరుల దోషములను ప్రకటించి పలుకుటయే పరీ
వాదము యదార్థమైనను ఆరోపితమైనను పరీవాదము గావించుట
బ్రాహ్మణులకు మంచిదికాదు బ్రాహ్మణులకేగా- బ్రాహ్మణ్యనియైనచో
ఏలాదికి చెందినవానికైనను మంచిది కాదు పరీవాదము కావించు
జనులు నరకమున బడుదురు

మదోఽస్తిదశ దోషన్వస్యాత్పురాయోఽప్రకీర్తితః

లోకద్వేష్యం ప్రాతి కూల్యమభ్యసూయోమృషావచః॥ 9

కామశోభో పారతంత్ర్యం పరీవాదోఽధపై శునం
అర్థహానిర్వివాదశ్చ మాత్సర్యం ప్రాణి వీడనం॥ 10

ఉద్వామదోఽతివాదశ్చ నుజ్ఞానాశోఽభ్యసూయితా
తస్మాత్ప్రాణ్ణో నమాద్యేత సదాహ్యేత ద్విగర్హితమ్॥ 11

- 1) లోకద్వేష్యము = ద్వేషభావము 2) ప్రాతికూల్యము = ధర్మకార్యాలకు విఘ్నము కలిగించుట 3) అభ్యసూయ = గుణవంతులందు దోషమునారోపించుట 4) మృషావచనము = అసత్యము పలుకుట 5) కామము = స్త్రీలను కోరుట 6) క్రోధము = ఇతరులపై ఆగ్రహించుట 7) పారతంత్ర్యము = వ్యవసములకు (మద్యపానాదులకు) బానిసయగుట మంచిచెడులనాలోచింపక ఇతరులు చెప్పినట్లుచేయుట 8) పరీవాదము = ఇతరులతో విపరీతము గా వాదించుట 9) పైశునము = పరుల దోషములను చూపుట, పరులగుణములు నశింపవలెన్ను కోరుట, 10) అర్థహాని = ప్రయోజనముల ఫాదుచేయుట, జూదము-వేశ్యలపైధనము ఖర్చుచేయుట, 11) వివాదము = కలహము, 12) మాత్సర్యము 13) ప్రాణహింస 14) ఉర్ష్య = ఇతరుల మంచిగుణములను ద్వేషించుట 15) మోదము = గర్వముతో ఆనందించుట 16) అతివాదము = మర్యాదగా మాటలాడకుండుట 17) సంజ్ఞానాశము = మంచిచెడ్డల వివేకము లేకుండుట చదివిన పేదాదులను విస్మరించుట, 18) అభ్యసూయత = నిరంతరము పరద్రోహ శిలురై యుండుట.

ఇవి పనునెనిమిది మడ ధోషములు ఆపత్కాలమందైనను పైదోషములు మానవునిలో యుండరాదు

సాహుదే వైషణ్యజావేదికవ్యా॥ ఏయేహృష్యస్యై ఏయే చవ్యధస్తే సాచాత్యన స్సుచిరం యాచతే॥ యోదధాత్యయాచ్యమవిధేయం ఖలుస్యాత్ ఇష్టాన్ పుత్రాన్ విభవాన్ స్వాంశ్చ దారానభ్యర్థితకృత్సాతి శుద్ధభావః॥ 12

వీనితోబాటు మిత్రులకు చెందిన యాకు నుగుణములను కూడ తెలిసి కొనవలెను అవేమనగా శత్రువులు సైతము వారి నిమిత్తముగా చేసిన దానము చేమిత్రులగు చున్నారు అందుచేమిత్రవనయకమైన త్యాగమున మానవుడు మంచిహృదయముగల వాడై త్యాగము చేయవలయును 1) మిత్రునికి చెందిన గుణములలో మొదటిది స్నేహితునకు ప్రయము కలిగిన అనందించుట కర్తుడు) 2) అప్రియము కల్గిన పుడు వానివట్ల వ్యధ చెందుట అదృష్టమైన న్యర్థాది నుఖమునకు త్యాగమే శారణము, పూర్వోక్తమైన త్యాగమునకు, దీనికివి ధోషము కలదు, ఈ త్యాగమునకు చెందిన ఆరు గుణములలో పైన పేర్కొనిన రెండు ప్రయమనగా నుఖసాధనమైన ధర్మము 1) మిత్రుని విషయమై జరిగిన అప్రియమును అనగా దుఃఖహేతువైన అధర్మమును తెలిసికొనవలెను అట్టి అధర్మము మానవుడు పాపహానికై దానము చేయవలెను, ఇదిత్యాగ గుణములలో రెండవది - తనకిష్టమైనట్టియు వృష్టికరమైనపస్తువును అడిగినపుడు, అయాచ్యమైనను, దాతకుయవలెను యాచింపరాని పుత్రాదులను యాచించిననూ, వాటిని ఇచ్చిన వాడే దాత, తనకిష్టమైన ఖార్యావిధ్యలను విభవములను అడగరాదు, అవి అయాచ్యములు అట్టివాని నడిగిననూ, దుఃఖింపక దానముచేయు వాడేదాత, ఇట్టిత్యాగము చేయుట మూడవ గుణము

త్యక్త ద్రావ్యస్సంపసే స్నేహ కామా
ద్వంకీ కర్మస్వాశిషం బాధతేవ॥ 13

తాను సర్వస్వమును ఒకనికిచ్చి తనచేయుపకారమును పొందెనను బుద్ధితో వానిగృహమున నివసించరాదు ఇహలోకమున బాగుగ నుఖింపవలెనను తలంపుతో మండక, బుద్ధిపూర్వకముగా తనకుగల ద్రవ్యము నంతటిని త్యాగము చేయవలెను ఆయాచిత బ్రహ్మణులకు తనద్రవ్యమును త్యాగపూర్వకముగా ఇవ్వవలెను అడివల్లవ త్యాగగుణము') స్వకర్మార్థిక ధనమునే ఆచుభవింపవలెను కానీ మిత్రాద్యార్థిక ధనము ననుభవింపరాదు కాలాంతరమున వారు హేళన చేసిరేని స్నేహభంగము జరుగును పూర్వజన్మ కర్మఫలముగా నుభయఃఖముల ననుభవింపవలెను ఇహలోకమున కర్మభూమిలో కామము ననుభవింపరాదు వ్రతమధ్యమున ఐహికనుఖ కామముచే అష్టాదశమైన తపస్సునకు భంగము కలుగును, (అట్లు భంగము కలుగరాదు) ఐహికనుఖ వాంఛాత్యాగము ఐదవది కొందరు మిత్రహితమునకై తమశ్రేయస్సును కూడా వదలుకొందురు స్వస్థానములైన రాజ్యాధికములను నైకము త్యజింతురు అప్రయత్నముగా లభించిన ప్రాచీన కర్మఫలమునే అనుభవింపదరు తమమనస్సునకు కలిగిన బాహ్యభయమును తొలగించు కొనెదరు ఇది ఆపవ త్యాగగుణము

ద్రవ్యవాన్ గుణవానేపం త్యాగీభవతి సాత్వికః
పంచభూతాని పంచభ్యో నివర్తయతి తాదృశః॥ 14

నీలకంఠ ఖా - ధనికుడైన గృహస్థుడు ఈ చెప్పిన రీతిని ప్రవర్తించినచో గుణపంతుడును, త్యాగబుద్ధిగలదాతయు, సత్యగుణ ప్రదానుడును నుఖశీలయునగును ఆతడే పంచభూతములనుండి వృట్టుటచే పంచభూతములైన చెవులు, ముక్కు, కండ్లు, నాలుక, చర్మము అనేది జ్ఞానేంద్రియములను, పంచభూత ప్రకృతులైన శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధముల నుండి మరల్చును

ఏతత్ప మృద్ధ మహ్నార్ద్రం తపాభవతి కేవలం
సత్త్వాత్ ప్రచ్యవ మానానాం సంకల్పేన సమాహతమ్॥ 15

ఇంద్రియ విషయములయిన శబ్దస్పృశ్చాదుల మండి ఇంద్రియములను మరల్చుటయే వుష్కలమైన తపస్సు అట్లెకేవలమైన తపస్సే ఊర్వ గతి నొందించును దీనినే నమ్మిండ్లమైన తపస్సందురు ఇది జ్ఞానము వలె ఇహమందే కృతకృతక చేకూర్చదు విషయవాస నలనుండి ఇంద్రియములను మరల్చినవాడు తీవ్రమైన వైరాగ్యము లేనికారణ మున నత్త్వము నుండి అత్మనుండి భ్రష్టులగుదురు (ప్రచ్యమానము = పొందెదరు)వారికి ఊర్వలోకభోగముల ననుభవింప వలెననిది సంకల్ప ము మాత్రము దృఢముగా యుండుటచే తత్త్వజ్ఞానులు కారు వారు స్వర్గాదులనే పొందెదరు

యతోయజ్ఞాః ప్రపర్ధనే సత్కైస్త్వైవాపరోధవాత్|

మనసాన్యస్యభవతి వాచాన్యస్యాథ కర్మణా|| 16

సంకల్పముచేతనే యజ్ఞములు వృద్ధిపొందుచున్నవి ద్రవ్య, తపో, యోగ, స్వాధ్యాయ, జ్ఞానయజ్ఞములని యజ్ఞములు సలువిధములు ద్రవ్యయజ్ఞము లో సత్యసంకల్పమునకు అవరోధము కలుగును. కావున వారికి స్వర్గ భోగములు మాత్రము కలుగును కర్మమార్గమున బడినవారికి సంకల్పా పేక్షలు అధికము గా యుండును కానీ, కర్మ ఫలమపేక్షింపక కర్మయజ్ఞము చేసినవాడు తప్పక ముక్తి నొందును

అసంకల్ప నిర్ధం పురుషుషనంకల్పౌఽధితిష్ఠతి

బ్రాహ్మణస్య విశేషేణ కించాన్యదపిమే శృణు|| 17

నగుణబ్రహ్మోపాసనచే, సంకల్పనిర్ధుని(సత్యసంకల్పుడైన పురుషుని) అసంకల్పుడు = చిదాత్మ, రాజాభృత్యునివలె అధిష్ఠించి యుండును, అతనికి అనన్యాధి పత్యము లభించును అనగా ఈశ్వరాంతరుదగును నిర్గుణో పాసకుడైనవాని సంకల్పవిశేషముచే అనగా నిష్కామత్వము చే, అసంకల్పుడైన చిదాత్మ ఆవేశించి యుండును సగుణో పాసకునికంటె నిర్గుణో పాసకునిలో సత్యసంకల్పత్వాదికము అతిశయముగా ఆవిర్భవించునని, రాజా! నావలన నీవు తెలిసికొనుము,

సర్వజ్ఞ. ఖా - నిత్యకర్మలయిన యజ్ఞయాగాదికము లొనర్చునప్పుడు సంకల్పము చెప్పవలెను అయినను కర్మిష్టుడు ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో కర్మలాచరించినప్పుడు సంకల్ప సిద్ధుడగును. సంకల్పానంతరమే వాడు అనంకల్పుడగును బ్రహ్మోపాసకుడు నిత్యకర్మలాచరించినను, సంకల్పము చెప్పడు అందుచే, దేవ, పితృ, భూత, మనుష్య బ్రహ్మ యజ్ఞములను చేయునప్పుడు సంకల్పము చెప్పరాదు

అధ్యాపయేన్మహా దేతద్యశస్యం వాచోవికారాః కవయోవదన్తి

అస్మిన్ యోగేసర్వమిదం వ్రతిష్ఠితం యఏత ద్విదురమ్భాశ్చై

భవన్తి॥ 18

నీలకంఠ ఖా . అధ్యాత్మ ప్రతిపాదకమైన యీ యోగశాస్త్రమును, శిష్యులచే గ్రహింపజేయవలెను యశస్సుకొరకు బ్రహ్మప్రాప్తికి, ఇది చాలా అనుకూలమైనది ఈ యోగశాస్త్రము కంటె భిన్నమైన శాస్త్రము లన్నియు పరమాత్మ ప్రతిపాదనకు నూటిగా సాధనములుకావు పరంపరా సాధనములు మాత్రమే యగుచున్నవి అందుచే వానిని వాచో వికారములుగా కవులు చెప్పుచున్నారు (కావున మానవుడు ఈ యోగము నలవరచుకొని చరాచరమయినఈ ప్రపంచమంతయు సత్యన్వరూపమే యని తెలిసికొనినచో వాడు అమృతుడు = ముక్తుడు అగును.

నకర్మణా నుకృతేనైవరాజన్ నత్యంజయేజ్ఞాహు యాద్వాయజేద్వా

నైతేన బాలోఽమ్మత్కుమభ్యేతి రాజన్ రతించాసా నలభత్యంత

కాలే॥ 19

సర్వజ్ఞ భాష్యం .- రాజా! కర్మచే నత్యమైన బ్రహ్మవదార్థము ను బొందలేరు కర్మవలన అత్యంతత్వజ్ఞానము మాత్రమే కలుగును అందుచే ముక్తి కలుగదు వేషనము చేతనే ముక్తికలుగును, నుకృతరూపమైన కర్మచే ముక్తికలుగును బాలుడు అజ్ఞానియగుటచే దేహ విసర్జన రూపాస్త కాలమందు శుశ్రుతము నశించుటచే, నుభమేగాక

మోక్షానందమును కూడ పొందలేదు జ్ఞానియైన ప్రహ్లాదునివలె నిష్కాముడైన కారణమున నుకృతమునొంది జపహోమయాగము లాచరించినను, అమృతత్వమును పొందగలడు

తూష్టిమేక ఉపాసితచేష్టితమన్త సావిత

తథానస్తుతి నిందాభ్యాం ప్రీతిరోషా విసర్జయేత్ || 20

దైవధ్యానమూ చేయునపుడు ఒంటరిగా నుండవలెను మౌనముగా నుండవలెను అవికల్పమును అవ్యిశీయముగను బ్రహ్మమునుపానింపవలెను ధ్యానించవలెను కర్మోద్రియ జ్ఞానోద్రియముల నిగ్రహించినను మనస్సు చలించినచో, మనస్సులో తరువులున్నచో అతడు మిథ్యాచారియగును జ్ఞాని నివాస్తుకులకు రోషము చెందరాదు పొంగి పారాదు,

అత్రైవతద్వన్ క్షీత్రియ బ్రహ్మవికతి వశ్యతి

వేదేమచాను పూర్వ్యేణ ఏత ద్విస్వన్ బ్రవీమితే || 21

ఓ క్షీత్రియుడా! 1) ఆరోవదృష్టి 2) వ్యామిశ్రదృష్టి 3) అవవాద దృష్టి, యనెడి దృష్టిభేదములనే వేదములందును అనగా జ్ఞానమని అర్థము వేదములందలి భేదదృష్టిక్రమముగా క్షీణించినచో, తత్త్వజ్ఞానము చక్కగా కలిగినచో, ఈజన్మమందే మానవుడు బ్రహ్మమును పొందగలడు జీవుడు పరబ్రహ్మముతో తాదాత్మ్యమును పొందును మహాకాశ మటాకాశ న్యాయము ననుసరించి జీవుడు బ్రహ్మములో లీలమగును అజ్ఞానము నశించినతోడనే ఉపాధి విలయముచే జీవుడాత్మతో తాదాత్మ్యమును పొందును కర్మమార్గమున యున్నంతకాలము సకాముడగుటచే, పరబ్రహ్మమును పొందలేడు, కర్మమార్గమున యున్నను నిష్కాముడగుటచే జ్ఞాని బ్రహ్మ సాక్షాత్కారమును పొందగలడు

కర్మమార్గము అదృష్టార్థ, వినాశఫలము జ్ఞానమార్గ మనగా బ్రహ్మవిద్య దృష్టార్థము అనంత ఫలము విద్వాంసుడా! కావున కర్మకంటె బ్రహ్మ

విద్యయే శ్రేష్ఠమైనదని తెలిసికొని జ్ఞానము కొరకే ప్రయత్నించ వలె నని నీకు నేను చెప్పచున్నాను

బదప అధ్యాయము నమాప్తము

శ్రీ స న త్ప జ్ఞా తీ య ము

షష్ఠాధ్యాయము

యత్తచ్చుక్రం మహ్మజ్జోతి ర్దిప్యమానం మహద్యశః తద్వైద్యదేవ
 ఉపాసతే తస్మాత్సూర్యో విరాజతే యోగినస్తం ప్రవశ్యంతి
 భగవంతం సనాపనమ్॥

జ్ఞాతజ్ఞానమ్—తెలిసికొనబడినదియే జ్ఞానమేచంద్రాశ్రమైన మనస్సును సూర్యాంశమైనబుద్ధిని వికముచేసి ధ్యానమార్గమున తెలిసికొనబడిన పరమాత్మస్వరూపమే జ్ఞానము ఆ పరబ్రహ్మము శుక్రము ఆశుక్రమే పరిశుద్ధమై విశ్వోత్పత్తికి భిజషగుచున్నది అదియే పరంజ్యోతి అదియే తేజస్సు "శుక్రమసి, జ్యోతిర్గసి తేజోసి"—ఆ శుక్రమే వగలు రాత్రి అనురూపములతో నుండి విషురూపము లుగా అనగా విలక్షణమైన రూపము గల దై లోకమాత్రకు కారణమగుచున్నది, శుక్రమనగా పరమశుద్ధమైనది అదియే మహత్తు (విశ్వోత్పత్తికి మూలకారణము) అన్నింటినీ ప్రకాశింపజేయు మహాజ్యోతి, స్వయంప్రకాశమానము, అన్నింటికీ నుభ సాధనమగుటచే మహాయశస్సుగా మున్నది దేవత లంధరూ అపరమాత్మనే ఉపాసించుచున్నారు అపరమాత్మ వలననే సూర్యుడు ప్రకాశించుచున్నాడు. అట్టిపరమాత్మమే యోగులు సేవకల్ప నిర్వికల్ప సమాధులలో, విభిన్నరూపముల గాంచుచున్నారు పై సమాధులనే సంప్రజ్ఞాత ఆసంప్రజ్ఞాత సమాధులనికూడా చెప్పబడుచున్నవి పరమాత్మకు నానారూప కల్పములనెడి వికల్పము లు గావించుకొని,

సర్వైశ్వర్యవంతునిగా పరబ్రహ్మను గావించుట సవికల్పసమాధి అది యే సంప్రజ్ఞాత సమాధి నిర్వకల్ప సమాధిలో పరమాత్మపట్ల వికల్పములు లేవు అందు పరమాత్మను సనాతనునిగా, అఖండైకరనునిగా ఏకాకారునిగా గాంచెదరు అందుచే అది అసంప్రజ్ఞాత సమాధియగుచున్నది, ఇవి జ్ఞానులకును, యోగులకును సులభముగా పట్టుపడును

శుక్రాద్వైపిణ్యప్రభవతి బ్రహ్మశుచ్రేణ వర్తతే తచ్చుక్రం జ్యోతిషాం మధ్యేఽతత్తం తావనం యోగినస్తం ప్రపశ్యన్తి భగవంతం

సనాతనమ్॥ 2

శం థా, .- ఏమ్మట పరాత్పరుడును, హిరణ్యగర్భుడును ఆగు పరబ్రహ్మము నుండియే ఉత్పత్తిజరుగుచున్నదని నిరూపించుచున్నారు.

పూర్వోక్తమైన శుద్ధ బ్రహ్మమే శుక్రము అదియే పరము. దాని నుండి హిరణ్యగర్భుడను పేరు గలబ్రహ్మ ప్రభవించెను ఆహిరణ్యగర్భుడు విరాట్టు అనబడు పరమాత్మచే వృద్ధి పొందుచున్నాడు అట్టి పరబ్రహ్మము అదిత్యాది జ్యోతిస్సుల మధ్యనున్నను వానిచే ప్రకాశింపబడక కానే స్వయము గా ప్రకాశించుచున్నాడు

నీలకంఠ థా - ఇకచెప్పబోవు శ్లోకములన్నియు ఈశ్వర్యమునే వివరించుచున్నవి ఆనందమను పేరుగల శుక్రము నుండియే బ్రహ్మ పదార్థము ప్రభవించుచున్నది అదియే పరమజ్యేషమనియు, అవ్యాకృత మనియు పిలువ బడుచున్నది బ్రహ్మము "సత్" అయినను' చైతన్య ప్రతిబింబమును పొంది, జగత్ సృష్ట్యాది కార్యముల కావించుటకు సమర్థమగు చున్నది దాని నుండియే వృద్ధి పొందుచున్నది, శుక్రమైనబ్రహ్మపదార్థము, సూర్యాదిజ్యోతిస్సుల మధ్యనుండి ప్రకాశించుచున్నది.

యాదాదిత్యగకంఠేజో జగద్భాసయతేఽఖిలం యచ్ఛంద్రమసి యచ్ఛాన్సౌ తత్రేజోవిద్ధి మామకమ్॥ భీషాస్మాద్వాతః పవతే

భీషాదేతిసుర్యః భీషాస్మాదగ్నిశ్చేంద్రశ్చమృత్యుర్ణావతివంచమః॥

అపొఽభ అద్యస్సలి లన్యమధ్యే ఉభౌదేవౌశి క్రియాతేఽంతరిక్షే
 అతంద్రిత స్సవితుర్విపస్వా మ్మఖౌభిభర్తి పృథివీం దివంచ
 యోగినస్తం వ్రవశ్యంతి భగవంతం సనాతనమ్॥ 3

పరమాత్మ మొవట జలముల నృప్తించెను దానినుండి వంచభూత
 ములు నృప్తింపబడెను ఆ నలిలమధ్యభాగమున గల అంతరిక్షము
 నాశ్రయించి జీవుడు-ఈశ్వరుడు అను బరువురు దేవతలు గలరు
 వారిలో జీవునకు అజ్ఞానరూపమగు తంద్ర = నిద్ర గలదు ఈశ్వరు
 నకు మాత్రము అతంద్రలేమ జీవునకు "మాయ" యనెడు అచ్చాద
 న కలదు ఆ అచ్చాదనమే సృష్టికర్తయైన సవితకు చుట్టూ పరివే
 షముగనున్నది ఈశ్వరునకు మాయాఛాదనము లేదు కావున ఈశ్వ
 రుడు "విపన్వంతు" దాయెను వారువురిలో జీవుడు పృథివీరూప
 మయిన దేహమును ఈశ్వరుడు స్వాత్మరూపమయిన దివమును
 భరించియున్నారు అట్టి జీవేశ్వరుల ననుష్ఠిరూపమైన సనాతనుడగు
 భగవంతుని యోగులు చూచుచున్నారు

శం భా .- "ద్వానుపర్ణా నయుజా నబాయా నమానం వృక్షం పరి
 షన్వణాయతే తయోరన్యః విప్రులం స్వాద్యత్త్వ నశ్చన్నన్యోఽభి
 చాకసీతి॥" = రెండు పక్షులు చక్కని రెక్కలు గలవై ఒక వృక్షము
 నాశ్రయించి యున్నవి, ఒకదాని కొకటి మిత్రములైన పరస్పరాను
 రాగయుక్తము లైన కొగిలించుకొని యున్నవి కానివానిలో ఒకటి
 మధురముగా తోచు విప్రులమును = సంసారనుభము, ననుభవించు
 చున్నది మరొకటిమాత్రము సంసారనుభము ననుభవించక ధ్యానని
 మగ్నమైన బాగుగా ప్రకాశించు చున్నది రాజా! పై మంత్రార్థము
 నే జవుడు నీకు వివరించి చెప్పచున్నాను,

పరమాత్మ తొలుత వంచభూతాత్మకమయిన జలమును నృప్తిం

చెను, దానినుండి భూమి, అగ్ని, నీరు, గాలి, ఆకాశము అనెడి, వంచభూతాత్మకమయిన స్థూలదేహాదికము సృష్టించబడెను అవన్నియు జలాశయములే, ఆసలిలమే దేహాత్మరూపమయిన ప్రకృతి. దాని మధ్యభాగమే హృదయాకాశరూపమయిన అంతరిక్షము అందు జీవాత్మ పరమాత్మలు రెండును స్వయం ప్రకాశములై యున్నవి కేవల మంతరిక్షమందే యుండలేదు, జీవాత్మ, పరమాత్మరూపములగు ఆ పక్షులు ఆ వృక్షమున ఎదురెదురుగా నున్నవి తమ తిర్యగ్గమనముచే తూర్పుమున్నగు దిక్కులను అగ్నేయము మున్నగు ఉపదిశలను ఆవరించియున్నవి వానిలో ఒకటగు జీవాత్మ స్వాభావికమైనట్టియు, చిత్సదానందా ద్విత్వీయు అయిన బ్రహ్మాత్మతత్త్వమును సొందక దేహులులేనే అత్యగా భావించి భూత ఖౌతిక లక్షణములను కర్మఫలాను రూపమును, నుభయఃఖా త్మకమునకు, వృధివిని అనగా దేహాదికమును భరించియున్నది వానిలో రెండవదగు పరమాత్మ స్వయం ప్రకాశాత్మకమును, స్వాత్మరూపమును నగు దివమును భరించియున్నది నిజవారయ, పరమాత్మ తనమాయచే, తన ఆత్మను, ప్రాణాద్యనంత భేదము కలదానినిగా నొనర్చి దానిలో ప్రవేశించియున్నది అట్టి సనాతను డైన ఆభగవంతుని యోగులు మాత్రమే చూచుచున్నారు

ఉభౌచదేవౌ వృధి వీం దివంచ దిశక్యుక్రో భువనం బిభర్తి
 తస్మాద్దిశః నరీతశ్చ స్రవన్తి తస్మాత్సముద్రా విహితా
 మహాంతాః యోగినస్తం ప్రపద్యంతే భగవంతం ననాతనమ్॥ 4

ఈ సమస్తము బ్రహ్మము నుండియే ఉద్భవించి, అతని యందే లీనమగుచున్నది ఎట్లనగా, బ్రహ్మ ప్రకాశము నుండియే జీవుడు-ఈశ్వరుడుయను ఇద్దరు ప్రభవించుచున్నారు వారిలో కర్మశక్తి నాశ్రయించు భౌత్వాత్మయే జీవుడు బ్రహ్మాండమును భరించు విశ్వకర్తయే పరమాత్మ అతడే ఈశ్వరుడు వారు వృధివిని, దివమును దిశలను, అశ్రయించి యున్నారు ఈశ్వరునిచే భరింపబడు బ్రహ్మాండమే భువనముగా

వరిగణింపబడుచున్నది ఆ శుక్రని నుండియే దిశలు, సరిక్తులు = నదులు నముద్రములు వెలువడుచున్నవి "కామం నముద్రమావిశ" = అను శ్రుతిలో కామములే నముద్రములుగా పెక్కినబడినవి. ఇవన్నియును మరల ఆ బ్రహ్మము నందే లీనమగుచున్నవి, అట్టి సనాతనుడగు భగవంతుని యోగులు మాత్రమే చూచుచున్నారు.

చక్రేరధన్యత్విష్టస్తోఽద్రువ స్సావ్యయ కర్మణః
 శేతు మస్తం వహస్య శ్వాస్తం దివ్యమజరందివి
 యోగినస్తం ప్రపవ్యనే భగవంతం ననాతనమ్॥

5

పరమేశ్వరుడు ద్రువుడు జీవుని రూపము దాల్చినపుడు మాత్రము అద్రువుడే పరమేశ్వరుడు కర్మరహితుడైన జీవరూపమున యున్నప్పుడు మాత్రమే అవ్యయమైన కర్మలు గలిగి యుండును జీవాత్మగా యున్నప్పుడు దేహ రూపమును రథమున యుండును, అయిననూ పరమాత్మ శేతుమంతుడే = ప్రజ్ఞాపంతుడే జీవునకు మాత్రము అట్టి ప్రజ్ఞలేదు జీవాత్మ అయిన పరమాత్మను దేహరూపరథము యొక్క చక్రమందున్న ఇంద్రియాశ్వములు వహించుచుండును అయిననూ పరమాత్మ దివ్యుడే అనగా ఆ ప్రాకృతుడే = జరారహితుడే అట్టి పరమాత్మను ఆ అశ్వములు దివియందే వహించుచుండును ననాతనుడైన ఆ పరమాత్మను యోగులే చూచుచున్నారు

నీలకంఠ భా - ఇంకొక విషయమును ఇందుగలదు ఏమనగా "రథః స్యందన దేహయోః" అని విశ్వనిఘంటువు రథము = దేహము ఇచట రథమనగా దేహధారియైన జీవుడని లక్షణ యాచెప్పు వలసి యున్నది, జీవాత్మ అద్రువమే = వినాశము కలది అయిననూ దాని కర్మలు, కర్మఫలములు అవ్యయములు అనుభవించనిదే నశింపనివి అందుచే జీవుడు అవ్యయ కర్ముడాయెను అట్టి జీవుడు చక్రము నందు అనగా చక్రమువలె చరించు ప్రాకృత కర్మగా అణుండుటచే కర్మయందు కర్మాధీమడై యుండును అప్పుడు ఇంద్రియములనెడి అశ్వములు శరీరము

నెడి యార్షమును విషయములనెడి దేశమును చేర్చును అయినను జీవుడు కేతుమంతుడు అనగా వ్రజ్ఞావంతుడైనచో వానినా అశ్వములు పరమాత్మ చెంతకు చేర్చును దేహరథమునకు పూనిన ఇంద్రియాశ్వములు తననశమున నున్నచో, అవి ఆ జీవుని పరమాత్మ చెంతకు చేర్చును. అనగా జీవుడు పరమాత్మలో లీనమగుచున్నాడు ఇంద్రియాశ్వములు తన అడుపు తప్పినప్పుడు శరీరము నశించినను, శరీరకృతమైన కర్మమాత్రము క్షిణింపదు అందుచే జీవుడు శరీరాంతరముతో తక్షణమే బంధింపబడి యుండును. పరమాత్మ మాత్రము దివ్యుడైనవాడు అనగా అలోకికమైనవాడు "అహం వ్రత్యయ విషయము కంటె అనన్యమైనవాడు అనగా "నేను" అనెడి అహంకారము లేనివాడు అంతే కాదు పరమాత్మ అకలి దప్పులాలేనివాడు అజరుడు అనగా ఏవికారములు లేనివాడు అతడెప్పుడునూ దివియందే-హృదయాకాశమునందే యుండును అతనిని యోగులు మాత్రమే చూచుచున్నారు ఇచట "క" = జ్ఞానే అను ధాతువునకు "కున్" వ్రత్యయముచేర్చగా నెప్పడిన 'కేతుమంతుడు' అనుపదము ఏర్పడును

అ ణ్ . - ఉత్తానపాదుని కుమాదుడు ద్రువుడు జాల్యములోనే కరోరతపమాచరించి ద్రువమండల ముడు శాశ్వతముగా యున్నాడు చిరస్థాయి అయిన పుణ్యకర్మచే అవ్యయ కర్ముడాయెను అతని రథ చక్రమందు నర్వన్యావకములయిన వాయువులు అశ్వములవలె లగ్నములై యుండెను అతడు జరామరణ రహితుడై, నేటికిని దివియందు కలడు అతడు నిష్కామతపః కర్మచే పరబ్రహ్మకుణ్యుడై శాశ్వతుడుగా యున్నాడు ఈ విశేషమును గ్రహింపుము, నలిభమధ్యమున ఇద్దరు దేవులు కలరు కదా! వారిలో ఒకడు పరమాత్మ, ఇంకొకడు భోక్తాత్మకదా! భోక్తాత్మ వ్యర్థనరకములను చెందు శరీర రథమును చెంది యుండును, అతడు ఇంద్రియాధారముగా ద్రువుడై నిశ్చింతుడై

యుండును అతడూ ఆవిశ్రాంతమైన కర్మల నాచరించుటచే ఆవ్యయక ర్ముడై యుండ మ అతనికీర రధముల నమూహముల నమూహము నం దు ఇంద్రియములు నివసించియుండును జ్ఞానపూర్వకమగు తృప్తయే భోక్తాత్మకు చిహ్నము, అందుచేత అతడు శేతుమంతుడాయెను విషయ సంబంధముచే ఆకర్షణైన కారణమున భోగసంభృతుడై అతడు దివ్యుడాయెను, దివ్యకీరపమండుండుటచే, అతడజరుడాయెను స్వర్గమునందు ప్రాణులు ప్రకాశించుచు క్రిడింతురు కాన దివ్యులగుదురు అందుచే భోక్తాత్మకూడ ఒకప్పుడు దివ్యుడైయగును అట్టిభోక్తాత్మను ఇంద్రియాశ్వము లు వహించుచూ భోక్తగా జ్ఞాపకము చేయును కాని భోక్తాత్మమాత్రము కాశ్వతుడు కాదు

సర్వజ్ఞ భా - ఈశ్లోకమున పరమాత్మను సూర్యుడిగా చెప్పచున్నాడు కాల స్వరూపము లయిన చక్రములు సంవత్సరము లు అట్టిరథము న మండి జీవులకు కాలము ను తెలియజేయు జ్ఞానస్వరూపుడు సూర్యుడు, అతడు జీవులపై సదాకృపజూపువాడు కావున ద్రువుడు = నిత్యుడు సంతతగామియైన కారణయుని అతని గమనకర్మ ఆవ్యయము = అవిచ్ఛేదమయినది అతని రచచక్రమున బహువిధ తేజోమయములయిన ఏడు ఆశ్వములు లగ్నములై అతని సమీపమున యున్నవి శేతుమంతుడనగా జ్ఞానము కలవాడు అతడు నదాదివి యందే యుండును సూర్యుడే ఆత్మ.

నసాదృశ్యేతిష్ఠతిరూపమన్యః సచక్షిపావశ్యతి కశ్చిదేనమ్ |
 మనీషయా భేమనసాహ్వాదాచ | యవిసం విదురమ్ముతాస్తైభవఽఽఽ
 యోగినస్తం ప్రవద్యన్తే భగవంతం ననాతనమ్ || 6

పరమాత్మరూపమునకు సాదృశ్యమేలేదు. పరమాత్మను ఎప్పుడునూ కంటితో చూడలేదు, నిశ్చ యాత్మక బుద్ధితోడను సంకల్ప వికల్పాత్మకమయిన మనస్సుతోడను, యోకమయిన హృదయముతో మాత్రము చూడగలరు పరమాత్మ సెరిగిన వారు తప్పక అమృతులగుదురు. అట్టిపరమాత్మను యోగులు చూచుచున్నారు

ద్వాదశపూగాః సరితం పిబన్తే దేవరక్షితాం మధ్వీక్షిస్తశ్చతే
 తస్యాస్సంచరన్తిహ ఘోరమ యోగినస్తం ప్రవద్యన్తే
 భగవన్తం సనాతనమ్॥ 7

అవిద్యనరీతు(నది)వంటిది ప్రాణుల జీవనమే అందలిజలము లుజ్జానేం ద్రియములు,కర్మేంద్రియము మనోబుద్ధులు పండ్రెండు పూగములు (ప్రవాహములు) అనదిలో కలియును అదినూర్యాది దేవతలచే రక్షింపబడు ను లౌకిక విషయములు సంసారసౌఖ్యములు అనదీజలమందలి మధువుగా యున్నది, ప్రతిప్రాణియును, అనదీజలముల త్రాగుచు, అందలి మాధుర్యమును ఈక్షించుచు = గ్రోలుచు, ఘోరమయిన అ సంసారనది యందే మునుగుచూ, తేలుచూ, అందే సంచరించు చుండును ఇట్లు సంచరించువారు అజ్ఞానులు జ్ఞానులు మాత్రమిందు సంచరించుచున్ననూ, అత్యజ్ఞానమనెడి మధువునే గ్రోలెదరు, ఇట్లు ప్రతిప్రాణిని ప్రవర్తింపజేయు భగవంతుని యోగులు మాత్రమే పొందుచున్నారు.

సీలకంఠ భా .- రాజా! ఇంతే కాదు, పరమాత్మ నెరుగకున్నచో ప్రాణులకుసంసార పతనము తప్పదు జీవులకు పండ్రెండు పూగములు కలవు 1) చిత్రాది పూగము = దీనిచే జీవి తనచిత్తము న పరమాత్మ కంటె భిన్న విషయములనే చింతించుట 2) స్మరణాది పూగము - దీనిచే లౌకిక విషయములనే చింతించును 3) శ్రోత్రాది పూగము - ప్రాపంచిక విషయములనే వినుట 4) శ్రవణాది పూగము - లౌకిక విషయములను వినుట, చూచుట 5) వాగాది పూగము - లౌకిక విషయముల గూర్చి స్తుతించుట, 6) పచనాది పూగము - ప్రాపంచిక విషయములనే మాట్లాడుట 7) శబ్దాది పూగము - లౌకికధ్వనుల నా నందించుట 8) ఆకాశపూగము - సిరామయత్పము 9) ప్రాణాది పూగము - అన్నమయ ప్రాణాది షట్కృతము లందలి విషయాసక్తి

10 శ్వసనాదిపూగము - జీవి అశాశవాయువులనే పీల్చుట 11 సంస్కార పూగము - ప్రాపంచక సంస్కారములనే అవలంబించుట 12 శుక్కుతాది పూగము - పునర్జన్మాది నుకృతముల నాచరించుట - ఈ వండ్రెండ్రు పూగములలో జీవి అవిద్యానదిలో పడి మునుగుచు తేలుచు, జన్మపరంపరలపొందును. - ఈ ఇంద్రియములకు శక్తుల నొనగు అధిదేవతలయిన సూర్యాది దేవతల అనుగ్రహము పొందుచు, ఆయా విషయముల వినుట, చూచుట మున్నగు సంస్కారముల నాచరించుచు, అవిద్యానదియందలి జలమనెడి జీవమును గ్రోలుచుండును పుత్రపశ్వాదికము ఆ అవిద్యానదియందలి మధురరసము, అదియే తత్ఫలము అట్టి ఫలమును ఈక్షించుచు జీవులెల్లరు ఆ మధురఫలమును పొందు కౌరికతో, అనేక జన్మలకు చెందిన ఊర్వ్య అధోమార్గములందు మరల మరల వ్రేపర్తింపరాదు అనేక జన్మలలో బొందు, భార్యాపుత్ర పశ్వాది సంబంధమే సంసారము, అది మహాభయంకరమై శుక్రాఖ్యమయిన అదిష్టాన్నమందు భానమై యుండును అదిష్టానదేవతయై జీవులచే సంసారచక్ర భ్రమణమును జేయించు నా పరమేశ్వరుని యోగులుమాత్రమే దర్శించుచున్నారు

తదర్థమాశం పిబతి నంచిన్త్యభ్రమరోమదు

ఈశానస్వర్వభూతేషు హవిర్భూత మకల్పయత్

యోగినస్తం ప్రపశ్యన్తి భగవంతం ననాతనమ్ ॥

8

భ్రమరము పదునైదు రోజులు కూడబెట్టిన మధువును మిగిలిన పదునైదు దినము లలో త్రాగును. అట్లే ప్రతి జీవియును పూర్వజన్మలలో కూడబెట్టిన కర్మలయొక్క ఫలములను తర్వాతి జన్మలలో అనుభవించును, పరమేశ్వరుడు సకల ప్రాణులందునుగల వారివారి ప్రాణాగ్ని హైత్రములకు తగినట్లు వారి వారి కర్మలననుసరించి, హవిర్భూతమును అనగా అన్నాధికములకు కల్పించియండెను అట్టి పరమాత్మను యోగులు మాత్రమే చూచుచున్నారు

శం ణా - ప్రభువాశీలుడగుటచే సంసారియైన జీవుడు ప్రభువరముగా పేర్కొనబడుచున్నాడు తుమ్మొదపలెనే జీవుడు కూడ షార్వజన్మలలో కూడబెట్టిన కర్మఫలమును మరొకజన్మలో అనుభవించుచున్నాడు. అది నిశ్చయము బహికమయిన కర్మలనుండి ఫలనిద్ది కర్మానంతరమే జరుగును మరీ కర్మ నశించును గదా! ఆముష్మికమయిన ఫలమునుండి ఫలనిద్ది ఎట్లు జరుగును? అని శంకింతురేమో! కేవల కర్మమందియే ఫలనిద్ది జరుగునపుడు మీరు శంకించిన దోషము సంభవించును నిజమే కానీ కర్మఫలమయిన పునర్జన్మను, అన్నాదికమును కర్మానుసారము గా పరమేశ్వరుడైనగుచున్నాడు కాన మీరు భావించిన దోషము వాటిల్లదు, పరమేశ్వరుడు కర్మానుసారముగా సకల ప్రాణులందును, వారి ప్రాణాగ్ని హోత్రమునకు, ఇతరమయిన అగ్ని హోత్రమునకు హవిర్భూతమయిన అన్నాదికమును కల్పించెను ననాకనుడయిన ఇట్టి పరమేశ్వరుని యోగులు మాత్రమే చూచుచున్నారు

అ ణా - ఇంతేకాదు, "బ్రాహ్మం ణామం రమతే" అను ఉత్పత్తి ననుసరించి జీవాత్మ దశలో ప్రతి ప్రాణి దోషమున ప్రవేషించి అయా కర్మ ఫలముల ననుసరించి, అనందించునట్టి క్షేత్రజ్ఞుడే ఇటప్రభువర వదముచే చెప్పబడుచున్నాడు మధువు = తేనెవలె మధురముగా తోచు విషయ రసజాతము అర్థమాసమనగా పడునయిదు సంఖ్యకలది పృథ్వీతత్త్వమున శబ్ద స్పర్శ, రూప రస గంధములు బదు జలతత్త్వమున శబ్ద స్పర్శ, రూప రసములు నాలుగు, అగ్ని తత్త్వమున శబ్ద స్పర్శ రూపములు మూడు, వాయుతత్త్వమున, శబ్ద స్పర్శలు రెండు అకాశతత్త్వమున, శబ్దము ఒకటి మొత్తము పదునైదు-దీనినే క్షేత్రజ్ఞుడు గ్రోలుచున్నాడు ఆ క్షేత్రజ్ఞుడే ప్రభువయిన ఈశానుడు అతడు సకల చేతనము లందును లౌక సకల శరీరములందును, ఇంద్రియము లనెడి హవిస్సును కల్పించి ఎల్లప్పుడూ జగత్తునే హవిర్భూతముగా (జగద్రూపమగు అగ్నిగా) కల్పించెను అట్టి పరమాత్మయైన భగవంతుని యోగులు మాత్రమే చూచుచున్నారు

హిరణ్యవర్ణమశ్వత్థ మభిపద్యహ్య పక్షికాః
 తేభ్రత్ర పక్షిణోభూత్వా ప్రపతన్తి యథాదిశమ్
 యోగినస్తం ప్రపశ్యన్తే భగవన్తం సనాతనమ్ ॥

9

అశ్వత్థవృక్షము జీవరూపము, దానికి గల వర్ణములు = ఆకులు, వేదములు, ఆ యాకులు హితమైనవి రమణీయమైనవి, కావున హిరణ్యము లాయెను ఆ వృక్షము నాశ్రయించి రెండు రకములయిన పక్షులు గలవు వానిలో కొన్ని అపక్షకములు = రక్కలు లేనివి కొన్ని సపక్షకములు = రక్కలు గలవి సపక్షకములైన పక్షులే జ్ఞానులు అవి ఉత్తమలోకము గల దిక్కునకు ఎగురుచున్నవి అపక్షకములయిన పక్షులే అజ్ఞానులు అవి జన్మ పరంపర నొందుటకై భూమ్మాది లోకములు గల దిక్కులను చేరుచున్నవి

శం.భా - "చందాం నియస్యపర్ణాని" = జీవరూపమైన అశ్వత్థ వృక్షమునకు వేదములే పర్ణములు అయాకులు హితమైనవిగా రమణీయముగా నున్నవి ఆ వృక్షము నధిరోహించి రెండు రకములైన పక్షులున్నవి అవి వేద సంబంధముగల బ్రాహ్మణాది దేహముల పొంది యున్నవి వానిలో కొన్నింటికి రక్కలున్నవి కొన్నింటికి రక్కలు లేవు "యేవై విద్వాంసస్తే పక్షిణో-యే అవిద్వాంసస్తే అపక్షికాః॥" జ్ఞానము గలవి సపక్షకములు, జ్ఞానము లేనివి అపక్షకములు అవియే మధువును గ్రోలుచూ వరిభ్రమించుచున్నవి జ్ఞానులైనన పక్షులు ముక్తిని పొందుచున్నవి అవి మాత్రమే (వారు మాత్రమే) సనాతనుడైన భగవంతుని పొందుచున్నారు ఆజ్ఞానులైన పక్షులకు ముక్తి లేదు,

పూర్ణాత్పూర్ణామ్యద్ధరన్తి పూర్ణాత్ పూర్ణాని చక్రిరే
 హరన్తి పూర్ణాత్ పూర్ణాని పూర్ణమేవా వశిష్యతే
 యోగినస్తం ప్రపశ్యన్తి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥

10

పూర్ణమైన పరబ్రహ్మమునుండి జీవుడు, ఈశ్వరుడు అను ఇద్దరు

పట్టినపబడిరి జీవుడు ప్రకృతి రూపుడు ఈశ్వరుడు బగదధిష్ఠానము
 విరిరువుడు పూర్ణముగా వుండి వెలువడి దానియంశలుగా యుండిరి
 కావున పూర్ణులయిరి పూర్ణమైన పరమాత్మనుండియే ప్రాణాదులు
 తయారు చేయబడినవి కాన ప్రాణాదులును పూర్ణమే పూర్ణమైన
 పరబ్రహ్మము వల్లనే, పూర్ణము లైన జీవేశ్వరులును, ప్రాణాదులును
 ప్రళయమున ఉపసంహరింపబడుచున్నవి అపుడు పూర్ణమైన పర
 బ్రహ్మమే మిగులును అట్టి పూర్ణాత్మను యోగులు చూచుచున్నారు

పూర్ణమది: పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణముదచ్యతే
 పూర్ణస్యపూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవా వశిష్యతే ||

అదః = జగత్కారణమగు పరబ్రహ్మము, పూర్ణం = పూర్ణమనబడును
 ఇదు = నీవు ఆను అర్థము నొనగు "త్వం" అను పదముచే నిర్దేశింప
 బడు ప్రత్యగాత్మ స్వరూపము కూడ, పూర్ణం = పూర్ణమే ప్రత్యక్ +
 ఆత్మ = ప్రత్యగాత్మ, అనగా నది నుండి వెలువడిన ప్రవాహమూ వలె
 న్యస్వభావమై జీవరూపమున వెలువడిన వస్తువు పరమాత్మ తన
 మూడు పాదములతో ఉద్భవము నధిష్ఠించి, నాల్గవ పాదమును ప్రకృతి
 రూపమున బ్రహ్మాండమును ప్రతిష్ఠించెను అదియే ప్రత్యగాత్మ,
 "త్రిపాదూర్ధ్వముదైత్పురుషః పాదోఽస్యేహదృవాత్పునః" = శ్రుతి దీనికి
 ప్రమాణం తత్ + త్వం = అను పదార్థములు పూర్ణములెట్లగును అను
 శంకకు సమాధానము .- అవిచ్ఛిన్నమై, అఖండమైన, పూర్ణమైన
 పరబ్రహ్మమే, జీవుడు, ఈశ్వరుడు, అను రూపములతో రెండుగా
 వెలువడెను అందుచే అవి రెండునూ పూర్ణములే తత్ + త్వం అనెడి
 అత్యుత్ సున్నట్టియు పూర్ణుడగు పరబ్రహ్మము యొక్క, పూర్ణరూప
 మును స్వీకరించి, తత్ + త్వం = తత్త్వం అనెడి రెండు పదార్థముల
 యొక్క శోధనము గావించబడెను అదియే పూర్ణమైయున్నది కావున
 పూర్ణమేవా వశిష్యతే

తస్మాద్వైవాయు రాయాశస్తస్మింప్రయతస్పదా :

తస్మాద్గ్నిశ్చ సోమశ్చ తస్మిం చ ప్రాణ అతతః ॥ 11

ఆ పరమాత్మ నుండియే వాయువు అగ్ని సోమ డును ఉద్భవిల్లినవి. వానిమంది ప్రాణులకు ప్రాణములు, దేహింద్రి యాదులు లభించినవి మహాప్రళయము న ప్రాణాదులు వాయుర్వగ్ని సోమలందు లీనమగును వారు పరమాత్మ యందు లీనమగుదురను విషయమును యోగులు తెలిసుకొందురు

సర్వమేవ తతోవిద్యాత్ తత్తత్వక్తుం నశక్నుమః

యోగినస్తం ప్రపద్యన్తే భగవంతం ననాతనమ్ ॥ 12

నీలకంఠ ణా + అగ్నివిశ్రణాప్యము -

"యదితివాయేతస్యమహాజోభూతన్యనామ భవతి" = మహాభూతమైన పరమాత్మకు "తత్" అను నామము కలదు ఆ పరమాత్మ నుండియే ఈ సమస్తమూ బహిర్గతమైనదని తెలుసుకొనవలయును ఆ పరమాత్మయు వాచామగోచరుడు అతని మహిమ కార్యానుమేయమే కానీ ఇట్టదని తెలిసికొనలేము

ఆపానంగిరతిప్రాణః ప్రాణం గిరతి చంద్రమాః

ఆదిత్యోగిరతే చంద్ర మాదిత్యం గిరతే పరః

యోగినస్తం ప్రపద్యన్తే భగవంతం ననాతనమ్ ॥ 13

శం ణా .- కావున రాజా! అత్యుదర్శనోపాయమైన యోగమును గూర్చి చెప్పెదను వినుము, మనస్సునకు చంద్రుడు అధిదైవతమగుటచే మనస్సు చంద్రమ శబ్దముచే చెప్పబడుతున్నది బుద్ధికి సూర్యుడు అధిదైవత మగుటచే ఆదిత్య శబ్దముచే బుద్ధి చెప్పబడుతున్నది సమాధి వేళలో ఆపానవాయువు ప్రాణవాయువులో లీనమగును ప్రాణము చంద్రుని యందు = మనస్సునందు లీనమగును చంద్రరూపమైన మనస్సు ఆదిత్యరూపమైన బుద్ధిలో లీనమగును బుద్ధి పరమాత్మలో లీనమగును

అందుచే సమాధ్యపస్థలో యున్నయోగి స్వాభావికమైన చిత్పదా సందా
ద్విలీయమైన బ్రహ్మమై యుండును అదియే యోగము, ఇందిలి
"గి త" యను పదమునకు లీసమగుట అని యర్థము

ఏకపాదం నోకపతి సలితాద్ధం వ ఉచ్చరన్

తంచేత్సం తత మూర్ధ్వాయన, మృత్యుర్నామ్మృతం భవేత్

యోగినస్తం ప్రపద్యన్తే భగవంతం సనాతనమ్ ॥ 14

పరమాత్మకు గల నాలుగు పాదములలో మూడు పాదములు మీదుగా
(ఊర్ధ్వముగా) వ్యాపించియుండును అది యోగులకే గోచరము నాల్గవ
పాదము క్రిందికి వ్యాపించియుండును అదియే జీవుడను నామమున
విఖ్యాతమైయున్నది అది పరమాత్మ ప్రభావముచే సలిలరూప సంసా
రము కంటె వెలువలినే అంతటను అవరించి ఊర్ధ్వముగా సంచరించును
దానిని పరమాత్మ ఉపసంహరింపడు అతడు తన మాయచే నకల శరీర
జీవులందును సంచరింపజేయును కావున ఆ పాదము సంతతమగు
చున్నది పరమాత్మ ఆ జీవాఖ్య పాదమున ఊర్ధ్వముగానున్న మూడు
పాదముల చెంతకు చేర్చుటకు జీవుడే యుండడు అందుచే ఆ జీవునకు
చెందిన మృత్యువును ఆమృతమును అనగా మోక్షములను ప్రదర్శించు
టకే పరమాత్మ అజీవాఖ్య పాదము ను ఉపసంహరింపడు పరమాత్మకు
జీవాత్మరూపమైన పాదమొకటియును, చిత్సదానందాద్వితీయమగు పాద
ములు మూడున్ను కలవు ఇట్టి రూపమును యోగులు మాత్రమే చూచు
చున్నారు

సీల భాష్యము - 'యత్సాక్షాదపరోక్షాత్' అను సూక్తి ప్రకారము పర
బ్రహ్మానిత్యమును, అపరోక్షముగను వున్నది అపరోక్షమైన పరబ్రహ్మ
మును చూచుటకు యోగమే? చెప్పెదను వినుము పరమాత్మ హంస
వంటి హంస, హంసకు వలె జీవాత్మకూ శరీరము కలదు పరమాత్మ
యైన హంస (జీవాత్మ రూపమున) శరీర వృక్షము నధిష్ఠించిననూ,

శరీరముతో సంబంధము కాదు ఎందుకనగా, "సోఽయమాత్మాచతు
 ప్పాత్" - పరమాత్మకు నాలుగు పాదములు కలవు 1. జాగ్రత్ 2 స్వప్న
 3) సుషుప్తి 4 తురీయావస్థలు కలవు ఆ నాల్గింటిలో ఒకటగు తురీ
 యపాదమును కానరానియందు జీవ రూపమున పరమాత్మ అపరోక్షమై
 ననూ, తురీయపాద రూపమున పరోక్షమగుటచే దానిని శాంచుటకు
 యోగము అవసరమేకదా !

అంతేకాదు పరమాత్మ (హంస) నిర్విశేషమును అతి గంభీ
 రమగు నలిలము కంటె (జలయాప ప్రకృతి కంటె) ఉత్ + చరన్ =
 ఉచ్చరన్ = మిరుగనే, చరన్ = పాదత్రయముతో సంచరించుచున్నాడు
 ఆ మూడు పాదములు విశ్వ, తైజస ప్రాణి నామ భేదములతో ఒప్పు
 చున్నవి పై వాని కంటె విలక్షణమైనదే తురీయపాదము "శివమద్యై
 తం చతుర్థం మన్యంతే న ఆత్మా సఽక్షయః" తెలిసికొనదగినదై యున్నది
 విశ్వ తైజస ప్రాణి లనెడి పాదములున్ను చైతన్యమగు బ్రహ్మ పదా
 ర్థమయొక్క అనుబంధము లేనిదే, తమ కార్యముల నాచరించుటకు
 సమర్థములు కావు అట్టి చైతన్యని, పరోక్షమగుటచే, చూచుటకు
 యోగమవసరము

అంతే కాదు లోకమున కానవచ్చు మృత్యువు, అమృతము
 రెండున్నూ జ్ఞాన కృతములే ఆ రెండును జ్ఞానము కలిగినతోడనే, కాల
 త్రయమందుండ నేరవు ఆలోచింపగా జీవరూపాంశమైన బ్రహ్మము
 నిత్యావరోక్షము

అయిననూ ఉపాధి విశిష్టమైన రూపముతో పరోక్షమే అంత
 కంటె నికృష్టరూపముతో అనగా జీవరూపముతో మాత్రము పరోక్షము
 కాదు అపరోక్షమే యగును అందువల్ల జీవరూపమున అపరోక్షమును
 చైతన్య రూపమున, పరోక్షమునగు పరమాత్మ దర్శనమునకై యోగ
 మవసరము

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోస్తరాత్క లింగస్యయోగేన నయాతి నిత్యమ్ |
 తమీశమివ్యమనుకల్పమాద్యం పశ్యంతి మూఢా నవిరాజమానమ్ |
 యోగినస్తం ప్రపద్యన్తే భగవంతం ననాతనమ్ || 15

పరమాత్మయే పూర్ణపురుషుడు అతడే సకలవస్తువు లందును అంతరాత్మగా గలడు అతడు అంగుష్ఠమాత్రుడు అనగా అంగుష్ఠమాత్రమగు హృత్కుండ రీకమున యుండునాడు ఆ పరమాత్మ లింగ శరీర సంబంధముచే, జీవాత్మయై నిత్యము ఇహపర లోకముల బొందు చున్నాడు సకలమును శాసించుటచే ఈశానుడగుమన్నాడు అతడే అందరిచే స్తుతింపబడు చున్నాడు వ్రత్యక్ చైతన్యమై ప్రకాశించు ఆ ప ర మా త్మ ను యో గు లు తప్ప మూర్ఖులు చూడలేరు (లింగ శరీరము = పంచప్రాణములు పంచ కర్మేంద్రియములు పంచ జ్ఞానేంద్రియములు, మనోబుద్ధులే లింగ శరీరము)

అసాధనావాపి ననాధనావా | సమానమేత ద్దృశ్యతే మానుషీషు
 సమానమేత దమృతస్యేతరస్య | ము క్తాస్త్రతమధ్య ఉత్సంసమావుః
 యోగినస్తం ప్రపద్యన్తే భగవంతం ననాతనమ్ || 16

జీవులలో కొందరు శమాది పాధన సంపత్తి కలిగియుండురు కొందరు అసాధనులు అయినను బ్రహ్మపదార్థము నందరు మానవు లందును సమానముగనే చూడబడుచున్నది ఈశానవచ్చు సంసారము శాన రాని మోక్షము అను రెండు, ముక్తులందును, ముక్తులు శాని వారి యందును, సమానముగనే యుండును వారిలో ముక్తులు మాత్రమే పూర్ణానందమైన పరమాత్మను పొందుచున్నారు మధ్యః = బ్రహ్మరహస్యము యొక్క, ఉత్సం = ఉత్కర్షణు పరాకాష్ఠను = పూర్ణానంద మైన పరబ్రహ్మమును పొందుచున్నారు

ఉభోలోకౌ విద్యయావ్యాప్యయాతి | తథాహుతం చాహుతమగ్ని హోత్రం
 మాతే బ్రాహ్మీ లఘుతా మాదధీతః | ప్రజ్ఞాసంస్యాన్నామధీరా లభన్తే
 యోగినస్తం ప్రపద్యన్తే భగవంతం ననాతనమ్ || 17

అహవరలోకముల వ్యాపించి యున్న పరమాత్మను, యోగులును జ్ఞానులును, జ్ఞానము చే పొందుచున్నారు. అందుచే వారు పొందు అగ్ని హోత్రము హుతము కాకున్నను, ఆత్మజ్ఞానముచే అహుతమే యగుచున్నది జీవుడు జ్ఞానియైన కారణమున బ్రహ్మవిద్యనీకు లఘుత్వమును = మర్త్యభావము చేకూర్చుడు జ్ఞానులు ధీరులు కావున ప్రజ్ఞాహులను నామమును పొందుచున్నారు

నీల.భా - అంతేకాదు బ్రహ్మప్రాప్తి జరిగినచో, సర్వఫలా వ్యాప్తి యు కృత కృత్యతయు చేకూరును, ఎట్లనగా మనో బుద్ధి చిత్తాహంకారములనెడ ఆంతః కరణ వృత్తి బ్రహ్మకార మైనచో, అదియే బ్రహ్మవిద్యయనబడును అట్టి విద్యలభించిన వాడే మానవుడు "అహమే వేదంనర్వోఽస్మి" = నేనే ఈ సమస్తము - అను జ్ఞానము కలుగును అదియే సర్వాత్మ్యా కారణమైన అంతఃకరణ వృత్తి ఆ అంతఃకరణ వృత్తిచే మానవుడు అత్మలోకము, అనాత్మలోకములనెడి రెంటినీ వ్యాపించియున్న పరమాత్మను చక్కగా తెలుసుకొని, స్పష్టముగా ప్రకాశింప చేయును పైనపేర్కొనినట్లు మానవుడు తనమనో బుద్ధిచిత్తములను, పరమాత్మయందే లగ్నమొనర్చినేని వాని అహంకానము నశించును అప్పుడే వాని యంతఃకరణమూ బ్రహ్మకారమగును, అప్పుడే వాడు విదానంతుడగును పరికింపగా ప్రాచల్ల కర్మావస్థల దేహుడైన మానవుడు అజ్ఞాన దశలో అనాత్మలోకమును, జ్ఞానదశలో అత్మలోకమును పొందుచున్నాడు

మానవుడు విద్వాంసుడై ఉభయలోకములందును సంచరించు నప్పుడు వాని అగ్నిహోత్రము అహుతమైనను హుతమే యగును (వాడు యజ్ఞయోగాదుల నాచరించినను, ఆచరింపకున్నను, జ్ఞానాగ్నిలో వాని ప్రాచల్ల కర్మహుతమై నశించును "జ్ఞానాగ్ని దగ్ధనర్వ కర్మాణి" - గీత "అహంమహానస్మి" = నేను మహత్తును = బ్రహ్మమును అగు

చున్నాను అను నిబ్రాహ్మివాక్కు లఘుత్వమును అనగా నీవత్వము పొందకుండుగాక! "అహందాసాస్మి" నేను దాసుడనగుచున్నానను నీవ వాక్కునుచ్చరించరాదు ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ బ్రహ్మవిద్ బ్రహ్మైవభవతి పరబ్రహ్మకున్ను బ్రహ్మవేత్తకున్ను "ప్రజ్ఞానం" అను పేరుకలదు

ఏవంరూపోమహానాత్మ సపావకం పురుషోగిరన్ యోవైతం
పురుషోవేద తస్మిహర్థో నరీవ్యతే యోగినస్తం ప్రపద్యన్తే

భగవంతం సనాకనమ్॥ 18

ప్రజ్ఞాన పురుషుడైన జ్ఞానియే మహాత్ముడైన పురుషుడు. అతడే అగ్ని ని తనలో ఉపసంహరించుకొనును. అపురుషుడే పరమాత్మ అతడే జీవులలో వున్న జీవాత్మ. జీవాత్మ పరమాత్మలు తానేయని ఎరిగిన జ్ఞానిలో గల ఆత్మచైతన్యమెన్నడును నశింపదు అట్టి ఆత్మచైతన్యమే పరమాత్మయని యోగులు మాత్రమే తెలిసికొనుచున్నారు (నరీవ్యతే = నశింపదు)

యస్సహస్తం సహస్రాణాం పఞ్చన్ సంతత్య సంతపేత్ మధ్యమే
మధ్య ఆగచ్ఛేదపి చేత్యాన్యనేజవః యోగినస్తం ప్రపద్యన్తేభగ

వస్తం సనాతనమ్॥ 19

పరమాత్మతా నొక్కడే అయినను కోట్లకొలది జీవరాసులను నృష్టించి వానిని తనవిగా చేసుకొనుచున్నాడు వానిలో తానుచేరుచున్నాడు వారిని తరింప చేసినను తాను తాపమును చెందదు మధ్య మధ్యను వచ్చి వానిలో తాను చేరినను మరల మరల స్వస్థానములు చేరుచుండును అయినను వానికి నాశము లేదు అపరమాత్మ మనో జవుడు కావున అట్లు చేయుచున్నాడు అతడే గరుడరూప ప్రకృతియని, అతని మహాత్వమును యోగులు మాత్రమే పొందుచున్నారు.

శం భా :- పరమాత్మ ఒకడే అయినను, పదిలక్షల నవక్షములను అనగా అనంత కోటి జీవరాసులను నృష్టించి, వానిని తనవక్షములుగా

అనగా నన్నిహితులు గా చేసి వానిలో చేరుచున్నాడు అజీవరాసులు
ఎంత దూరమున యున్నను వానిలోతాను చేరుచున్నాడు పరమాత్మ
కు దూరమనునిది లేదు కోటి కల్పముల కాలమైనను విరాట్పురు
షుడు నశింపడు జీవులు మాత్రము నశింతురు.

నదర్శనేన్విష్టతిరూపమన్యః పశ్యంతి చై నంనువిశుద్ధ సత్త్వాః

హతో మనీషీ మనసాన తప్యతే ఏ ప్రప్రణేయు రమ్పితాస్తే

భవన్తి॥ 20

పరమాత్మ స్వరూపము చూపుల కందరు పరమ వచిత్రాంతః కరణు
లైన విశుద్ధసత్తులే ఆ రూపమును చూడగలరు, ఆ రూపమును చూచి
నవారే హితులును, మనీషులును అగుకున్నారు వారు మనస్సుతో
నైనను పరితాపము చెందరు అట్టి వారే నిజముగా నన్నామిలై ఆమ్మ
తులగుచున్నారు వారే పరమాత్మను చూచుచున్నారు

గృహ్లాంతి సర్వా ఇవగహ్వరాణిః స్వశిక్షయాస్మీన వృత్తేనమర్తాః

తేషు వ్రముహ్యంతి జనావిమూఢాః యోగినస్తం ప్రవద్యన్తే

భగవన్తం సనాతనమ్॥ 21

భగవత్తత్త్వము తెలియని వారే విమూఢులు వారే మరణ
శిలులైనమ్మత్కులు వారు గురువుల చెంతజేరి, చక్కని శిక్షణను
పొందునను తమ సహజ ప్రవృత్తిని విడిచేక మోహము పొందు
చున్నారు అట్టి వారు పరమాత్మను దర్శించుటకు ప్రయత్నించినను,
ఇంద్రియ సర్పములు కర్ణము మున్నగు ఇంద్రియము లనెడి గుహల
(వుట్టలనుండి) బైటచు వచ్చి, వారిని గ్రహించి పీడించుచున్నవి
అందుచే వారు (నరులు) ముగ్ధులై భయంకర సంసారమున పడుచు,
మొనుగుచు తమ జీవిత మార్గమును మోహముతో నింపుచూ, ముక్తులు
కాలేషు జ్ఞానులైన యోగులు మాత్రము, ఇంద్రియ వశులు గాక, పర
మాత్మను గాంచి తరించుచున్నారు.

౧౦ భా - విషయ విషయముల గ్రోలిన జనులు (జీవులు) తెలివి

తప్పిన కారణమున, లౌకిక విషయముల నేమాత్రము ఎరుగకున్నారు ఇంద్రియ సర్పము లొసగిన, ఇంద్రియ భోగము లన్నియు విషతుల్యములే అందుచేతనే అని మోహ హేతువులై, జీవులను చంపుచున్నవి సంసార రూపమగు భవము (సంసారము) ఇంద్రియములచేతను, విషయ వాసనల చేతనే ప్రాప్తమగు చున్నది అందు వలనవారియందు విరక్తి పొందవలెను

నిలకంఠ భా - వంచ కులతోటి సహవాసము నష్టదాయకము అంతే కాదు నన్నానమును స్వీకరించియు మానవులు వంచకుల సంగతిని వీడవలెను మరణ శిలు రైన మర్త్యులు ఎల్లప్పుడు లౌకికులే వారు తమ సహజ ప్రవృత్తిచే మద్య, మాంస మగువ సేవారులనెది గవ్యారము లను అనగా పాముల నాశ్రయించుచున్నారు పాపాత్ములు, వారుచేసిన పాప కృత్యములను కాసరానీయక, సర్పములు పరులను కాటుపీసి బిలములో దాగునట్లు, యుంటున్నారు అందుచే వారింత గురువుల శిక్ష బను పొందినను విషయము లలో ము నిగి మూఢులగుచున్నారు,

నాహంసదాఽనత్కృతస్యాం నమ్మృత్యుః | నచామ్మృత్యురమృతం మే
కుతస్యాత్ | సత్యాన్యతే సత్యసమాన బంధే సతకృయోని
రనతశ్చైక ఏవ | యోగినస్తం ప్రపద్యస్తే భగవస్తం నవాతనమ్ || 22

"నేనే పరబ్రహ్మము" అనుజ్ఞానము పొందినవాడే సత్కృతుడు వానికి మృత్యువులేదు పరమాత్మ తత్త్వమెరుగని వాడే అసత్కృతుడు వానికితప్పక మృత్యువుకలదు మృత్యువు కలవారికి అమృతమనలేలేదు కాన వానికి అమృత ప్రసక్తి యుండనేరదు, సత్యము "సత్" అనబడును అన్యతము అసత్యనబడును వరికింపగా సత్యాన్యతములు రెండున్ను, సత్యమైన పరమాత్మతో సమానబంధము కలవని తెలియుచున్నది, "సత్" అనగా కాశ్యతమైన బ్రహ్మపదార్థము, దానియొక్క యోనియే మహాద్రుహ్మమైన ప్రకృతి, అట్టి ప్రకృతియే "సత్" అయిన పరబ్రహ్మమునకు జీవరూపమును దాల్చుటలో, "యోని" అనగా కారణ

మగుడున్నది అనత్తనిగా అశాశ్వతమైన ప్రపంచము. దానికిని, అస
లైన ప్రపంచమేర్పడుటకున్ను, పరమాత్మయొక్క మహాద్రుహ్యతయిన
ప్రకృతియే కారణము ప్రకృతి పరమాత్మయొక్క వికృతి కావున
నదనత్తుల రెంటిని ఏకమైన పరబ్రహ్మమే మూలకారణమని యోగులు
తెలుసుకొనుచున్నారు

దుర్లభార్థప్రకాశక భాష్యము - ఈ శ్లోకమందలి "అహం" శబ్దముచే
క్షేత్రజ్ఞరూపమైన పరమాత్మ చెప్పబడుచున్నాడు అ పరమాత్మ సదా
ఉదాసీన రూపుడగుటచే, బాహ్యభోగాదులచే, సత్కృతుడు కాలేడు
వుష్కరవలాశమనగా తామరాకు, దానిపై బడిన నీరు, దానిపైనుండి
యు, దాని కంటకయే యుండును అటులనే పరమాత్మ జీవులలో
వున్నను అతనికి జీవులకుగల బాహ్యభోగాదులచే సంబంధము లేదు
కావున నిర్లిప్తయైయుండును అందుచేత పరమాత్మకు సంసారరూప
మృత్యువు లేదు అమృత్యువైన జన్మయును లేదు పరమాత్మ సర్వా
తితుడు అందరికీ మోక్షమొసగును కావున అతనికి అమృతముతో
సంబంధమెట్లుండును? నత్యాస్పృతములు, మోక్షబంధములు, అ
యోగికి లేవు, నత్యమైన పరబ్రహ్మయే యోకాశ్రయము వానికి నత్య
మైన పరబ్రహ్మముతో సమానమైన ఆనుబంధము కలదు చూడగా,
జీవుడు బద్ధుడు వానికే మోక్షమవసరము, బద్ధుడు కాని పరమాత్మకు
బంధమోక్షములు లేవు, "నత్" అనగా మోక్షము అనత్తనిగా సంసా
రము ఈ రెంటికిని కారణాత్మయే యొని అనగా అదికారణము, బంధ
మోక్షములు కలిగించుట కారణాత్మయొక్క క్రిడ కారణాత్మ ఎవని
ననుగ్రహించునో, వాడే తనను ఋక్తునిగా తలంచును ఆ కారణాత్మ
ఎవని ననుగ్రహించడో, వాడే తనను-బద్ధుడుగా భావించును, అందుచే
జీవుడు నిధి, ధ్యానములచే ప్రయత్నించును చూడగా, జీవప్రకృతి
క్రాంతి కట్టిన క్రమమ్ము వంటిదని తెలుసుకొనవలసి యున్నది
నత్యము అనగా ఓంకారరూప పరబ్రహ్మమని చెప్పవచ్చును

శోభా లలాటా నేదలబ్ధిదానందాత్పత్తిరీతి పరమాత్మః అన్తాభావము
 తో అహర్నిశలు మెల్లగినవాడూడదా నతుక్కుతుడే యగును అతనికి
 మృత్యువు (జనన మరణ రూపస్థానము) వుండదు అజ్ఞాని మృత్యు
 సాపేక్షుడగుటచే మృతువు యొక్క అభావ ప్రసక్తియే వానికి లేదు.
 కావున వానికి అమృతత్వమెట్లు ప్రాప్తించును? "మృత్యుర్నాస్త్య
 మృతం కుతః" చూడగా అధిష్ఠానమైన పరబ్రహ్మము ఒక్కటియే
 అదియే పరమార్థ సత్యము "ప్రజ్ఞావునందు నర్పము వలె అధిష్ఠానమైన
 పరమాత్మము అనుబంధించి నత్యాన్వతములు రెండును సమానముగా
 యున్నవి సత్ = ఉన్నది దాని ధర్మము సత్యము, న + సత్ =
 అసత్ = లేనిది ఇట సత్ అనునది సత్యవదము చేతను, అసత్
 అనునది అన్వతవదము చేతను చెప్పబడినది వదనత్తులు సత్యాన్వత
 ములు రెండును పరమాత్మకు చెందినవే కావున నత్యమనబడుచున్నది
 ఎట్లనగా, సృష్టకంఠటికి పరమాత్మయొక్క మహాద్రవ్యహ్యయే (మూల
 ప్రకృతియే) యొనిగా యున్నది అందుచే సృష్టికి అది మూలకారణ
 మగుచున్నది జీవులందు పరబ్రహ్మ సత్ = ఉన్నది అనుకొనుట
 లౌకికము అట్టిలౌకికమైన సత్తునకు పరమాత్మ యొక్క మూలప్రకృతి
 యైన యొనియే మూలకారణము కావున లౌకికమైనసత్తు అనగా
 జీవాత్మరూపమైన సత్యము, సత్యమునే (పరబ్రహ్మమునే) అనుబంధించి
 యున్నది

న + సత్ = అసత్ = లేకుండుట, అదియే అన్వతము జీవులందు,
 పరంబ్రహ్మకుత్తి (ముత్యవుచిప్ప) యందు రజతము వలెవ్యావహారి
 కమై జీవరూపమున యున్నది కానీ నిజముగా లేదు "మతస్థాని నర్వ
 భూతాని నచాహంతే స్వవసితః" అను గీతావాక్యమే ఇందులకు ప్రమా
 ణము "ఏకమే వాద్వితీయంబ్రహ్మ" అను శ్రుతియే జీవులందు పర
 బ్రహ్మయొక్క అసత్తునకు అనగా వ్యావహారికమైన "లేకుండుటకు"
 కారణము, అమూర్తమయిన ఈఅసత్తే అన్వతము, అదియును సత్య

మునే (బ్రహ్మమునే) అనుబంధించి యున్నవి కావున సదస్త్వములు
 ఆనగా వ్యావహారికములైన సత్యాన్వితములు దైవికములు (దేవత్యము)నే
 సమాముగా అనుసంధించి యున్నవి అందుచో సత్యసమాను బంధులై
 నవి ఆత్మకు కారణము మృత్యువు కావున దేహముకలవ్రత జీవయు
 త్వమే = నిపు = జీవుడు తత్ = అపరమాత్మ అనెడి తత్త్వజ్ఞానము
 పొందినచో మృత్యు విముక్తుడగును పైన పేర్కొనిన తత్త్వజ్ఞానము
 చేతనే మృత్యువునకు వినాశము కలదు కానీ ఆత్మకు నాశము లేదని
 తెలియుచున్నది పైన చెప్పినట్లు వ్యావహారికములైన సత్యాన్వితము
 లు సత్యమునే అనుబంధించి ప్రవర్తించుచున్నవి అట్టి సత్యాన్వితా
 ను బంధియైన సనాతన పరబ్రహ్మను యోగులు మాత్రమే చూచు
 చున్నారు

"సత్యంవా నృతంచ సత్యమభవత్" అని శ్రుతి కూడా దీనినే తెలుపు
 చున్నది

ససాదునానేత అసాదునావా సమానమేతత్ దృశ్యతే మానుషేషు
 సమానమేత ధమ్మతస్య విద్యా దేవం యుక్తోమధుతదైవరీ
 ప్యేత్ యోగినస్తం ప్రపద్యతే భగవంతం సనాతనమ్ 23

బ్రహ్మవేత్తలు సత్కర్మచే ఉన్నతులుగను దుష్కర్మచే నీచులుగను
 కానేరరు సామన్యమానవులు మాత్రమే కర్మల ననుసరించి ఉత్తము
 లుగను, అభములుగను అగుచున్నారు చిద్రూపమైన బ్రహ్మమునకు
 ను, బ్రహ్మవేత్తకును, కైవల్యము మాత్రము సమానమే యుక్తుడు
 (యోగి) మాత్రమే మధువును అనగా పరబ్రహ్మమును పొందును
 అట్టి పరబ్రహ్మమును యోగులు మాత్రము కాంచుచున్నారు

నీలకంఠాష్టము - బ్రహ్మవేత్తకు కర్మస్పర్శలేకుండును అదియే
 బ్రహ్మవిద్యాఫలము (అసాదునావాపి ససాదునావా) అను 16 వ
 శ్లోకము పరబ్రహ్మమునకు అసంగత్వము చెప్పబడినది ఇందు, బ్రహ్మ

వేత్తకు సావస్పర్శలేదను చున్నారు దేహభిమానులైన మనుష్యులం
 డే మాత్రము ఉచ్చసీచములైన కర్మఫలములుండును బ్రహ్మవేత్త
 బ్రహ్మమే కావున వానికి కర్మలననుసరించిన ఎక్కువ తక్కువలు
 లేవు

నాస్యాతి వాదా హృదయం తాపయంతి। నావధీతం నాహతమగ్ని
 హోత్రమ మనో బ్రాహ్మీ లఘుతామదధీత। ప్రజ్ఞాచాస్మైనామ
 ధీరాలభస్తే। యోగినస్తం ప్రవద్యన్తే భగవంతం ననాతనమ్॥ 24

నిందావచనముల అతివారమందురు అట్టినిందావాక్యములు బ్రహ్మవేత్త
 ల హృదయముల నొప్పింపజాలవు వేదాధ్యయనము చేయలేదే, అగ్ని
 హోమము చేయలేదే అనడి విచారములు, లేకమంతై నను బ్రహ్మ
 వేత్తలకు లేవు వారు బ్రహ్మీభూతులు కావున వారి మనస్సుకు
 ఏవిధమయిన లఘుత్వమును (తక్కువ తనము) లేదు వారు అప్పుల
 కష్టములగాంచియు విచారించరు వారు ధీరులు వారికట్టిప్రజ్ఞను భగ
 వంతుడు చేకూర్చెను అట్టివారే పరమాత్మను చూచుచున్నారు

ఏవం యస్సర్వభూతేషు ఆత్మానమను వశ్యతి
 అన్యత్రాన్యత్రయుక్తేషు కింశోచేతతః పరమ్॥ 25

సర్వభూతములందును ఇట్లు అత్యంతమును గాంచువారికి శోకమో
 హము లుండవు అనకులైన వారికిని, కర్మానకులకును మాత్రమే
 శోకమోహములు కలవు (తత్రశోమోహః కశ్శోక ఏకత్వమనువశ్యతః)
 నకల ప్రకృతి యందును ఏకత్వమునుగాంచు యోగికి శోకమోహము
 లెక్కడివి?

యథోదపానే మహతి సర్వతస్సంప్లకోదకే
 ఏవం సర్వేషువేదేషు ఆత్మానమను జానతః" 26

దాహముతో బాధపడువాడు జలపూర్ణములైన తటాకాదుల కేగి స్నాన
 పానము లొనర్చుకొని తృప్తుడగును అట్లే పరమ వేదములందును

చెప్పబడిన ఆత్మతత్త్వమెరిగినవాడు ఆత్మను దర్శించి తృప్తుడగును

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోమహాత్మా నదృశ్యతేఽసాహృది సన్నిఘ్నః!
 అజశ్చరో దివారాత్ర మతంద్రికశ్చ సతంమత్వా కవిరాస్తే
 ప్రసన్నః॥ 27

శం ఖ - ఇందు జీవాత్మయొక్క ధ్యానప్రకారము చక్కగా చెప్పబడు చున్నది ఎట్లన ఆకాశాది దేహాంతమైన, జగములను సృష్టించిన కారణమున, పరమాత్మ మహాత్మ్య డాయెను అతడు హృత్పుండ రీకమున అంగుష్ఠమాత్ర పరిమాణుడై యుండియును చిత్పదానందాత్మతో నెవరికిని కానరాదు జన్మాది శూన్యుడైనను, చరాచరాత్ముడై జగన్నియమమున, దివారాత్రముద్యుక్తుడై యుండును అప్పుడు జీవాత్మ గా గోచరించును అన్నమయాచి కోశపంచకమునుండి నిష్క్రాంతుడై జాగరూకుడై, యుండును క్రాంత దర్శియైన కవి పరబ్రహ్మమును సర్వాంతరాత్మగా సర్వాధికారిగా తలచును

అహమేవస్మ్యతో మాతా పితాపుత్రోఽన్యహంపునః
 ఆత్మాహమపి సర్వస్యయచ్ఛనాస్తియదస్తిచ॥ 28

బ్రహ్మవేత్త బ్రహ్మభావము పొంది, వామదేవాదుల వలె తనను అవరోక్షిని గావించుకొనుచు, తనయనుభవమును, తనసామ్రాజ్యమును ఇందు ప్రదర్శించుచున్నాడు ఓయీ! నేనే అనగా (పరబ్రహ్మమే) మికందరికిని తల్లిని, తండ్రిని నీవుత్రులందరును నేనే, పెక్కెల, నకల ప్రాణిజాతములో నున్న పరమాత్మనే నేను అతితానాగతమే దియు నాకంటె భిన్నముగాలేదు భూత భవిష్యద్వర్తమానములు నేనే

ఏతామహోఽన్యస్థవిరః పితాపుత్రశ్చభారత
 మమైవయామహాత్మస్థానమే యాయంసమేవయమ్॥ 29

పైశ్లోకమున అది భౌతికమైన పిత్రాదిభావము ప్రదర్శింపబడెను, ఇపు

దాధిదైవికమగు పిత్రాది భావము ప్రదర్శించి దొడగెను అయ్యా! నేనే
 ఏతామహుడను ఇంద్రాదులకంటె వృద్ధుడను అనాదినిష్ఠమైన పర
 మాత్మను నేనే ఇంద్రాదులకు తండ్రియైన వారణ్యగర్భుడ నేనే,
 పుత్రుడనునేనే మీరందరు నాయత్యలోనే కలరు, పరమాత్మబుద్ధితో
 చూచినచో మీరెవ్వరును నాఆత్మలోలేరు నేనును మీలోలేను

అత్మైవస్థానం మమజన్మవాత్మా ఓతప్రాణోఽహ మజరప్రతిష్ఠః
 అజశ్చరో దివారాత్ర మతంద్రితోఽహం మాంచిత్యాయ కవిరాస్తే
 ప్రసన్నః॥ 30

నమస్తప్రపంచమునకు ఆత్మయే స్థానము నమస్తము ఆత్మనుండియే
 జన్మించుచున్నది గుడ్డయందలి వదుగు, పేకదారములవలె ఆత్మయే
 అంతటను వ్యాపించియున్నది ఆ పరమాత్మకు జరామరణములు
 లేవు, అదిజన్మరహితమై, రేబవళ్లు అంతటను వ్యాపించినది అట్టి
 ఆత్మను ప్రసన్నుడైన కవి ఒక్కడేతేలును కొనుచున్నాడు "సభగవః
 కస్మిన్ ప్రతిష్ఠితః? స్వేమహిమ్నై" (వశ్చై ఉ) = భగవంతుడు
 తన మహిమయందే ప్రతిష్ఠితుడు అజరః = అప్రత్యుత స్వభావము
 గలది అందుచే అజర ప్రతిష్ఠితుడు.

అఙ్గోరణియాన్ నుమనాః సర్వభూతేమజాగ్రతి
 పితరం సర్వభూతేమ పుష్కరే నిహితం విదుః॥ 31

పరమాత్మ అణువు కంటె అణువైనవాడు రాగద్వేషాదులు లేనివాడు
 కావున అతడు నుమనస్కుడు అతడు సర్వప్రాణులందు చైతన్య
 యాపుడై వున్నాడు అతడే సకల ప్రాణులకును తండ్రియనియు,
 సకల జీవుల పృథయ పద్మము లందును కలడనియు, బ్రహ్మ
 వేత్తలు చెప్పిరి

శం ఖా - నిత్యశుద్ధముక్త భావ మిశమాత్మనా
 భావయన్ షడింద్రియాణి సంనియమ్య నిశ్చలః

అన్తివస్తు చిద్దనం జగత్ప్ర సూతి కారణం
 ననశ్వరం తదుద్భవంజగత్తమాను దంచయత్
 తత్వదైక వాచకం నదామృతం నిరంజనం
 చిత్తవృత్తిదృక్సుఖం తదస్యహంతదస్యహం॥

నకలజగదుత్పత్తి కారణమైన బ్రహ్మవస్తు ఒకటి కలదు అది చిద్ద
 నము అనశ్వరము, తత్పదము మండి ఉద్భవించిన ఆ శక్తి తమస్సును
 తెలిగించును ఆ బ్రహ్మ వస్తువు నిత్యము, శుద్ధము, బుద్ధము, ముక్త
 మునై నకల నృప్తికి ప్రభువుగా వున్నది ఆ పరబ్రహ్మమును చేరదల
 చిన యతడు షడింద్రియము లను నిగ్రహించి ఆ పరమాత్మను మనసా
 ధ్యానించవలెను "ఓం తత్సత్" అను మూడు పదములును బ్రహ్మమునే
 సూచించుచున్నవి అదియే సదా అమృతమును, నిరంజనమును చిత్త
 వృత్తిచే చూడదగినదియునై, మోక్షము నొసగుచున్నది పై ఆత్మ
 విషయము నెరిగినవాడు బ్రహ్మవేత్త కావున ఆ బ్రహ్మ పదార్థము
 'నేనే, నేనే' అని తెలుసుకొనుము

ఆరవ అధ్యాయం సంపూర్ణం

ఫ ల శ్రు తి

శ్రీ ననత్సుజాతీయము బ్రహ్మజ్ఞాన ప్రతిపాదకము దీనిని
 పఠించి, మననము చేసికొనిన వారు తప్పక బ్రహ్మజ్ఞానులగుదురు
 వారికి మృత్యుభయము లేదు వారు అప్త కాము లగుదురు. వారు జీవ

న్మక్తు గుదురు అర్జునమిత్రులు తన వ్యాఖ్యలో శ్రీ సనత్సుఖాతీయ
మును వారికి ఆ విధంగా వ్రాసిరి

“సనత్సుఖాతీయగిరోగతీరా గబీరస్తు ప్రతిపాపనియాః

మదీయ తీకా వినిరుచ్యమానా

హరస్తు తాపాన్ విదుషాం హృదిస్థాన్ ॥”

సనత్సుఖాతీయుని వాక్యములు అతి గంభీరములు అవి గంభీరమైన
బ్రహ్మవస్తువును ప్రతిపాదించుచున్నవి వాటి విషయముల గ్రహించు
టకై నేను దీక్షను వ్రానితిని అవి విద్వాంసుల హృదయతాపముల
హరించుగాక !

హరిః ఓమ్

ఓం తత్సత్

